

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT.

SYVENDE RÆKKE.

2. BINDS 1. HEFTE.

(38TE AARGANG.)

1917.

UDGIVET AF

SAMFUNDET FOR DANSK-NORSK GENEALOGI
OG PERSONALHISTORIE

VED

PAUL HENNINGS.

INDHOLD:

Uddrag af Kancelliets Registranter og Sportelregnskaber angaaende Vielser, Daab og Begravelser 1682—85. Ved Underarkivar <i>H. C. Roole</i>	1
Den biologiske Genealogi og Degenerationsproblemet (med 5 Portrætter). Af Politiløge <i>Soren Hansen</i>	25
Bidrag til danske og norske Slægter i Grønland. Slægten Lillien-schiold de Svanenhielm. Af Førstepræst <i>H. Ostermann</i>	41
Landkirurger og Fysici på Færøerne 1584—1916. Af Læge <i>K. Caroe</i>	47
Slægten Duntzelt. Af Overretssagfører <i>Paul Hennings</i>	52
Amtsprøvt Johan Peter Købkes Selvbiografi (med Portræt). Ved cand. jur. <i>J. Swane</i>	60
Tre breve fra Laurids Engelstoft til hans søn. Meddelt af <i>P. Engelstoft</i>	84
Mindedigt 1851 over Caspar Holten Grevencoep-Castenschiold. Meddelt af <i>A. Thise</i>	91
Fremmedadel i Danmark. Af Dr. phil. <i>L. Rohé</i>	92
Forskelligt fra Genealogiens og Personalhistoriens Verden. Af Ingeniør <i>H. Marstrand</i>	97
Spørgsmaal og Svar.....	108
Fortegnelse over den danske og norske Stamtavlelitteratur i Aaret 1915. II. Norge.....	110
Bog anmeldelser.....	111
Meddelelser.....	116

I KOMMISSION HOS

H. HAGERUP
KJØBENHAVN

OG

MARIUS LUND
CHRISTIANIA

APRIL 1917.

Tidsskriftet udgaar med 4 Hæfter om Aaret.

Spørgsmaal af genealogisk og personalhistorisk Natur kunne Samfundets Medlemmer erholde optaget i Tidsskriftet. Disse, ligesom andre skriftlige Henvendelser, sendes til Samfundets Sekretærer: for Danmark Overretssagfører *Paul Hennings*, Stormgade 6, København B.; for Norge Arkivamanuensis *A. W. Rasch*, Rigsarkivet, Christiania.

Hvis Særtryk af Tidsskriftets Artikler ønskes af vedkommende Bidragyder, maa Arrangement træffes med Trykkeriet (J. H. Schultz A/S, Universitetsbogtrykkeri, Niels Juels Gade 12, København K.) inden 14 Dage efter Heftets Modtagelse.

Af et af Dansk Historisk Fællesforening udgivet Hæfte, indeholdende en af Hr. Ejler Nystrøm udarbejdet Vejledning til personalhistorisk Forskning, har Samfundets Bestyrelse erhvervet et Antal Eksemplarer, som gratis staar til Medlemmernes Disposition, naar Henvendelse, bilagt med Svarporto, rettes til Redaktøren.

Danmarks Hof- og Statskalender.

Den tyske Udgave indtil 1864 og den danske Udgave fra før 1821 søges. Billet, med Angivelse af Pris pr. Aargang, udbedes til Redaktøren.

Medlemmer af Selskabet, der ønske at komme i Besiddelse af A. E. THOMLE: **Slægten Thomle** og H. KNAP: **Familien Knap**, kunne, saa langt Oplaget strækker, gratis erholde Eksemplarer ved Henvendelse til Overretssagfører *Paul Hennings*, Stormgade 6, København B., eller til Stiftsarkivar *E. A. Thomle*, Odinsgade 23, Kristiania.

Optegnelser vedrørende **Familien Larsson** (Arendal) og **Stamtavle over Familien Johnstrup** (København 1883) ønskes til Købs. Tilbud med Pris bedes sendt til Redaktøren.

Uddrag af Kancelliets Registranter og Sportelregnskaber ang. Vielser, Daab og Begravelser 1682—85.

Ved **H. C. Roede.**

I Perioden 1682—85 blev Vielses-, Daabs- og Begravelsesforholdene ordnede ved et Par Forordninger, henholdsvis af 7. Nov. 1682 og Fr. om Klædedragt af 13. Mts. 1683, begge givne for at hæmme »skammelig Ødselhed og syndig Overdaadighed«, som det hedder i Fortalen til Fr. af 7. Nov. 1682. Ogsaa i Kirkeritualet af 25. Mts. 1685 gives Forskrifter ang. Foretagelsen af disse kirkelige Handlinger.

Om Bryllupper bestemmes saaledes i Fr. af 13. Mts. 1683, at Vielsen skal ske i Kirken efter foregaaende Trolovelse og Lysning. Reglerne om Trolovelse specificeres, og samtidigt gives Forskrifter om Jaord, der sidestilles med Trolovelser, forrettede af Præsten. Dette Jaord blev indgaaet af dem, der var i Rangen eller af Adel og bestod i, at disse for eget og Børns Vedkommende i fælles Venners Overværelse sluttede Ægteskabs Løfte »med Haandstrækning og Trolovelse-Ring af Guld uden nogen Ædelsten at give«. Der maatte ved denne Lejlighed være 4 gifte Par tilstede foruden Forældre, Børn og Sødskende, og der maatte gives dem et tarveligt Maaltid.

Andre Gejstlige og Verdslige maatte lade sig trolove ved Præsten; til denne Handling maatte de ikke indbyde flere Personer, end dem, der maatte møde ved Jaordet, og der maatte gives Deltagerne et »ordinært Maaltid Mad«.

For at Vielsen i det hele kunde finde Sted, bestemte Ritualet, at Skudsmaal og Bevis for, at intet hindrede denne, skulde være tilstede; der krævedes 2 Forlovare, desuden skulde Militære have deres Obersts Attest og Tilladelse til Giftermaalet; Brudeparret skulde godtgøre, at de havde været til Alters, og Enkemænd eller Enker, at der var sket Skifte efter den afdøde, inden Giftermaalet fandt Sted. Desuden skulde Lysning være sket 3 Gange, undtagen naar Personerne var i Rangen eller af Adel.

Ved Vielsen — og denne skulde ske om Søndagen ved Froprædiken og i Købstæderne, saafremt den fandt Sted paa en Dag, da der prædikedes, da til Froprædiken eller Højmesse (dette var Tilfældet paa Landet); paa andre Dage mellem Kl. 9 og 10, saa at Vielsen var færdig senest Kl. 11 — maatte Bruden ikke bære Andet paa sig, end hvad der tilhørte hende selv, og hvad Fr. om Klædedragten foreskrev, og Brudehuset maatte kun klædes med hvad den, der gjorde Brylluppet, eller hvad Brudgommen havde Ret til at anvende

ifølge samme Fr. Om Sengens Udstyr gaves forskellige Regler for de forskellige Klasser i Samfundet: Gehejmeraader, Grever og Friherrer maatte dertil benytte Fløjl med Guld- og Sølvfrynser og Snore af samme Slags, men kun paa Kanterne, derimod ikke Guld- eller Sølvbroderi eller hele Stykker af Guld eller Sølv.

De, der var i Rangen efter Friherrer samt Adelige i Almindelighed maatte til Sengen ikke bruge andet, end Taft, Atlask, Damask eller andet Silketøj, medmindre det var fremstillet i København eller bragt hjem med Kompagniets Skibe fra Indien. Paa Sengen maatte være anbragt Silkefrynser og desl., fremstillet her i Landet, men hverken Sølv- eller Guldfrynser eller Snore og ej heller Kniplinger om Lagenerne; til Overdyner og Puder maatte bruges samme Stof, som var tilladt til Omhæng.

De fornemste af gejstlig Stand samt fornemme Borgere og Negotianter maatte benytte Taft og Atlask til Sengen og Haandværks- og Tjenestefolk Rask eller andet uldent Tøj, som var lavet her til Lands, men uden Frynser, Duske eller Snore. Til Brudestol eller Brudeskammel maatte kun benyttes vævet Tapet uden Frynser eller Kniplinger; paa Brudestolen maatte ej Himmel anbringes, heller ej over Brudebænken, hvor Parret viedes, eller over Bordet, medmindre Brudefolkene hørte til en af de 4 første Rangklasser.

Ingen Brudegave maatte gives eller tages, undtagen for Tjenestefolks Vedkommende; dog maatte Forældre give deres Børn en saadan efter deres Vilkaar og Tilstand; Brudgommen maatte ikke give Brudens Venner og Sødskende nogen Gave, bestaaende af Ædelsten, Perler eller desl., men Brudens Moder, eller dersom hun var død, de, i hvis Hus Bruden var, havde Ret til at modtage en Gave, dog ikke af højere Værd, end 100 Rd. i forarbejdet Guld, Sølv eller Penge.

Tilstede ved Brylluppet maatte kun være 12 Par foruden Forældre, Sødskende, disses Mænd eller Koner, Far- og Morbrødre; ingen maatte dog indbyde Personer udenfor Provinsen eller Bryllupsstedet, med Undtagelse af Forældre, Børn eller Sødskende. Til Hjælp til at rede Brudesengen maatte kun et Par af de nærmeste Venner opfordres; i øvrigt skulde det ske ved Husets Tjenestefolk. Haandværks- og Tjenestefolk havde dog kun Ret til at indbyde 6 Par, og paa Landet maatte foruden de nærmeste Venner kun 8 Par deltage.

Bryllupsfesten maatte kun vare en Dag; før Brylluppet maatte intet Traktement gives, efter Vielsen derimod 8 Retter dog ikke »Piramider af Sukkerbagerie«. Ved Haandværks- og Tjenestefolks Bryllupper maatte kun gives et tarveligt Maaltid paa 4 Retter. Paa Landet maatte derimod Bryllupskost gives samme Dag, Bryl-

luppet holdtes og Dagen derpaa; men hverken her eller i de andre Købstæder maatte der gives mere, end 6 Retter, og Vildt maatte slet ikke bydes frem, undtagen hos de Bryllupsværter, der havde Jagtret. —

Om Daaben, der skulde finde Sted ved Højmesse om Søndagen, om Onsdagen eller Fredagen, blev den tidligere Regel ved at gælde, nemlig at Barnet snarest skulde kristnes i Kirken, og at man ikke maatte ventde dermed i over 8 Dage; skulde Daaben ske paa en Dag, da der prædikedes, skulde man vente med Daaben, til Tjenesten var forbi; uægte Børn skulde døbes efter Kl. 12. Al Barselkost skulde for Fremtiden være af kaffet, og Bud om Fødslen maatte kun sendes til Forældre, Børn og Sødskende, af hvilke Personer ingen maatte opvarte i Huset, mens Barselkvinden laa.

Barnet maatte ikke bæres frem, prydet med Smykker, Perler eller Ædelsten; højst 5 Mænd og Kvinder tilsammen maatte optræde som Faddere, og ingen Faddergave gives eller tages. Til og fra Kirke maatte med Barnet kun følge 3 Par Kvinder, og disse kunde forblive i Kirken, til Præsten forlod Prækestolen.

Hvis man vilde have Musik i Kirken, kunde den faas mod billig Betaling.

Mad, Konfekt og Drikke maatte ikke bydes frem i Købstæderne, hverken naar man gik til og fra Kirke med Barnet, eller naar Hjemmedaab fandt Sted; ved Daab paa Landet havde man Ret til at give de Indbudne et tarveligt Maaltid.

Hvor Barnet var svagt, efter at være kommet til Verden og ikke uden Livsfare kunde bæres til Kirken, kunde, hvis Præsten ikke var nær, en eller anden skikkelig Mand, som var kommen til Skelsaar, eller i Mangel heraf Jordmoderen eller en anden gudfrygtig Qvinde i 2—3 Personers Overværelse døbe Barnet. Hvis dette efter Fødslen var saa svagt, at det ikke kunde leve, maatte Moderen selv døbe det, naar ikke Andre kunde tilkaldes. —

Om Begravelser gav Fr. af 1682 flere nye Bestemmelser. Liget, hedder det her, maatte kun klædes i Kattun eller hjemmegjort Lærred, og hvis fornødent var, maatte »Lærreds Bindel« anvendes til at binde med. Da der imidlertid var dukket en skarp Sondring op mellem Klasserne, eftersom Folk var af Adel eller i Rang, eller ikke, fik denne Sondring og Virkninger overfor den Kiste, der skulde anvendes, naar man stedtes til Jorden. Mens man aldrig maatte ty til Anvendelse af Egekister, medmindre man havde murede Grave, galdt om den Overflødighed at have 2 Kister, at dette var forbudt, medmindre man var af Adel, i Rang, tilhørte den gejstlige eller verdslige Øvrighed, var Præst i en Købstad eller en gradueret Person; ellers var det forment, naar Ens Bo da ikke var gældfrit

og ejede mindst 6000 Rd. Havde man Ret selv til at benytte 2 Kister, galdt dette ogsaa for Vedkommendes Hustru og Børn.

Kisten maatte som Hovedregel ikke overtrækkes, ligesaa lidt som den maatte udfores indvendigt. Der maatte udenpaa den kun findes Jærnbeslag, nemlig 8 Haandgreb eller Ringe i det højeste; ovenpaa Laaget maatte anbringes en Jærn- eller Blikplade med den Dødes Navn og Aarstallet, da han var død.

En langt større Ret til at udsmykke Kisten tilstodes Gehejme-raader, Grever, Friherrer, Riddere og dem, der indehavde en Overcharge. Disses Kister maatte overtrækkes med Fløjl, og Messingplader maatte anbringes derpaa og »anden Ziirlighed efter hvers Vilkaar«. Derimod maatte saadanne Plader ikke være af Sølv, forgyldte eller forsølvede.

Andre i Rang en bægünstigedes mindre: de, der var af Adel eller lig med Adelen privilegerede, Borgmester, Raad og Gøjstlige i København, som havde murede Begravelsessteder, maatte have deres Kister overtrukne med Baj, Klæde, og Læder; der maatte være Jærnbeslag paa Kisten, men hverken Fortinning, Forsølving eller Forgyldning. Ovenpaa Kisten maatte anbringes en Messingplade med »fire maadelige Hjørnebaand« og Messing Søm uden Frynser eller deslige.

Mens Prækestolen og Stolene i Kirken aldrig maatte overtrækkes, havde man i Almindelighed ved Begravelser Ret til at »drage« en enkelt Stue; men dette maatte ikke ske med saa kostbare Stoffer, som Fløjl, Klæde eller Baj, blot galdt der den Regel, at hvis man havde Ret til at kaldes: »Velbyrdig« maatte man ved Henbæring af Liget til Kirken, af denne leje et Ligfløjl med hvidt Atlaskes Kors; Andre, som ikke havde overtrukne Kister, maatte ved samme Lejlighed bruge Klæde; men Bedemændene skulde lægge det paa Kisten.

De ovennævnte fornemme Personer (Gehejmeraader, Grever, Friherrer osv.) maatte drage 3 Stuer, naar deres Forældre eller Ægtefælle var bortgangne; en Himmel maatte ved samme Lejlighed anbringes over Liget, men den maatte kun være af Baj; Frynser, Flor og Baand var forbudte; deres Karosser og Hestetøj maatte derimod overtrækkes.

Andre af Rangen, men mindre fornemme, indtil Landsdommere inclusive, maatte have 2 dragne Stuer; var deres Ægtefælle død, maatte de, ligesom de fornemmere, have Karosserne og Seletøjet overtrukket.

Ved Liget maatte, hverken i Ligstuen eller i Kirken, noget Voxlys brænde, ligesaa lidt som noget Vaaben maatte sættes op eller bæres, medmindre man havde Ret til at føre Hjælm og Skjold og

var i Rangen. Heller ej paa Gaden maatte Lys bæres foran Kisten, men i Kirken maatte der brænde et Par Lys paa Altret.

Skulde en Begravelse foregaa, var det ikke et uindskrænket Antal Personer, Dødsbud maatte skikkes til; kun Forældre, Børn og Sødskende maatte varsles paa denne Vis, og ingen maatte opvarte saa længe, som Liget var over Jorden.

Mens Dragefruer for Fremtiden blev afskaffede, ligesom man ikke mere havde Ret til at indrette Vaagestuer i sine Lejligheder, var det tilladt at have »Klædekoner« til at klæde Liget paa; dog maatte foruden Sødskende, Husfolk og Børn kun højst 2 Kvinder anvendes hertil og 6 Personer af de nærmeste Venner og Naboer til at lægge Liget i Kisten.

Af den Afdødes Omgivelser maatte, naar Husfaderen eller Husmoderen døde, det daglige Tyende bære sort Dragt, der dog for Kvindernes Vedkommende kun maatte være af Sirts eller Rask; for Forældre, Børn og Sødskende maatte kun de Folk bære sort Dragt, der plejede at opvarte Husbond og Hustru dagligt udenfor Huset; hvad Børn og Sødskende angik, dog kun naar disse var over 14 Aar. Ingen af Tjenestefolkene maatte kræve dette, som noget de havde Ret til.

Begravelsesvers maatte kun forekomme, naar Arvingerne eller den, der foranstaltede Begravelsen, gav Tilladelse til Fremkomsten; ellers havde Bogtrykkerne at paase, at de ej, medmindre denne Tilladelse forelaa, trykkede og udgav slige Vers.

At frembære Mad og Drikke umiddelbart før og efter Begravelsen var forbudt; særligt Konfekt var det vedblivende utilladt at nyde; men de, der hørte til Huset og var tilstede, naar Liget blev bragt bort, maatte indtage et Maaltid, dog kun af samme Art, som den sædvanlige Kost i Huset.

De Fattige kunde Kirkeværgerne tilstaa Ret til at begraves paa Kirkegaarden for mindre Betaling, end Andre maatte give; i øvrigt vedblev de tidligere Regler om Ret til fri Begravelse og om Stedet, hvor Jordfæstelsen skulde ske.

Kistelaaget skulde slaas til inden 4 Dage, hvad enten Begravelsen skete i Købstæderne eller paa Landet, og Liget skulde stedes til Jorden inden 8 Dage, naar den Afdøde ikke havde været i Rang eller af Adel; var dette Tilfældet, galdt den gamle Regel om 3 Uger som yderste Frist. Var denne udløbet, skulde Liget strax nedsættes i Jorden, og Kisten maatte ikke staa paa Kirkegulvet, naar Prædiken holdtes.

Særlige Personer var af Magistraterne i Købstæderne forordnede til at indbyde til Møde til Begravelserne; de erholdt en bestemt Pris for hver Begravelse, og vilde man ikke benytte dem, skulde de alligevel have Betaling.

At synge for Lig paa Gaden blev nu forbudt; derimod maatte Skolebørnene synge i Kirken ved Begravelserne, og til Løn herfor var det tilladt at give dem Klæde; skete Begravelsen om Aftenen, var det Børnene tilladt at bære Lygter.

Hvis Bisættelse fandt Sted, kunde dette ske i Kirken mod Betaling, men Liget maatte dog ikke henstaa dér længere end Aar og Dag uden Betaling. Præsten skulde ved Bisættelsen kaste Jord paa Kisten, som hvor egentlig Begravelse fandt Sted. Epitafium maatte anbringes i Kirken, dog kun med Inscription og »uden Contrafejer«; den højeste Pris, man maatte anvende dertil, var 300 Rd.

Om dem, der ikke var af rette Bekendelse »med voris Kirke« bestemte Ritualet, at de skulde begraves paa Kirkegaarden dog uden Jords Paakastelse af Præsten, Tale eller Ligprædiken over den Døde. Heller ej maatte Præsten kaste Jord paa eller holde Ligprædiken over Selvmordere, over dem, der var rettede for en Misgærning, over Bandsatte, der ikke var afløste eller over dem, der var dømte til Mindremænd uden at have tilfredsstillet Øvrigheden og Sagsøgeren. De, der var omkomne i Duel, hvad enten de var Hovedmænd eller Sekundanter, maatte hverken begraves i Kirken eller paa Kirkegaarden.

Naar Begravelse skulde ske om Aftenen, betalte de, der var i Rangen eller havde Titel af Raad, for sit eget, sin Hustrus og Børns Vedkommende 10 Rd.; andre i Rangen maatte betale 6 Rd., og de, der ikke vare i Rangen, 4 Rd.

Præsterne maatte ikke tale over Liget om Dagen; men fandt Jordfæstelsen Sted om Aftenen, maatte han i Stedet for Ligprædiken holde en kort Tale i Kirken over dem, der var i Rangen eller af Adel; det hele skulde dog være færdigt i Løbet af et Kvarter; Præsten skulde kaste Jord paa Kisten og maatte for sin Medvirken ved denne, som ved de to andre kirkelige Handlinger, tage, hvad der frivillig tilbødes, derimod ikke foreskrive nogen bestemt Betaling; alene for at kaste Jord paa Kisten maatte i Landsbyerne intet tages.

Den almindelige Begravelsestid var, naar der holdtes Prædiken i Kirken, Kl. 1 eller ialfald saa betids, at Tjenesten kunde begynde senest Kl. 2. I Købstæderne maatte Begravelserne ikke ske om Søndagen eller paa Helligdage, siger Kirkeritualet, men paa Landet før Prædiken. Præsten skulde kaste 3 Gange Jord paa Kisten, og de, der havde baaret Liget, skulde yderligere kaste Jord paa, til Graven var helt tildækket. Skoledisciplene og paa Landet Degnen skulde synge Ligsalmer. Skulde der holdes Ligprædiken, gik Sørgefolkene dernæst ind i Kirken, og Præsten maatte da tale en Time; i Pest- og smitsom Sygdoms Tider dog kun $\frac{1}{2}$ Time;

paa Kirkegaarden maatte i saa Fald en kort Formaning eller en Bøn træde i Stedet for Prædiken.

Hvor Prædiken skulde holdes i Kirken, maatte der ikke synges for noget Lig, før Klokken var 12, og Præsten maatte ikke trække Handlingen længere ud, end at Folk kunde være ude af Kirken »halvgaaen 4re«; Ringningen skulde være forbi Kl. 1½. Betalingen varierede naturligvis, efter som alle eller kun nogle Klokker fordredes og efter Antallet af Skolebørn, man vilde have til at synge ved Begravelsen.

Lighbæringen besørgetes i Købstæderne af Mænd, forordnede af Magistraten; disse fik lovbestemt Betaling herfor og maatte ikke beværtet med Spise eller Drikke. Ved de fornemste Begravelser maatte indtil 36 Mænd give Møde og foruden disse de Venner og Naboer, der ønskede at vise deres Deltagelse. Ligvogn med 6 Heste for kunde da lejes af Kirken. Andre af Rangen indtil Landsdommere incl. maatte benytte 4 Heste og Andre 2. Almindeligvis anvendtes til et »fuldkomment« (en Voxens) Lig 12 Lighbærere. Om Aftenen maatte 12 Lygter benyttes. Følget maatte almindeligvis bestaa af Forældre, Børn, Sødskende, Arvinger og 6 Par Mænd, hvorimod Kvinder ikke maatte deltage; denne Bestemmelse overholdtes ikke altid af Lavene.

De, der ikke havde Raad til at have egentlige Begravelsessteder, kunde mod Betaling erholde »Hvilesteder«, der hvis det ikke var egentlige Arvebegravelser, galdt for 20 Aar; for Ligstenenes Anbringelse skulde særlig Betaling gives.

Mens de ommeldte Regler galdt i Almindelighed, var der for Gievernes Vedkommende den Undtagelse, at disse kunde bære sig ad med Jordfæstelse og Monumenters Anbringelse, som de lystede i Overensstemmelse med de dem meddelte Privilegier. En anden Undtagelse var de Militære, som, hvis de havde udvist Tapperhed, for eget Vedkommende maatte jordfæstes med de i saa Fald brugelige Ceremonier, og endelig kunde en kgl. Bevilling give Ret til at foranstalte en Jordefærd med større Bekostninger, end vanlig. —

I tre norske Byer blev i 1682 Forbudet mod Brude- og Fadder-gaver gjort gældende, nemlig i Trondhjem den 7. Mts., i Skee den 25. Apr. og i Stavanger den 3. Maj; dog maatte Tjenestefolk og Tyende »hielpes med een maadelig brude gafue«. Tillige bestemtes det i et aabent Brev af 19. Jan. 1684, at Indbyggerne i Frederikstad, der trængte til en Stenkirkes Opførelse, i Løbet af de første tre Aar skulde betale for en Bevilling til at begraves om Aftønen yderligere 2 Rd. pr. Lig, mens Betalingen for at vies hjemme steg med et Beløb af 3 Rd. pr. Par. —

Indtil 1681 finder man alle de her omhandlede Bevillinger i Registranterne; tillige omtales enkelte af disse i Kancelliets Sportelregnskaber, der er bevarede fra Aaret 1669; fra dette Aar indtil 1681 incl. er der imidlertid ikke omtalt andre Bevillinger i Regnskaberne, end dem, der nævnes i Registranterne; disse har jeg derfor udeladt som Dubletter. Derimod er der i Aaret 1682 nævnt nogle faa i Sportelregnskaberne, som ikke findes i Registranterne; Antallet paa disse stiger lidt i 1683 og 1684, men er stadig ikke stort. Fra 1685 findes derimod Hovedparten af Bevillingerne ikke i Registranterne¹⁾, der altsaa maa udfyldes ved Hjælp af Regnskaberne. Dette er af flere Grunde uheldigt: 1) fordi Regnskaberne næsten altid kun nævner Brudgommen og kun i ganske faa Tilfælde Bruden; 2) fordi Sportelregnskaberne for nogle Aars Vedkommende i Begyndelsen af det 18de Aarh. er gaaede tabt, og 3) fordi Regnskaberne ikke foreligger i Renskrift, men i en ret ulæselig Kladdefremstilling, aabenbart skrevet i Hast²⁾. Paa først- og sidstnævnte Ulempe kan der dog for enkelte Aar, saaledes for Aaret 1685's Vedkommende ret godt raades Bod, ved at ty til Kancelliets Underskrivelsesbøger (betegnede nedenfor i Texten ved U.), der nævner de allerfleste givne Bevillinger af denne Art, ihvorvel ikke dem alle og desuden ikke alene nævner Brudgom, men ogsaa Brud.

Regnskaberne sonderer heller ikke skarpt mellem de Grupper, jeg hidtil har benyttet til Inddeling af Bevillingerne; gælder disse Ægteskab, betegner Regnskaberne dem vel tildels som Bevillinger til Vielser i Huset; andre derimod kaldes kun Vielsesbreve; disse er imidlertid i nærværende Artikel anbragt under Gruppen for Vielser i Huset; man kan af deres store Antal se, at dette maa være Meningen. »Bevillinger til Ægteskab« kalder Regnskaberne nogle; men disse er, i Overensstemmelse med den tidligere meddelte Plan for Værket, udeladte. Ved nogle Vielsesbreve er i Margenen skrevet et »S. W.«; disse har jeg anbragt i Gruppen for Særlig Vielse.

Mens Daabsbevillingerne slet ingen Vanskelighed volder, er Begravelsesbevillingerne gennemgaaende betegnede i Regnskaberne som »Bevillinger til Ligs Begravelse«; hvor intet andet fremgaar af selve Bevillingens Indhold, har jeg anbragt dem i Gruppen for Begravelse om Aftenen; enkelte, der taler om Begravelse af Selvmordere o. l., er derimod blevne anbragte i Gruppen for Særlig Begravelse. Mens Regnskabernes Bevillinger til Ligs Flytning er betegnede tilstrækkeligt udtømmende, indeholder Bevillingerne til Begravelses Opsættelse intet om, hvor længe Opsættelsen maa finde Sted.

¹⁾ Se herom et Forslag fra Kancelliet, billiget ved kgl. Resol. af 19. Maj s. A.

²⁾ Fra Begyndelsen af 1690'erne ligger ved Regnskaberne desuden renskrevne Lister over et lille Antal (ca. $\frac{1}{3}$) af de givne Bevillinger, ført af en Enkelt af de Sportelberettigede; hvad Vielserne angaar, nævnes her ogsaa Hustruernes Navne.

De sædvanlige Forkortelser (R.: Register, T.: Tegnelser osv.) benyttes vedblivende, se herom Tidsskriftets Aarg. 1915, S. 283. Tilføjede Oplysninger om Præster skyldes stadig Wibergs Præstehistorie.

I. Vielse.

1682 A. Bevillinger til Vielse i Huset.

3. Jan. Jørgen Ifversen og Margrethe Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
7. — Peder Espensen og Inger Thomasdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
10. — Urban Andersen og Kirsten Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
10. — Oluf Nielsen Fløy og Gertrud Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
10. — Pr. til Vigerslev og Veflinge Sogne, Jacob Olufsen [Dyrhoff] og Karen Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
10. — Carl Friderich Andersen og Karen Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
12. — Ernst v. Grimenes og Martha Elisabeth Bucher — u. T og L. S. R. 3.
12. — Etr. Niels Krag og Jfr. Sophie Juel¹⁾. S. R. 8.
12. — Assessor, Vicepræsident Chr. Schiønning og Jfr. Jytte [Judithe] Kirstine Grubbe²⁾. S. R. 8.
14. — Tolder i Helsingør, Isach Helmes og Maria Kruse, beslægtede i 2det Led — u. Tr. og L. S. R. 9.
16. — Hans Nielsen og Karen Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
16. — Hans Trøner og Anna Sophia Bacher — u. Tr. og L. S. R. 3.
20. — Børge Andersen Stud og Anna Maria Jansdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
21. — Claus Ritzerou af Bergen og Dorethe Petersdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
23. — David Marchusen og Lisbeth Hansdatter Mesing af Bergen — u. Tr. og L. S. R. 3.
26. — Jacob Rasmusen Teilgaard i Trondhjem og Ingeborg Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
28. — Mathies Berthelsen og Ellen Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
28. — Borgm. i Holstebro, Christen Nielsen og Anna Jacobsdatter Vinter — u. Tr. og L. S. R. 3.
28. — Oluf Hansen og Anne Corinsdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
30. — Jørgen Sarde og Johanne Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 3.
4. Febr. Schoutbynacht Fr. Gedde og Jfr. Susanne Elisabeth Adler S. R. 25.
4. — Bendt Jensen og Ellen Bendzdatter — u. Tr. og L. S. R. 24.
7. — Willum Wechhorst og Kirsten Andersdatter — u. Tr. og L. S. R. 24.
7. — Henrich Hermansden Nefverman og Frøchen Mortensdatter — u. Tr. og L. S. R. 24.

¹⁾ Vielse 8. Febr. Biogr. Lex.

²⁾ Vielse 1. Jan. 1682. Holm. Kb.

7. Febr. Præs. i Bergen, Jørgen Otton og Jfr. Christina Bøfche — u. Tr. og L.; maa vies af hvilken Præst, de vil. S. R. 30.
11. — Reinert v. Hoven og Chatrine Pegels — u. Tr. og L. S. R. 24.
14. — Skibskpt. Peder Thomæsen og Anna Chatrina Clausdatter — u. Tr. og L. S. R. 24.
15. — Hans Handorph og Inger Maria Fritzen — u. Tr. og L. S. R. 24.
17. — Gregers Hansen Svidser og Anniche Hermandsdatter, Enke efter Pr. i Vordingborg, Jesper Als — u. Tr. og L. S. R. 24.
17. — Strange Helmers og Anna Maria Sørens datter — u. Tr. og L. S. R. 24.
18. — Fændrik Johannes Phillippus Mohr von Waldt, som er katolsk, og Ingeborg Wichmans — u. Tr. og L. S. R. 36.
18. — Hans Pedersen og Elisabeth Lauritzdatter — u. Tr. og L. S. R. 24.
23. — Joachim Sundtum og Christine Henriksdatter, Hans Berndorphs Enke — u. Tr. og L. S. R. 24.
24. — Peter Lendersen Bens og Christina Jansdatter — u. Tr. og L. S. R. 24.
25. — Søren Sørensen Smette og Else Jacobsdatter — u. Tr. og L. S. R. 24.
28. — Friderich v. der Heide og Sophia Davidsdatter — u. Tr. og L. S. R. 24.
4. Mts. Borgm. i Æbeltoft, Key Hansen og Anna Gisebrecht — u. Tr. og L. S. R. 59.
7. — Pr. til Udbyneder, Bendix Johansen Kop og Mette Willadz datter — u. Tr. og L. S. R. 59.
11. — Dr. Chr. Nold og Maria Ellegers¹⁾ — u. Tr. og L. S. R. 67.
13. — Mathias Weniche og Else Sophia Steensdatter — u. Tr. og L. S. R. 59.
14. — Melchior Carlsen og Appelone Frijsis — u. Tr. og L. S. R. 59. (Uaffordret og kasseret).
14. — Claus Rasmusen Byssing og Karen Tobiasdatter — u. Tr. og L. S. R. 59.
14. — Christopher Hansen og . . . . . Kanc. Sp. R.
17. — Andreas Andersen og Chathrine Jochumsdatter Bunsach — u. Tr. og L. S. R. 59.
17. — Rasmus Nielsen og Sidsel Jacobsdatter — u. Tr. og L. S. R. 59.
18. — og 1. Apr. Hans With og Dorthe Sørens datter; hun er beslægtet med hans forrige Hustru, Kirsten Lambertz datter, i 3die Led — u. Tr. og L. F. R. 25 f.
21. — Troels Hansen Holst og Anche Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 59.
21. — Oluf With og Anna Chatrina Rallufs — u. Tr. og L. S. R. 59.
22. — Hr. Niels Pedersen og Gundel Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 59.
28. — Rektor i Nyborg, Frantz Olufsen Thestrup og Else Hans datter Muhle²⁾ — u. Tr. og L. S. R. 59.
8. Apr. Albret Bilde og Birgette Bille; beslægtede i 3die Led. J. R. 36.

¹⁾ Viede 25. Maj. Biogr. Lex.

²⁾ Viede 27. Apr. Biogr. Lex.

8. Apr. Jørgen Ifversen Colding og Margrethe Kocks i Ribe — u. Tr. og L.; maa vies af hvilken Præst, de vil. J. R. 37.
8. — Hdlsn. i Ribe, Bagge Baggesen og Dorthe Margrethe Nielsdatter Terpagger — u. Tr. og L. S. R. 94.
8. — Claus Hendrichsen Droge og Bendte Bendtsdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
11. — Peder Andersen og Chathrine Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
11. — Hans Tresløf og Chathrine Marie Motzfeld — u. Tr. og L. S. R. 94.
20. — Walter Müller og Mette Børgesdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
20. — Daniel Wallentinsen og Johanne Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
21. — Niels Jensen og Anna Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
21. — Andreas Krucho og Anna, Jørgen Kræsens Enke — u. Tr. og L. S. R. 94.
22. — Raadm. i Bergen, Hans Hansen og Karen Cornelisdatter de Lange — u. Tr. og L. S. R. 94.
24. — Rasmus Nielsen af Helsingør og Helvig Pedersdatter i Skibby — u. Tr. og L. S. R. 94.
24. — Andreas Lohman og Anna Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
26. — Hr. Rasmus Svendsen Heding og Agnette Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
27. — Niels Stephensen og Anna Sørensdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
5. Maj. Rasmus Wærn og Maren Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 127.
5. — Hans Jensen Ferløf og Maren Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 127.
6. — Mathias Pipper i Livgarden til Hest og Trine Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 129.
6. — Knud Thot og Fru Birgethe, Grevinde af Scheel¹⁾. S. R. 128.
6. — Henrich Dyr og Bodild Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 127.
6. — Jacobus Bartholomei og Anna Margrethe Barthesi — u. Tr. og L. S. R. 127.
6. — Anders Sørensen og Lisabeth Jørgensdatter — u. Tr. og L. S. R. 127.
6. — Evert Holst af Kbhvn. og Maria Hølseman — u. Tr. og L. S. R. 127.
6. — Niels Clausen Hes og Mette Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 127.
6. — Pr. til Svallerup Sogn, Jacob Friberg og Gjørvel Maria Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 127.
9. — Forstander for Helligaandshospitalet i Kbhvn., Dirich Dreyer og Margrethe Plum — u. Tr. og L. S. R. 141.
12. — Jørgen Jørgensen og Anna Dorothe Henningsdatter i Faaborg — u. Tr. og L. S. R. 127.
12. — Tolder i Ryfølke, Erich Jørgensen og Sophia Amalie Kohlmans — u. Tr. og L. S. R. 127. (Uaffordret og kasseret).
12. — Axel Olsen og . . . . . Kanc. Sp. R.
13. — Handelsn. i Horsens, Christen Nielsen Tonboe og Elisabeth Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 127.

¹⁾ Viede 2. Juni. Biogr. Lex.

13. Maj. Anthon Brennechin og Anna Jørgensdatter, Hans Betches Enke i Nakskov — u. Tr. og L. S. R. 127.
13. — Foged over Mandal, Hans Pedersen Bøgvad og Abigael Jonædatter Undal — u. Tr. og L. S. R. 127.
20. — Borgm. Hans Jørgensen i Korsør og Abigael Anchersdatter — u. Tr. og L. S. R. 160.
30. — Pr. til Jungshoved Sogn, Pofvel Sørensen Rechen [Wib.: Becker] og Catrine Larsdatter Hammer — u. Tr. og L. S. R. 160.
2. Juni. Nicolaj Wesling og Maren Ifversdatter — u. Tr. og L. S. R. 162.
2. — Fålle Pedersen og Lisabeth Eschildzdatter Dahlhuus — u. Tr. og L. S. R. 162.
6. — Just Rosemeyer og Chathrine Christiansdatter Brun — u. Tr. og L. S. R. 163.
6. — Kanc.sekr. Christopher Bartholin og Maria Anna Grove¹⁾ — u. Tr. og L.; maa vies af hvilken Præst, de vil; Accise skal ej betales. S. R. 164 f.
7. — Hertvig Hering og Dorothea Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 162.
10. — Svend Jensen og Chathrine Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 162.
10. — Kpl. til St. Olai Kirke i Helsingør, Madz Madzen Skielderup og Johanne Nielsdatter Munch — u. Tr. og L. S. R. 162.
12. — Ob. Johan Ahrnholt og Gertrud Iserberg — u. Tr. og L. S. R. 162.
14. — Casper Henrich Wegener og Margrete Ditlef — u. Tr. og L. S. R. 162.
14. — Oluf Andersen og Mette Marchusdatter — u. Tr. og L. S. R. 162.
15. — Levin Ludvig Rohrlache og Sophia Amalia Dæchner — u. Tr. og L. S. R. 162.
17. — Pr. til Vordingborg Sogn, Hans Hansen Seidelman²⁾ og Anna Jacobsdatter — u. Tr. og L. S. R. 162.
17. — Byskr. i Kallundborg, Hans Rasmusen og Gertrud Evertsdatter Elemhois? — u. Tr. og L. S. R. 162.
20. — Philip Abildsen og Margrethe Wiibenseer — u. Tr. og L. S. R. 162.
23. — Raadm. i Helsingør, Lorentz Pedersen og Gertrud Heiser (Heister?) — u. Tr. og L. S. R. 162.
27. — Joen Astvick og Anna Devis — u. Tr. og L. S. R. 162.
27. — Jens Pedersen og Mette Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 162.
27. — Peder Michelsen og Anna Mathisdatter — u. Tr. og L. S. R. 162.
1. Juli. Jens Christensen og Else Svendzdatter i Dragør — u. Tr. og L. S. R. 177.
1. — Lyder Jensen Lind og Anna Maria Sørensdatter af Christianssand — u. Tr. og L. S. R. 176.
1. — Pr. til Karlslunde Sogn, Hans Olufsen og Barbra Radeck — u. Tr. og L. S. R. 176.

¹⁾ Viede 16. Juli. Biogr. Lex.

²⁾ Wib.: Sidelmann.

1. Juli. Christen Nielsen Windel og Maria Mortensdatter — u. Tr. og L. S. R. 176.
1. — Gunder Vosbein og Sophia Amalia Holst(?) — u. Tr. og L. S. R. 176.
4. — Borgm. i Slagelse, Christen Sorensen og Anna Danielsdatter Veinholt — u. Tr. og L. S. R. 176.
8. — Elias Christensen af Lyngdals Præstegæld og Maren Pedersdatter Hegelund — u. Tr. og L. S. R. 176.
8. — Michel Sørensen og Anna Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 176.
8. — Jens Nielsen Brun og Maren Andersdatter af Grenaa — u. Tr. og L. S. R. 176.
8. — Michel Jensen og Anna Christensdatter Berregaard — u. Tr. og L. S. R. 176.
8. — Holger Luxdorph. Kanc. Sp. R.
10. — Niels Christensen i Grenaa og Birgette Sørensdatter — u. Tr. og L. S. R. 176.
11. — Kield Pedersen og Anna Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 176.
11. — Brygger i Kbhvn., Christopher Frandsen og Johanna Johansdatter Falch — u. Tr. og L. S. R. 176.
12. — Jacob Scheel og Maren Pedersdatter, Lauridz Nielsens Enke — u. Tr. og L.; maa eventuelt være fri for aabenbart Skriftemaal. J. R. 78.
12. — Birkefgd., Kons.forv. i Nibe, Knud Pedersen og Maren Andersdatter — u. Tr. og L. S. R. 176.
15. — Stadsfysikus i Ribe, Bernhardus Omeus og Elisabeth Pedersdatter Kragelund — u. Tr. og L. S. R. 176.
25. — Oluf Pedersen og Mette Madzdatter — u. Tr. og L. S. R. 176.
1. Aug. Thomas Thorsmede og Gertrud Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 201.
2. — Jens Knudsen af Bredsted og Margrete Christiansdatter — u. Tr. og L. J. R. 80.
2. — Ob. Johan Rantzov og Jfr. Sophia Amalia Fris. S. R. 202.
4. — Kgl. Bogtrykker Johan Philip Bochenhoffer og Dorothea Cassube, Corfitz Luffts(?) Enke — u. Tr. og L. S. R. 201.
4. — Prof. Povel Winding og Margarethe Sophia Bøgvads — u. Tr. og L. S. R. 201.
7. — Paasche Pedersen i Aarhus og Maren Andersdatter — u. Tr. og L. S. R. 201.
14. — Anders Jensen og Karen Ibsdatter — u. Tr. og L. S. R. 201.
15. — Forv. paa Friherreskabet Rosendal, Svenning Elsberg og Maria Krugk — u. Tr. og L. S. R. 201.
15. — Jacob Jacobsen og Maria Petersdatter — u. Tr. og L. S. R. 201.
15. — Vejer i Helsingør, Jacob Pedersen og Ingeborg Joensdatter — u. Tr. og L. S. R. 201.
19. — Pr. til Havrebjærg Sogn, Jacob Hansen Kyng og Sidsel Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 201.
19. — Lauritz Lassen i Aalborg og Christendze Henrichsdatter — u. Tr. og L. S. R. 201.
19. — Snedker Johan Blichfeld. Kanc. Sp. R.
30. — Forv. paa Østergaard, Hans Terchelsen og Birgethe Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 201.

31. Aug. Jens Jacobsen Schiffholm og Gertrud Jensdatter af Aarhus — u. Tr. og L. S. R. 201.
31. — Theodorus Cornelii Liibe(?) og Sophia Samuelsdatter — u. Tr. og L. S. R. 201.
31. — Kpt. Wilhelm Stolling og Sophia Amalia Wilchen — u. Tr. og L. S. R. 201.
6. Sept. Henrich Meinche og Dorthe Kølen — u. Tr. og L. S. R. 219.
7. — Henrich Bennichen og Birgethe Clausdatter i Bergen — u. Tr. og L. S. R. 219.
8. — Madz Hansen og Anna Friberts — u. Tr. og L. S. R. 219.
8. — Kpl. til Thoreby Sogn, Jens Hansen Areboe og Margrethe Willemsdatter — u. Tr. og L. S. R. 219.
12. — Jens Jacobsen Wering og Karine Koefod, Willum Clausens Enke paa Bornholm — u. Tr. og L. S. R. 219.
15. — Johan Knæsbech af Bergen og Karen Andersdatter, David Pechels Enke — u. Tr. og L. S. R. 219.
16. — Pr. til Roskilde Domkirke, Johan [Gotthardsen] Braem og Mette Harboe¹⁾ — u. Tr. og L. S. R. 219.
23. — Peder Niemand af Helsingør og Else Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 219.
23. — Jens Trøstrup og Margrethe Christensdatter i Vordingborg — u. Tr. og L. S. R. 219.
25. — Brygger Bendt Svendsen paa Christianshavn og Kirstine Rasmusdatter — u. Tr. og L. S. R. 219.
26. — Pr. til Ølsted Sogn, Hermand Arntzen og Gundele [Sørensdatter] May — u. Tr. og L. S. R. 219.
26. — Hans Iversen og Anna Henrichsdatter — u. Tr. og L. S. R. 219.
27. — Renteskr. Thomas Jørgensen og Margrethe Davidsdatter Danel — u. Tr. og L. S. R. 219.
27. — Pr. til Slagelse St. Peterskirke, Jens Pedersen Munch og Mechtele [Casparsdatter] Hammermøller²⁾ — u. Tr. og L. S. R. 219.
27. — Hans Henrich Schmith og Anna Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 219.
2. Okt. Henrich Struf og Anna Chatrine Lossen — u. Tr. og L. S. R. 233.
3. — Reg.skr. Peder Clemendsen af Korsør og Ursula Mortensdatter Braadts, Borgm. Jacob Fr. Koefoeds Enke — u. Tr. og L. Hendes afdøde Mand var beslægtet med hendes tilkommende Mands Moder i 3die Led. S. R. 238.
3. — Willem Mogensen og Anna Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 233.
3. — Hdsm. i Kbhvn., Henrich Pohlman Johansen og Sidtzel Jensdatter, Borgm. Johan Røbrings Enke i Næstved — u. Tr. og L. S. R. 233.
3. — Johan Herman Askof og Mette Christiania(!) Biørn — u. Tr. og L. S. R. 233.
5. — Toldskr. Isbrant v. Holten og Jacoba Rulandt — u. Tr. og L. S. R. 233.

¹⁾ Viede 26. Sept. Wib.

²⁾ Viede 4. Okt. Wib.

7. Okt. Hr. Christen Hansen Thurau [Jensen Thuræus] og Anna Jensdatter Brun — u. Tr. og L. S. R. 233.
7. — Lorentz Liedesen og Mette, Marchus Hermandsens Enke af Fredericia — u. Tr. og L. S. R. 233.
7. — Philip Valten og Cathrine Collin — u. Tr. og L.; maa vies af hvilken Præst, de vil. S. R. 240.
10. — Johan Skrøder og Elsebe Berntz i Bergen — u. Tr. og L. S. R. 233.
10. — Emanuel Prætorius og Margrethe Lintners — u. Tr. og L. S. R. 233.
14. — Sorenskr. Peder Alexandersen og Maren Andersdatter — u. Tr. og L. S. R. 233.
14. — Søren Andersen og Ingeborg Ifversdatter — u. Tr. og L. S. R. 246.
14. — Kr.sekr., Admir.r. Jens Harboe og Karen v. Møllengracht. S. R. 247.
17. — Maler Henrich de Vent og Anna Henningsdatter — u. Tr. og L. S. R. 233.
17. — Pr. til Nordby Sogn (paa Samsø) Erich Olufsen Sletting og Jfr. Anna Margrethe Burennæi — u. Tr. og L. S. R. 233.
17. — Anders Aagaard og Mette Rømer — u. Tr. og L. S. R. 233.
21. — Carl Olufsen Due og Johanna Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 233.
21. — Envoyé extraord. Johan Monrad og Jfr. Mette Sophia Krabbe; maa vies af hvilken Præst og hvor, de vil. S. R. 254.
23. — Bernt Reig og Anna Sophia Andersdatter — u. Tr. og L. S. R. 233.
24. — Pr. til St. Mikkels Kirke i Slagelse, Niels Lauritzen Langaae og Sophia Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 233.
24. — Hans Cracovitz og Elisabeth Wichafort — u. Tr. og L. S. R. 233.
24. — Bertel Christensen og Elisabeth Jacobsdatter — u. Tr. og L. S. R. 233.
24. — Sekr. i dsk. Kancelli, Hans Ehm og Jfr. Anna Chiestine(l) Schavenj — u. Tr. og L. S. R. 246.
24. — Fgd. i Rosenborg Have, Hans Ejlersen og Dorethe Rasmusdatter — u. Tr. og L. S. R. 246.
24. — Peder Lauritzen og Anna Jørgensdatter — u. Tr. og L. S. R. 246.
26. — Vincentz Mein og Birgithe Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 233.
26. — Jens Christensen Wordingborg og Emmerence Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 233.
27. — Geert Eggertz og Marta Pedersdatter Baas — u. Tr. og L. S. R. 233.
27. — Conrad Brandt og Maria Magdalena Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 233.
27. — Amtsforv. til Sønderborg, David Samulandt og Anna Maria v. Mander — u. Tr. og L. S. R. 233.
4. Nov. Chr. Friis af Kbhvn. og Marie Margrethe Keiserin — u. Tr. og L.; maa vies af hvilken Præst og hvor, de vil. S. R. 264.
4. — Nicolaus Hendrichsen og Maren Jørgensdatter — u. Tr. og L. S. R. 263.

4. Nov. Mogens Nielsen Holt og Svane Rasmusdatter — u. Tr. og L. S. R. 263.
7. — Lauritz Nielsen og Anna Christophersdatter — u. Tr. og L. S. R. 263.
11. — Peder Andersen og Bodel Michelsdatter af Grenaa — u. Tr. og L. S. R. 263.
14. — Sebastian Lieger og Sophia Jacobsdatter Zirzou — u. Tr. og L. S. R. 263.
14. — Niels Christensen og Maren Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 263.
16. — Henrich Andersen og Elsebeth Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 263.
16. — Oluf Lauritzen og Margrette Grøtten — u. Tr. og L. S. R. 285.
18. — Hans Petersen Schrøder og Anna Maria Jacobsdatter Zirzou — u. Tr. og L. S. R. 263.
18. — Kgl. Kammertjener, Hans Voskam og Anna Margrethe Weiberg — u. Tr. og L. S. R. 263.
21. — Kpt. Chr. v. Wuchern og Abel Margrethe Golner — u. Tr. og L. S. R. 263.
25. — Claus Mohr og Margrethe Bertrams — u. Tr. og L. S. R. 263.
25. — Jacob Hansen og Anna Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 263.
25. — Hans Olufsen og Bodel Andersdatter — u. Tr. og L. S. R. 263.
25. — Steen Schinchel og Jfr. Else Chatrine v. Ahnen; i 2det og 3die Led beslægtede. J. R. 120.
25. — Just Schultz og Hillebor Rasmusdatter — u. Tr. og L. S. R. 263.
28. — Rasmus Jensen Regelsen og Eva Cathrine Muller(!) — u. Tr. og L. S. R. 263.
28. — Ditlef Thomæsen og Sophia Hermandzdatter — u. Tr. og L. S. R. 263.
30. — Pr. til Herstedvester Sogn, Torben Christophersen [Lidøe] og Anna Elisabeth Steeman — u. Tr. og L. S. R. 263.
30. — Bendix Hansen og Bodel Mathiesdatter — u. Tr. og L. S. R. 263.
4. Dec. Peder Pedersen og Anna Aagesdatter — u. Tr. og L. S. R. 292.
5. — Hans Giertzen Frøyling og Anna Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 293.
6. — Michel Hørs og Chathrine, Johan Rollufs Enke — u. Tr. og L. S. R. 292.
9. — Peder Carstensen og Kirsten Clemendsdatter i Bergen — u. Tr. og L. S. R. 292.
12. — Lector theol. Melchior Ramus i Trondhjem og Anna Kühn — u. Tr. og L. S. R. 292.
13. — Niels Andersen og Giørel Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 292.
14. — Reg.skr. Chr. Rosing og Anna Sophia Utermarck — u. Tr. og L. S. R. 292.
14. — Søren Pedersen og Mette Jørgensdatter af Brundby paa Samsø — u. Tr. og L. S. R. 292.
19. — Nicolaus Rafn og Else Jørgensdatter Friis — u. Tr. og L. S. R. 292.

23. Dec. Pr. til Gerlev Sogn, Friderich Davidsen Knopper og Anna Maria Klint — u. Tr. og L. S. R. 292.
 23. — Thygge Jensen og Anna Cortsdatter — u. Tr. og L. S. R. 292.
 29. — Pr. til Magleby paa L. Frandz Krag og Elisabeth Sophia Dinisdatter [Rosenstjerne] — u. Tr. og L. S. R. 292.
 30. — Peder Nielsen og Maren Christensdatter i Roskilde — u. Tr. og L. S. R. 292.
 30. — Mogens Knudsen Essemb i Hammers Præstegæld og Elisabeth Davidsdatter — u. Tr. og L. S. R. 292.

1683

3. Jan. Kgl. Livmedikus Henrich a Mønichen og Sophia Charlotte Ribolt — u. Tr. og L. S. R. 1.
 9. — Skibskpt. Jan Jansen Bryen [Bruun] og Jehanne [Janniche] Dreyer¹⁾ — u. Tr. og L. S. R. 1.
 9. — Paaske Jensen og Maren Jørgensdatter, Peder Sørensens Enke i Nysted — u. Tr. og L. S. R. 1.
 13. — Ties Christensen Dreyer og Anna Hansdatter Hiort — u. Tr. og L. S. R. 1.
 13. — Chr. Felo og Margrethe Ibsdatter — u. Tr. og L. S. R. 10.
 13. — Jørgen Mechlin og Margrethe Danchlefs — u. Tr. og L. S. R. 1.
 16. — Fr. Wilhelm Weinreich og Margrethe Elisabeth Buchweldern — u. Tr. og L. S. R. 13.
 16. — Simon Christensen og Anna Envoldzdatter i Debelby — u. Tr. og L. S. R. 1.
 20. — Ltn. Morten Maul og Anna Jacobsdatter Wilster — u. Tr. og L. S. R. 1.
 21. — Pr. til Hollænderbyen paa Amager, Thomas [Jørgensen] Harder og Anna Maria Wandel — u. Tr. og L. S. R. 1.
 22. — Christopher Lauritzen og Gertrud Andersdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
 24. — Oluf Justsen i Farum og Anna Clausdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
 26. — Jens Madsen Bech og Torbor Andersdatter — u. Tr. og L. S. R. 1. (Uaffordret og kasseret).
 26. — Rasmus Olufsen og Anna Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
 27. — Borgm. Jens Ebbesen i Slagelse og Chathrine Jørgensdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
 29. — Joduchus Henrick Mundt og Karen Henrichsdatter²⁾ — u. Tr. og L. S. R. 1.
 29. — Christen Mortensen og Mette Jacobsdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
 31. — Povel Pedersen og Sophia Jørgensdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
 6. Febr. Claus Kiempe af Kbhvn. og Margrethe Otto — u. Tr. og L. S. R. 34.
 6. — Pr. til Uth og Tyrsted Sogne Jeremias Anchersen og Zidtzell Christensdatter Friis, Mag. Arild [Jørgensen] Bendtzens

¹⁾ Viede 16. Jan. 1683. Holmens Kb.

²⁾ Viede 11. Febr. Holmens Kb.

- Enke — u. Tr. og L.; maa vies af hvilken Præst, de vil.
J. R. 7.
7. Febr. Jens Nielsen og Gundel Andersdatter — u. Tr. og L. S. R. 34.
7. — Kgl. Stutmester Jørgen Henrich Flugge og Magdalena Sebøtke — u. Tr. og L. S. R. 34.
8. — Ob.ltn. Andreas Buchenhagen og Marta Hofman¹⁾ — u. Tr. og L. S. R. 34.
12. — Sifvert Jonsen og Maren Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 34.
13. — Johan Ifversen og Margrette Friis — u. Tr. og L. S. R. 34.
13. — Niels Christensen og Sidsel Jensdatter, Jørgen Beyers Enke af Fredericia — u. Tr. og L. S. R. 34.
15. — Nathanael Carsten og Anna Margrethe Jørgensdatter — u. Tr. og L. S. R. 34.
20. — Peter Hansen Skov og Anna Michelsdatter — u. Tr. og L. S. R. 34.
20. — Brygger Erich Børgesen og Gertrud Bechman — u. Tr. og L. S. R. 34.
24. — Ltn. Morten Pedersen og Anna Maria Lauritzdatter — u. Tr. og L. S. R. 34.
24. — Grain Plais og hans Forlovede i Lyon — u. Tr. og L. S. T. 63 (til Dr. Hans Bager).
24. — Lorenz Povels og Anna Christiansdatter Mijlav — u. Tr. og L. S. R. 34.
24. — Thomas Sørensen og Mette Henrichsdatter — u. Tr. og L. S. R. 34.
28. — Lauritz Mortensen Friis og Anna Hansdatter Raaagge — u. Tr. og L. S. R. 34.
1. Mts. Jacob Pedersen og Birgethe Thomasdatter — u. Tr. og L. S. R. 55.
3. — Ob.ltn. Hans Erasmus v. der Pfordt og Sophia Wissing — u. Tr. og L.; maa vies af hvilken Præst, de vil. S. R. 56.
7. — Johan Fürstenberg og Birgette Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 55.
10. — Instrumentist i Aarhus, Henrich Bertelsen Kloch og Dorthe Johansdatter Fliech i Kbhvn. — u. Tr. og L. S. R. 55.
10. — Jacobus Mocobeus og Anna Clemendsdatter Tofftdal — u. Tr. og L. S. R. 55.
12. — Gustavs Meyer og Anna Jørgensdatter — u. Tr. og L. S. R. 55.
12. — Friderich Jan og Karen Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 55.
17. — Peder Sørensen i Nyborg og Maren Nielsdatter; beslægtede i 2det og 3die Led; — u. Tr. og L. F. R. 11.
17. — Jacob Jacobsen Sem og Judithe Andersdatter Hes — u. Tr. og L. S. R. 55.
17. — Jørgen Møller og Chathrine Speitzer — u. Tr. og L. S. R. 55.
20. — Pr. til Rerslev Menighed, Knud Hansen og Kirstine Lauritzdatter Hammer — u. Tr. og L. S. R. 55.
20. — Chr. Steitzel og Chathrine Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 79.
24. — Christopher Hartman og Anna Chathrine Franche — u. Tr. og L. S. R. 55.

¹⁾ Viede 21. Febr. Holmens Kb.

24. Mts. Morten Jensen af Rønne og Anniche Morten Carlsens — u. Tr. og L. S. R. 55.
31. — Povel Jespersen i Kerteminde og Anna Sophia Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 55.
31. — Johan Baltzer Phiefferling og Karen Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 55.
3. Apr. Johan Smidt i Køge og Ellen Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 102.
3. — Simon Mogensen Lemvig og Maren Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
6. — Carsten Carstensen Redesck og Lisabeth Johansdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
7. — Kpl. til Christianshavns Menighed, Anders Thomæsen Brun og Anna Chatrine [Rasmusdatter] Byssing — u. Tr. og L. S. R. 94.
7. — Pr. til Karrebæk Sogn, Cornelius Povelsen [Lyngel] og Alhed [Johanne] Edinger — u. Tr. og L. S. R. 94.
14. — Povel Nielsen Tranne og Karen, Daniel Flecks Enke — u. Tr. og L. S. R. 94.
14. — Peder Rasmusen paa Løjstrup i Jylland og Maren Splid — u. Tr. og L. S. R. 94.
14. — Nicolaj Müller og Kirsten Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
14. — Kpt. Hans Møller og Kpt. Holmers Enke — u. Tr. og L. S. R. 102.
14. — Willadz Willadtzen og Bodil Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 102.
14. — Oluf Aagesen Mørck og Engelke Margrette Bøye — u. Tr. og L. S. R. 94.
17. — Wilhelm Protten og Dorthea Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
17. — Mathias Melckiorsen og Maren Dinesdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
21. — Ob. Fr. Gersdorph og Ide Juel. S. R. 106.
21. — Povel v. Klingenberg og Jfr. Edel Elisabeth Bielcke. S. R. 106.
21. — Niels Jensen og Birgette Madzdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
21. — Svend Andersen og Gertrud Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
21. — Nicolaj Holst og Bendte Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
23. — Peder Meyer og Salome Rømissch — u. Tr. og L. S. R. 94.
23. — Niels Hansen Brugman og Jehanne Andersdatter — u. Tr. og L. S. R. 94.
5. Maj. Skipper Madz Rasmusen og Marta Bendtzdatter Schnabel — u. Tr. og L. S. R. 121.
8. — Chr. Harboe og Dorthea Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 121.
8. — Johannes Jacobeus Milius og Dorthea Rhotin — u. Tr. og L. S. R. 121.
8. — Hans Andersen Norburg og Inger Gallasdatter — u. Tr. og L. S. R. 121.
8. — Chr. Hansen og Kirsten Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 121.
9. — Jochum Willumsen Rjs og Magdalena Bertelsdatter — u. Tr. og L. S. R. 121.

10. Maj. Marchus Nielsen og Birgethe Mogensdatter — u. Tr. og L. S. R. 121.
12. — Skibspr. Hans Allesen og Kirsten Lauritz Winters — u. Tr. og L. S. R. 121.
12. — Fr. Nielsen og Kirsten Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 121.
12. — Johan Gelbreck og Eleonora Maria Wulfs — u. Tr. og L. S. R. 121.
12. — Jens Jensen og Dorthe Afritz (Dorthea Fritz?) — u. Tr. og L. S. R. 121.
12. — Johan Clausen Billefeldt og Ermegaard Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 131.
15. — Kirkeskr. Claus Tøfft og Anna Hass — u. Tr. og L. S. R. 140.
15. — Jørgen Parsberg og Maria Lisabeth v. Eenhusen. S. R. 142.
16. — Henrick Beman og Anna Chatrina Krogs — u. Tr. og L. S. R. 121.
22. — Ob.ltn. Adam Fr. Trampe og Sophia Amalia Adlaer.¹⁾ S. R. 142.
22. — Heiden Weinberg og Maria Johansdatter Franck — u. Tr. og L. S. R. 121.
23. — Pr. til Jyderup Sogn, Anders Nielsen og Maren Lauritzdatter — u. Tr. og L. S. R. 121.
26. — Peder Lauritzen paa Krænkerup og Chatrine, Jørgen Berendtzens Enke — u. Tr. og L. S. R. 121.
2. Juni. Tømmermand i Kbhvn., Christen Nielsen Resen og Anna Povelsdatter — u. Tr. og L. S. R. 152.
2. — Pr. til Soderup, Jacob Sørensen Vincentius [Herfølge] og Johanne Chatrine Gorrisdatter — u. Tr. og L. S. R. 152.
9. — Michel Rasmusen og Mette Rasmusdatter — u. Tr. og L. S. R. 152.
9. — Jacob Frost og Maren Mortensdatter — u. Tr. og L. S. R. 152.
9. — Anders Marqvordsen og Bartke Biørns — u. Tr. og L. S. R. 152.
12. — Fr. Boye og Anna Chatrine Franckin — u. Tr. og L. S. R. 167.
16. — Johan Schumacher og Karen Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 172.
16. — Johan Tønnesen paa Gavnø og Margrethe Tønnesdatter — u. Tr. og L. S. R. 152.
19. — Hans Bendzen til Skjærso og Jfr. Christina Glud. J. R. 59.
20. — Assessor Chr. Braem og Jfr. Tale Lange — u. Tr. og L. S. R. 185.
23. — Bertel Geertzøn og Maria Bruns — u. Tr. og L. S. R. 152.
23. — Peder Hansen og Anna Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 152.
23. — Hans Bonnesen og Jehanne Jørgensdatter — u. Tr. og L. S. R. 152.
25. — Jacob Lorie og Anna Rudolpsdatter — u. Tr. og L. S. R. 152.
30. — Pr. til St. Knuds? [Hans] Kirke i Odense, Hans? [Peder] Carstensen og Anna Jensdatter [Rosenberg]²⁾ — u. Tr. og L. S. R. 152.

¹⁾ Viede 24. Maj. Biogr. Lex.

²⁾ Viede 22. Aug. 1683. Wib.

5. Juli. Apoteker Jørgen Hartvig i Køge og Wiveche Erichsdatter — u. Tr. og L. S. R. 206.
9. — Rasmus Dinesen og Johanne Svendzdatter — u. Tr. og L. S. R. 206.
13. — Gabriel Pedersen og Maren Jacobsdatter — u. Tr. og L. S. R. 206.
16. — Oluf Pedersen og Kirstine Sørensdatter — u. Tr. og L. S. R. 206.
17. — Thomas Jensen og Barbra, David Fendsens Enke — u. Tr. og L. S. R. 206.
21. — Mat.skr. Peter Klouman og Dorothe Mathiesen — u. Tr. og L. S. R. 206.
21. — Anders Henrichsen og Cathrine Børgesdatter — u. Tr. og L. S. R. 206.
21. — Pr. i Nordby paa Fanø, Lauge Petersen Synderhoe og Else Andersdatter Grimstrup — u. Tr. og L. S. R. 206.
21. — Reg.kv.m. Jens Baltzarsen og Maria Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 206.
21. — Johan Adam Schnemand og Christendze Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 212.
24. — Pr. til Gadbjerg Sogn, Fr. [Andersen] Søbøtker og Anna Barbara Dirichsdatter — u. Tr. og L. S. R. 206.
24. — Morten Sørensen og Mette Knudzdatter — u. Tr. og L. S. R. 206.
26. — Sekr. Severin Rasmussen og Sophia Amalia Tuxen; maa være fri for at betale Konsumptionsafgift. S. R. 226 f.
30. — Lorentz Bendsen og Mette Petersdatter Brandt — u. Tr. og L. S. R. 206.
3. Aug. Bertel Maschen og Ursula Lauridzdatter — u. Tr. og L. S. R. 235.
7. — Morten Ahnemüller og Lucie Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 235.
7. — Kons.forv. Jørgen Sørensen i Skive og Kirstine Sørensdatter, Frantz Hørmanssens Enke af Viborg — u. Tr. og L. S. R. 235.
8. — Chr. Nicolajsen og Margrette Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 235.
8. — Hans Lange til Asmild Kloster og Mette Maria Broberg — u. Tr. og L. S. R. 235.
11. — Sifvert Petersen og Karen Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 235.
18. — Buntm. Chr. Crabidel og Bodild Cleofasdatter — u. Tr. og L. S. R. 235.
18. — Reg.skr. Knud Pedersen og Dorothea Jespersdatter, Hr. Clemind Sørensens Enke — u. Tr. og L.; maa vies af hvilken Præst, de vil. J. R. 77.
22. — Thomas Jensen paa Vesterbygaard og Ingeborg Jensdatter i Kallundborg — u. Tr. og L. S. R. 235.
28. — Jens Knudsen og Anna Jørgensdatter — u. Tr. og L. S. R. 235.
30. — Chr. Movritzen og Magdalena Carstens — u. Tr. og L. S. R. 242.
31. — Organist i Roskilde, Hans Henrick Schmel og Chatrine Radeck — u. Tr. og L. S. R. 235.

31. Aug. Niels Hansen og Else Thomasdatter, Johan Koks Enke af Kbhvn. — u. Tr. og L. S. R. 235.
1. Sept. Fr. Peitersen og Anna Frandzdatter Ros — u. Tr. og L. S. R. 243.
4. — Hdlsn. i Aalborg, Hans Schlef og Johanne Christensdatter Vinter — u. Tr. og L. S. R. 243.
5. — Peder Jensen og Margrethe Madsdatter, Hans Regelsens Enke — u. Tr. og L. S. R. 247.
8. — Peder Lauridsen Havenlund og Anna Jensdatter Rost — u. Tr. og L. S. R. 250.
13. — Peder Andersen Bagge og Margrethe Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 243.
15. — Herman Mansholt og Jehanne, Niels Pedersens Enke — u. Tr. og L.; maa vies i Køge. S. R. 243.
15. — Tønnes Olufsen og Brgite Joensdatter — u. Tr. og L. S. R. 243.
15. — Lorentz Hansen Holst og Mette Povelsdatter Billenberg — u. Tr. og L. S. R. 243.
15. — Flm. ved Friherreskabet Holkenhavn, Jens Johansen og Else Jensdatter, Forpagterske paa Lundsgaard — u. Tr. og L. S. R. 243.
18. — Jørgen Berendsen og Karen Rasmusdatter — u. Tr. og L. S. R. 243.
19. — Claus Bysing og Johanne Sophia Christens — u. Tr. og L. S. R. 243.
20. — Guldsm. Ditlef Brashauer og Magdalena Henriksdatter — u. Tr. og L. S. R. 243.
21. — Erich Nielsen og Jehanne Madsdatter — u. Tr. og L. S. R. 243.
22. — Kvarterm. Christopher Zerlang og Mette Adamsdatter — u. Tr. og L. S. R. 247.
22. — Niels Andersen og Anna Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 243.
24. — Farver i Kolding, Peter Bahnsen og Helvig Baldzersdatter — u. Tr. og L. S. R. 243.
25. — Skræder Johan Chr. Ludvig af Kbhvn. og Maren Rasmusdatter — u. Tr. og L. S. R. 243.
27. — Niels Sørensen Hyld og Jehanne Petersdatter Frich i Bergen — u. Tr. og L. S. R. 243.
1. Okt. Jens Christensen Lindholm og Anna Elisabeth Struwe — u. Tr. og L. S. R. 262.
2. — Anders Nielsen og Maren Berntzdatter Schnabel — u. Tr. og L. S. R. 262.
3. — Jacob Mogensens Grove og Dorthe Andersdatter — u. Tr. og L. S. R. 262.
6. — Pr. til Brøndshøj Sogn, Oluf Schanche og Dorthe Clausdatter Muhle — u. Tr. og L. S. R. 262.
6. — Gunder Joensen og Bodel Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 266.
9. — Oluf Sørensen og Dorthe Johansdatter — u. Tr. og L. S. R. 262.
9. — Gotfred Ulla og Elsebe Ulriksdatter — u. Tr. og L. S. R. 262.
9. — Hans Hansen og Margrethe Sørensdatter — u. Tr. og L. S. R. 266.

12. Okt. Niels Hansen og Gertrud Bendsdatter — u. Tr. og L. S. R. 266.
13. — Anders Andersen Carlum og Elisabeth Christensdatter — u. Tr. og L. S. R. 262.
13. — Vinhdl. i Viborg Jens Olsen og Anna Chatrine Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 262.
15. — Oluf Joensen Klou og Petrunilla-Hansdatter i Helsingør — u. Tr. og L. S. R. 262.
15. — Bendt Svendsen og Margrete Andersdatter — u. Tr. og L. S. R. 262.
15. — Hans Jensen Winter og Maren Michelsdatter — u. Tr. og L. S. R. 262.
16. og 20. Okt. Envoyé Wilhelm Julius Cojet og Elisabeth Gyldenstiern; maa være fri for at betale Accise. S. R. 273 f.
17. — Claus Krøger og Margrete, Hermand Syemers Enke i Rønne — u. Tr. og L. S. R. 262.
20. — Vejer Willum Knudsen i Ribe og Margrethe Bendixdatter i Farum — u. Tr. og L. S. R. 262.
20. — Kgl. Mundskærnk, Albret Düsseldorf og Elisabeth Michel Becher — u. Tr. og L. S. R. 262.
20. — Hdsm. i Bergen, Henrich Nyensted og Helena Jørgensdatter — u. Tr. og L. S. R. 262.
25. — Fr. Aagesen Gierulf og Hedevig Thomasdatter — u. Tr. og L. S. R. 262.
27. — Jochum Pegel og Sophia Borgens, Hans Christensens Enke i Bergen — u. Tr. og L. S. R. 262.
27. — Rasmus Nielsen og Maria Madsdatter — u. Tr. og L. S. R. 262.
27. — Bendt Mortensen og Maren Sørensdatter — u. Tr. og L. S. R. 262.
3. Nov. Jørgen Clausen og Magdalena Povlsdatter — u. Tr. og L. S. R. 283.
5. — Toldbetj. i Nakskov, Henrich Fris og Anna Maria Holtzhey — u. Tr. og L. S. R. 283.
7. — Jacob Bertelsen og Margrethe Haagensdatter — u. Tr. og L. S. R. 283.
10. — Peter Friborg og Maria Bartrumsdatter — u. Tr. og L. S. R. 283.
12. — Ltn. Georg Staelman og Ide Nechels (Neihels) — u. Tr. og L. S. R. 283.
17. — Herman Freuchen i Bergen og Clarchie Jansdatter — u. Tr. og L. S. R. 283.
17. — Jens Henrichsen og Mette Eriksdatter Torm — u. Tr. og L. S. R. 283.
20. — Michel Sørensen og Anna Johansdatter — u. Tr. og L. S. R. 283.
22. — Lorentz v. Betzler og Margrethe Johansdatter — u. Tr. og L. S. R. 283.
24. — Henrich Otte og Magdalena Lauridzdatter — u. Tr. og L. S. R. 283.
24. — Peder Nielsen og Maren Hansdatter, Jørgen Rasmusens Enke — u. Tr. og L. S. R. 283.
26. — Anders Pedersen og Kirsten Mogensdatter — u. Tr. og L. S. R. 283.

27. Nov. Christen Nielsen og Karen Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 283.
29. — Rasmus Sørensen Hasle og Elisabeth Hansdatter — u. Tr. og L. S. R. 283.
1. Dec. Otto Ahrnfeld og Agate Kirstine Bech. S. R. 309.
1. — Tolder i Fredericia, Peder Schov og Gertrud Bertelsdatter — u. Tr. og L. S. R. 308.
1. — Tolder i Stubbekøbing, Hans Lauridsen og Angenete Sophie Ragelin — u. Tr. og L. S. R. 308.
1. — Isach Jacobsen af Kbhvn. og Maren Sørensdatter — u. Tr. og L. S. R. 307.
1. — Wilhelm Kruse og Anna Sophia Heggerfeld — u. Tr. og L. S. R. 307.
3. — Johan Smidt og Cathrine Magdalena Jansen — u. Tr. og L. S. R. 307.
6. — Johan Christensen og Giertrud Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 307.
6. — Christen Nielsen og Kirsten Povlsdatter — u. Tr. og L. S. R. 307.
7. — Peder Sørensen Rafn og Anna Nielsdatter i Randers — u. Tr. og L. S. R. 307.
8. — Peter Schønnefeld og Anna Lucie Ulrichs — u. Tr. og L. S. R. 307.
8. — Hans Henrich Brandt og Ingeborre Andersdatter Brinch — u. Tr. og L. S. R. 307.
11. — Baron Fr. Krag og Hedevig Elconora Juel. S. R. 321.
11. — Pr. til Nørre Jernløse Sogn, Bolle Pedersen [Luxdorff] og Anne Hansdatter Helsinge — u. Tr. og L. S. R. 308.
11. — Stiftsprovst Johan Adolph Borneman og Else Cathrine [Thomasdatter] Bartholin — u. Tr. og L. S. R. 307.
14. — Jørgen Helt og Ide Kirstine Engel — u. Tr. og L. S. R. 307.
15. — Herman Gundter og Karen Madsdatter — u. Tr. og L. S. R. 307.
15. — Martinus Alter og Margrette Hofman i Bergen — u. Tr. og L. S. R. 307.
17. — Søren Pedersen Svane og Anna Dinesdatter — u. Tr. og L. S. R. 307.
17. — Christen Jørgensen og Jehanne Pedersdatter — u. Tr. og L. S. R. 307.
22. — Nicolaj Wroe og Magdalena Wigants, Povl Dønnichs Enke — u. Tr. og L. S. R. 307.
22. — Lauridz Lauridsen Hillemann og Margrete Berentsdatter de Nagel — u. Tr. og L. S. R. 307.
22. — Michel Rindfleisch og Cristendse, Peder Jacobsens Enke i Kallundborg — u. Tr. og L. S. R. 307.
28. — Geert Willumsen og Sidsel Brødelsdatter — u. Tr. og L. S. R. 307.
31. — Carl Barieu og Dorthea Casparsdatter Lindtner — u. Tr. og L. S. R. 334.

(Fortsættes).

FREDERIK DEN TREDIE

(Efter en italiensk Medaille fra 1469. Det ældste, paalidelige Billede af en Habsburger)

Den biologiske Genealogi og Degenerationsproblemet.

Af Søren Hansen.

Den i de senere Aar stærkt voksende Interesse for rationel Genealogi har vel nok sit Udspring i det daglige Livs rent praktiske Krav om paalidelige Oplysninger om Slægtskabsforhold, men den mødes med en rent videnskabelig Interesse for de enkelte Slægters Historie i videste Forstand, der har sprængt Genealogiens gamle Rammer. Det er nu ikke længere de mere eller mindre betydelige Slægters Personalhistorie, der er Hovedsagen, men deres Biologi, deres Livshistorie, Studiet af Slægterne som biologiske Enheder, og medens man allerede længe har beskæftiget sig med dette Studium fra et enkelt Synspunkt, idet man har søgt at udrede Aarsagerne til, at Slægterne tilsyneladende degenererer eller dør ud, har den moderne Arvelighedsforskning ført det ind paa helt nye Baner. Det er derved ikke blot lykkedes at kaste Lys over selve Degenerationsproblemet, men der er fremkommen talrige nye Opgaver, til hvis Løsning der udkræves genealogiske Undersøgelser af en ganske anden Art end dem, der var tilstrækkelige til Oplysning om selve Slægtskabsforholdet, og efter at Genealogien hidtil har været en historisk Hjælpevidenskab, hvis selvstændige Eksistensberettigelse var ret tvivlsom, er den nu ifærd med at udvikle sig til en biologisk Hovedvidenskab, som allerede har en Betydning, der rækker langt ud over Historiens Enemærker. Hvor vidt denne Udvikling vil gaa, er det endnu ikke muligt at overse, men meget tyder paa, at Genealogien har en rig Fremtid for sig, som det turde have sin Interesse at kaste et Blik ind i gennem en Undersøgelse af nogle historisk-biologiske Spørgsmaal, der belyser de Veje, som Udviklingen uden al Tvivl vil følge, og ad hvilke den allerede er kommen ret langt frem.

Der foreligger fra de senere Aar en Række højst interessante Undersøgelser af Slægter, som gennem mange Generationer har udmærket sig ved visse arvelige Fællestræk af meget forskellig Art. Den mest omfattende og den i biologisk Henseende mest betydningsfulde af disse Undersøgelser skyldes den svenske Nerve læge H e r m a n L u n d b o r g, som ved et indgaaende Studium af en vidt forgrenet Bondeslægt fra Blekinge har opnaaet overmaade vigtige Resultater, som i høj Grad har fremmet Forstaaelsen af visse arvelige Nervesygdommes Væsen og dermed af hele Arvelighedspro-

blemet¹⁾. Det er imidlertid et Arbejde, der har krævet saa store Ofre af Tid og Penge, at det vanskeligt vil kunne efterlignes, ganske bortset fra, at den Slægt, det omhandler, er saa ejendommelig, at der neppe vil kunne fremskaffes mange Sidestykker til den. Ganske anderledes let tilgængeligt er det rige Materiale, der foreligger i de store europæiske Fyrsteslægter, hvis Historie er saa godt kendt, at man kan udrede Slægtskabsforholdene gennem mange Generationer uden større Vanskelighed. Det hannoveranske Kongehus, Bourbonerne, Hohenzollerne, Wittelsbacherne og fremfor alle Habsburgerne er Slægter, som tilsammen danner en fortrinlig Arbejdsmark for Arvelighedsforskningen, fordi de udmærker sig ved arvelige Fællestræk, som kan forfølges gennem Aarhundreder. Den er endnu for lidet opdyrket, til at der her kan gøres Rede for andet og mere end ganske enkelte Hovedpunkter, men den egner sig godt til Grundlag for en Fremstilling af, hvad det er, den biologiske Genealogi beskæftiger sig med.

Idet vi tager Habsburgerne til Udgangspunkt, maa det da først erindres, at den vidtforenede, habsburgske Fyrsteslægt ikke er at forstaa som de habsburgske Grevers samlede Descendens, men som et Konglomerat af tre store Stamslægter og forskellige mindre Slægter. Kernen i dette Konglomerat, den centrale Personlighed, ikke blot rent historisk ret, men ogsaa fra et genealogisk Synspunkt er Kæjser K a r l d e n f e m t e. I ham samles de tre store Stamslægter, den østrigske, den franske og den spanske, og fra ham og hans Søkende udgaar ikke blot den østrigske Kejserslægt, den spanske og den italienske Kongeslægt, men det habsburgske »Blod« føres gennem Sidelinier ind i en lang Række andre Fyrsteslægter. Denne Omstændighed letter i væsentlig Grad Overblikket over Slægtskabsforholdene og tillader os at følge de habsburgske Fælles-træks Optræden i Slægtens mange Forgreninger uden større Besvær.

Den habsburgske Familietype karakteriseres ved en stærkt fremskudt Hage med udtalt Underbid og svær, tildels hængende Underlæbe samt lang, ikke sjældent stor Næse, udstaaende Øjne og smalt, fra Siderne sammentrykt Hovede. Typen er gennemgaaende mindre udpræget hos Slægtens Kvinder og forekommer heller ikke hos alle dens Mænd, men den er optraadt i Slægten gennem mere end fem Hundrede Aar og gengivet paa saa mange Portræter, at den er let at paavise, selv hos Personer, hvor den er svagt udviklet. Om Typens Oprindelse er Meningen delte. Fuldt udviklet forekommer den egentlig først hos Karl den femtes Oldefader, Kejser Frederik den tredie, der levede fra 1415 til 1493,

¹⁾ Medizinisch-biologische Familienforschungen innerhalb eines 2232. köpfigen Bauerngeschlechtes in Schweden. Jena 1913.

men enkeltvis forekommer Trækkene ialfald ligesaa tidligt hos de burgundiske Hertuger og kastilianske Konger. Meget taler imidlertid for, at der er en vis Sammenhæng mellem de enkelte Træk, selv om et eller flere af dem kan mangle i Fysiognomiet, og de fra den Tid foreliggende Portrætter gengiver fortrinsvis Slægtens Hovedpersoner, men iøvrigt var Portrætkunsten den Gang endnu ikke saa udviklet, at dens Frembringelser kan opfattes som fuldkommen paalidelige Dokumenter. I de senere Generationer er den fremstaaende Hage ubetinget det mest iøjnefaldende Træk og det, der mere end noget andet er ejendommeligt for Slægten, medens alle de øvrige er saa almindelige, at der ikke vilde være Anledning til at tillægge dem særlig Interesse. Det er da ogsaa netop den fremstaaende Hage, der egner sig bedst til nærmere Studium, og Spørgsmaalet om, hvorledes Slægten har faaet den, har i og for sig mindre Betydning end de Love, hvorefter den nedarves, men iøvrigt er den store Underlæbe langt almindeligere, navnlig hos Slægtens kvindelige Medlemmer.

Hos Karl den femtes Fader, *Filip den smukke*, var det habrburgske Fysiognomi kendeligt, men lidet udviklet, og det samme var Tilfældet hos hans Moder, *Johanne den vanvitlige*. De var beslægtede, idet deres fælles Tipoldefader var *Johanden første af Portugal*, og da Anlægget saaledes var til Stede hos begge Forældre, er det naturligt heri at søge Aarsagen til, at det kom til Udvikling hos alle deres seks Børn. Der kan heller ikke være Tvivl om, at det vidtdrevne Indgifte i Slægten har bidraget meget til at vedligeholde Typen. Karl den femtes Søn *Filip den anden* ægtede saaledes sit Søkendebarn *Anna af Østrig*, hvis Søkendebarn *Margrethe* ægtede hendes Søn, *Filip den tredje*. Dennes Søn, *Filip den fjerdes Datter, Marie Theresia* ægtede hans Datter *Annas Søn, Ludvig den fjortende*, og deres Sønesøn, *Filip den femtes Søn, Karl den tredje*, var Fader til *Karl den fjerde*, der var Oldefader til *Alfons den tolvte*, og til *Leopold den andens Dronning Marie Louise*, der var Oldemoder til *Marie Christine*, som i sit Ægteskab med *Alfons den tolvte* blev Moder til den nuværende spanske Konge, *Alfons den trettende*, hos hvem den habsburgske Familietype er meget smukt udviklet.

At dette Indgifte ligeledes er en medvirkende Aarsag til Udviklingen af de ikke sjældne Tilfælde af Sindssygdом i Slægten, synes utvivlsomt, men det er en Misforstaaelse, at Slægten i sin Helhed er degenereret. Blot ved at gennemblade en af de større Portrætsamlinger fra Nutiden¹⁾ faar man et meget bestemt Ind-

¹⁾ F. Eks. F. U. v. Wrangel: Die souveränen Fürstenhäuser Europas. Stockholm 1898—99.

tryk af, at baade den østrigske og den spanske Linie tæller en Mængde fuldkommen sunde Medlemmer, og det turde iøvrigt være indlysende, at en Degenerationsproces, der ikke siden Karl den femtes Dage har nedbrudt Slægten mere, kan ikke være nogen alvorlig Fare for dens fortsatte Eksistens. For saavidt belyser den netop det uholdbare i den ældre Opfattelse af Degenerationsbegrebet, som endnu er saa udbredt, at den kræver nærmere Omtale.

Ved Degeneration forstaar man efter *M o r e l* »en sygelig Afvigelse fra den normale menneskelige Type, en Afvigelse, der ikke blot hæmmer den normale aandelige Udvikling hos Individet selv, men endnu mere truer den hos dets Efterkommere, idet den fjerner de følgende Slægtled mere og mere fra Normen. Naar endelig det laveste Trin, den egentlige Idiоти er naaet, uddør Slægten, idet Forplantningsevnen gaar tabt¹⁾«. At denne Lære om »Haabløse Slægter« har anrettet store Ulykker, er vel bekendt. Den har bibragt mangfoldige rigt udrustede unge Mennesker, i hvis Slægt der var forefaldet nogle Tilfælde af Sindssygdom, et fatalistisk Livssyn, der gjorde dem forskruede og uskikkede til at udnytte deres gode Evner under sundt og naturligt Arbejde, men heldigvis har de *M o r e l*ske Teorier lidt alvorligt Skibbrud, allerede før deres Skræbelighed blev videnskabeligt paavist. En fordomsfri Undersøgelse af, hvorledes det i Virkeligheden forholder sig med saadanne Slægter, er da ogsaa fuldkommen tilstrækkelig til at godtgøre, at der overhovedet ikke forekommer en saadan »progressiv Arvelighed«, selv om der kan paavises Tilfælde, hvor Slægtens sidste Skud virkelig er Idiot. Det er en ganske uholdbar Paastand, at Idiотien altid eller blot sædvanligvis er en degenerativ Sindssygdom, og det er heller ikke rigtigt, at Slægten dør ud, naar det laveste Trin, den egentlige Idiоти er naaet, idet Forplantningsevnen gaar tabt. Idiотien kan tvertimod være en farlig Arvesygdom, og naar Slægten undtagelsesvis dør ud med en Idiot, er det fordi han eller hun ikke faar Lejlighed til at forplante sig. Hvis der er sunde Søkende, kan de overmaade godt faa sunde Børn og redde Slægten fra Undergang, og det er heller ikke udelukket, at Idiотer kan faa sunde Børn, men iøvrigt er denne Degenerationslære ganske uforenelig med det biologiske Slægtsbegreb, der nødvendigvis maa være Udgangspunktet for ethvert rationelt Studium af Slægternes Helbredsforhold. Hvorledes man ellers fra andre Synspunkter vil definere Slægtsbegrebet, er det indlysende, at det i biologisk Forstand kun kan betyde enten hele Descendensen eller hele Ascendensen,

---

¹⁾ *Knud Pontoppidan*: Psychiatriske Forelæsninger og Studier. Kbhvn 1892, Side 8.

men hermed bortfalder enhver Mulighed for at føre noget stringent Bevis for, at en Slægt er degenereret, fordi den kun er et større eller mindre Udsnit af en langt mere omfattende Slægt, om hvis øvrige Dele der aldrig vil kunne fremskaffes tilstrækkelige udtømmende Oplysninger. Tænker man sig en Slægt, der omfatter en bestemt Mands eller Kvindes Descendens i f. Eks. ti Generationer, er det klart, at den vilde mangedobles ved blot at blive ført en enkelt eller nogle faa Generationer længere tilbage. Paa ganske tilsvarende Maade forholder det sig med Ascendensen, og man kan ikke ved en biologisk Betragtning indskrænke sig til at undersøge en begrænset Generationsrække, fordi de Egenskaber, der overhovedet nedarves, praktisk talt kan nedarves gennem en endeløs Række. Det Grundlag, hvorpaa den *Morølske* Degenerationslære hvilede, var netop saadanne, ofte stærkt begrænsede Udsnit af Slægter, hvori der var forekommet nogle Tilfælde af Sindssygdom, Epilepsi, Idioti eller andre Sygdomme i Nervesystemet, og det er først i den sidste halve Snes Aar, at Arvelighedsforskningen er bleven klar over, at dette var for lidt. Naar en fremragende Sindssygelæge endnu for ti Aar siden kunde tale om, hvorledes sjælelige Abnormiteter, der til at begynde med kun viser sig antydningvis og spredt og som maaske til at begynde med kan være en Styrke for Individet paa Grund af det Præg af Særegenhed og ejendommeligt, de giver hans Personlighed, hvorledes de fra den ene Generation til den næste kan brede sig udover større og større Felter for den menneskelige Hjernes Virksomhed, kan udygtiggøre og lægge øde for til sidst hos et eller flere Medlemmer af Slægten at slaa ud i deklareret Sindssygdom¹⁾, saa var det kun et enkelt Udtryk for den paa det Tidspunkt herskende Opfattelse af Fænomener, som Videnskaben allerede nu ser ganske anderledes paa. At der inden for korte Generationsrækker forekommer saadanne Forhold, er sikkert nok, men Udviklingen kan ligesaa godt gaa i omvendt Retning, hvad *Morø* ikke havde været opmærksom paa, fordi Slægterne i saa Fald kun ganske undtagelsesvis observeres af Sindssygelægerne, og hertil kommer endvidere, at Sindssygdom kan være af meget forskellig Art og Oprindelse. Der kan meget godt i samme Slægt forekomme en Række Tilfælde af Sindssygdom, uden at der er den mindste virkelige Sammenhæng imellem dem, og de Oplysninger, der kan fremskaffes om sindssyge Ascendenter i fjernere Generationer, er sædvanligvis meget usikre ikke blot i de brede *Samslags*, men selv i Slægter, hvor der foreligger paalidelige historiske Efterretninger om saadanne Tilfælde. I den habsburgske

¹⁾ *Viggo Christensen*: Christian den VII's Sindssygdom. Kbhvn. 1906, Side 1.

Slægt vil det saaledes være meget vanskeligt at paavise en saadan Overensstemmelse mellem de ikke faa Tilfælde af utvivlsom Sindsygdning, at de med Sikkerhed kan opfattes som Udslag af en arvelig Slægtslidelse, og for Wittelsbacherne Vedkommende har et gennemført Forsøg paa at udrede Oprindelsen til de bayerske Konger, Ludvig den andens og Otto den førstes Sindsygdning ikke givet noget sikkert Resultat¹⁾. Det er tilmed oplyst, at disse to Brødre led af forskellige Sindsygdningssformer, og da der i dette Tilfælde ikke er Tvivl om Diagnoserne Rigtighed, vil det blive en meget besværlig Opgave at paavise, hvilken Rolle Arveligheden har spillet her.

Naar man saa længe har fastholdt Forestillingen om Slægternes Degeneration, er det dog mindre, fordi de Morske Teorier kan siges at have været almindeligt kendte udenfor videnskabeligt interesserede Kredse, end fordi der overalt har hersket en blind Tro paa Læren om Fædrenes Synder, der hemsøges paa Børnene, uagtet Erfaringen ofte nok har vist, at drikkældige eller udsvævende Forældre meget godt kan faa fuldkommen sunde Børn. Naar Afkommet senere i Livet falder mindre heldigt ud, er det saa godt som aldrig en direkte Følge af virkelig Arv, men et ofte kompliceret Resultat af slet Opdragelse og andre Forhold og Omstændigheder. Den Del af Afkommet, der allerede ved Fødslen er mærket af Forældrenes Brøst, gaar i Almindelighed tidligt til Grunde og vil følgelig ikke føre Degenerationen videre, hvis der overhovedet er Tale om en saadan, men iøvrigt vil det være urigtigt at undervurdere den Rolle, som navnlig medfødt Syfilis utvivlsomt spiller, ligesom ogsaa adskillige Tilfælde af medfødt Blindhed med Rette kan betegnes som en direkte Følge af »Fædrenes Synder«, forsaavidt som den ikke sjældent beroer paa en gonorrhøisk Infektion. Derimod er det ialfald endnu ikke bevist, at Forældrenes Drikkældighed har nogen direkte Indvirkning paa Afkommets Helbredstilstand, og selv om det undtagelsesvis forekommer, er det ikke en Følge af virkelig Arv, idet man herved maa forstaa en Overførelse af Forældrenes Egenskaber til Børnene allerede gennem Kønscellerne. Det er ikke usandsynligt, at kronisk Alkoholisme hos Moderen kan have en skadelig Indflydelse paa Fosteret, men det kan vanskeligt tænkes, at Faderens mikroskopiske Sædceller kan paavirkes af Alkohol uden at tabe Evnen til at befrugte Ægget og derved muliggøre dets Udvikling til et levedygtigt Individ.

Den nyere Arvelighedsforskning maa i det hele benægte Muligheden af, at erhvervede Egenskaber kan overføres til Afkommet

¹⁾ W. Strohmayer; Die Ahnentafel der Könige Ludvig II und Otto I von Bayern. Arch. f. Rassen- u. Gesellschafts-Biologie VII. 1910.

ved Arv, fordi det i saa Fald maatte forudsættes, at Kønscellerne der dannes længe før Befrugtningen foregaar, kan paavirkes ved tilfældig ydre Beskadigelse af Forældrene, og Erfaringen viser da ogsaa, at end ikke en gennem mangfoldige Generationer gennemført ydre Beskadigelse, som f. Eks. Jødernes Omskærelse, har nogensomhelst Indflydelse paa Afkommet. Talrige Dyreforsøg har ført til ganske lignende Resultater, og naar der desuagtet endnu jevnlige fremkommer Meddelelser om, at erhvervede Egenskaber af en eller anden Art er gaaede i Arv til Afkommet, beroer det enten paa tilfældige Sammentræf eller paa unøjagtig Undersøgelse. Naar det saaledes hænder, at Hunde med kuperede Haler faar haleløse Hvalpe, kan det være en Følge af, at de nedstammer fra en Hund, der tilfældigvis er født uden Hale. En saadan Ejendommelighed kan være til Stede som et skjult Anlæg og nedarves gennem mange Generationer, før den atter viser sig, fordi den kun kommer frem, naar Anlægget er til Stede hos begge Forældre, og dette lovbundne Forhold er af overordentlig Betydning for Forstaaelsen af de mange tidligere gaadefulde Fænomener, som beroer paa de ikke-erhvervede Egenskabers Arvelighed. Hvorledes det i sidste Instans forholder sig med Overførelsen af Anlægget til saadanne Egenskaber fra Forældrene til Afkommet, ved man ikke, og det vil paa dette Sted føre for vidt at gaa nærmere ind paa Teorierne om, hvad et Anlæg egentlig er, og hvorledes det gaar til, at det kommer til Udvikling ved den Sammensmeltning af den mandlige og kvindelige Kønscelle, der foregaar ved Befrugtningen. Det maa være tilstrækkeligt at fremhæve, at Anlægget som Følge af denne Sammensmeltning er dobbelt. Det indeholder en fra den mandlige og en fra den kvindelige Kønscelle hidrørende Faktor, som atter adskilles ved Overførelsen til den følgende Generation, hvorved den ene af dem forenes med en af de fra det andet Individ hidrørende Anlægsfaktorer til et nyt, dobbelt Anlæg. Disse to Par Faktorer kan imidlertid kombineres paa fire forskellige Maader. Kalder vi de fra det ene Individ hidrørende A og a, de fra det andet hidrørende B og b, faar vi Kombinationerne AB, Ab, aB og ab — flere Muligheder er der ikke, naar der er Tale om en enkelt Egenskab, og det er de enkelte Egenskaber, der nedarves eller ikke nedarves, men de kan være af meget forskellig Art. At Mennesket har fem Fingre er saaledes en Egenskab, der gaar i Arv fra den ene Generation til den anden, fordi det dobbelte Anlæg til den er til Stede saavel i den kvindelige som i den mandlige Kønscelle, og Resultatet bliver følgelig det samme, hvorledes de to Par Anlægsfaktorer end kombineres. Af og til hænder det imidlertid, at der fødes et enkelt Individ med fire Fingre, og denne Abnormitet kan da føres videre gennem det i Individets Kønsceller tilstedeværende dobbelte Anlæg til den, der kan

betegnes ved 4-4. Ved et saadant Individ's Parring med et normalt, femfingret Individ, hvis dobbelte Anlæg betegnes ved 5-5, kan der kun fremkomme Kombinationen 4-5 (eller 5-4), og det vil da bero paa Egenskabens særlige Karakter, om den kommer frem hos Afkommet eller forbliver skjult som Anlæg. I det her omhandlede Tilfælde vil hele Afkommet faa fem Fingre, men hvis et enkelt Individ med en saadan blandet Afstamning parres med et andet Individ med fire Fingre, kommer denne Egenskab frem hos Halvdelen af Afkommet, fordi Anlægsfaktorerne 5-4 og 4-4 i saa Fald giver Kombinationerne 5-4, 5-4, 4-4 og 4-4. Hvis derimod to Individer af samme blandede Afstamning parres, vil de to Sæt Anlæg-faktorer 5-4 og 5-4 kunne give Kombinationerne 5-5, 5-4, 5-4 (4-5) og 4-4, hvoraf følger at de tre Fjerdedele af Afkommet faar fem og den ene Fjerdedel fire Fingre, og hvis endelig to Individer med fire Fingre parres, vil hele Afkommet ligeledes faa fire Fingre. Saa stor Regelmæssighed kan for Menneskets Vedkommende kun ventes, naar begge Forældre enten er født med fem eller med fire Fingre, men ved Krydsningsforsøg med Dyr eller Planter i saa stor Udstrækning, at Tilfældighederne udjævnes paa samme Maade, som naar man slaar Plat eller Krone tilstrækkelig længe, vil Resultatet blive næsten nøjagtigt som ovenfor anført.

Hvilken af Egenskaberne, der kommer frem hos Afkommet, og hvilken af dem der forbliver skjult som Anlæg, afhænger som allerede bemærket af deres særegne Karakter, og paa Forhaand ved man sædvanligvis ikke noget om det. Den af dem, der faar Overtaget i første Afkomsgeneration, kalder man i Arvelighedslæren dominerende eller herskende, medens den, der ikke kommer frem, kaldes recessiv eller vigende. Betegner man herefter de tilsvarende Anlæg-faktorer med henholdsvis D og R, kan de i det foregaaende skildrede Krydsningsresultater i skematisk Form fremstilles saaledes:

- 1) $DD \times DD = DD + DD + DD + DD$
- 2) $DD \times RR = DR + DR + DR + DR$
- 3) $DD \times DR = DD + DD + DR + DR$
- 4) $DR \times DR = DD + DR + DR + RR$
- 5) $RR \times DR = DR + DR + RR + RR$
- 6) $RR \times RR = RR + RR + RR + RR$

Denne Lov for Egenskabernes Nedarvning, der er opdaget af den østrigske Præst Gregor Mendel, og hvis Rigtighed er godtgjort ved talløse Forsøg, danner Grundlaget for hele den nyere Arvelighedslære, og er i sin forbløffende Simpelhed et af den moderne Biologis ypperste Resultater, men det ligger i Sagens Natur, at den ikke har ubetinget Gyldighed med Hensyn til enhver Egen-

skab, fordi Egenskaberne meget ofte har en uklar eller sammensat Karakter. Man kan saaledes ikke uden videre betragte Sindssygdom som en Egenskab i biologisk Forstand. Den er det, naar den beroer paa en eller anden bestemt Defekt eller sygelig Tilstand i Hjernen eller dens Funktioner, og i saa Fald vil den nedarves efter Mendels Lov, enten dominerende eller recessivt, men det er først derved, at den manifesterer sig som arvelig Egenskab. Paa ganske lignende Maade forholder det sig med mangfoldige andre Sygdomme eller sygelige Tilstande som Aandssvaghed, Døvstumhed og Epilepsi, medens en Række sjeldnere Nervesygdomme, visse Former af Synslidelse og meget andet beroer paa simple, ukomplicerede Egenskaber og derfor nedarves i nøje Overensstemmelse med Mendels Lov.

Andre Sygdomme som Farveblindhed og Blødersygdommen følger ganske vist ogsaa Loven, men her er Forholdet kompliceret, fordi Arveligheden er knyttet til Kønsforskellen paa en Maade, som det her vil føre for vidt at gaa nærmere ind paa. Krydsningsproduktet af Hvide og Negre er ligeledes et Resultat af særegne komplicerede Forhold, idet Negrenes sorte Hudfarve beroer paa Tilstedeværelsen af flere forskellige Farvestoffer og følgelig heller ikke er en simpel Egenskab, der nedarves eller ikke nedarves som saadan.

Vender vi herefter tilbage til Degenerationsproblemet, vil det være klart, at en arvelig Sindssygdom kan holde sig i en Slægt gennem talrige Generationer, naar den af og til kommer til Udvikling ved Indgifte eller ved Forbindelse med andre Slægter, hvor den samme Sindssygdomsform forekommer, medens den ellers efterhaanden vil forsvinde af Slægten. Derimod er der ikke Tale om, at Sygdommen som saadan forværres eller blot skifter Karakter, bortset fra, at den ligesom alle andre Sygdomme kan optræde med forskellig Intensitet hos de forskellige Individuer, hos hvem den bryder frem. Der gives med andre Ord ikke nogen progressiv Arvelighed, selv om det lejlighedsvis kan se saaledes ud gennem en kort Generationsrække, og Sygdommen kan meget godt forsvinde fuldstændigt fra Slægten uden at kunne komme frem igen, før der atter stiftes en Forbindelse mellem to Personer, som begge har et medfødt Anlæg til den.

I den habsburgske Slægt er Forholdene med Hensyn til arvelige Sindssygdomme for udviklede til, at den eger sig til Paavisning af det lovbundne i dem. Derimod har vi et mere nærliggende, meget smukt Tilfælde i den oldenborgske Kongeslægt, hvor Christian den syvendes Sindssygdom med ikke ringe Sandsynlighed kan opfattes som Udslag af en Forbindelse mellem Medlemmer af en Slægt, i hvilken der findes en saadan Arvelidelse. Det har

hittil været den almindelige Mening, at Christian den syvendes Sindssygdом netop var et typisk Eksempel paa et Udslag af Degeneration i sent Stadium, idet man ikke uden Grund har ment, at der, som E d v. H o l m siger det, fra Christian den fjerdes Tid kan spores en tydelig Tilbagegang med Kongeslægtens mandlige Medlemmer, og at Midten af det 18de Aarhundrede betegner en baade moralsk og intellektuel Tilbagegang af foruroligende Natur. Egenlig Sindssygdом er der dog ikke optraadt i Slægten siden Christian den andens Tid, og der kendes heller ikke noget Tilfælde af andre af de saakaldte degenerative Lidelser blandt dens Medlemmer før Christian den syvende. End ikke hans Fader, Frederik den femte, var virkelig sindssyg, men derimod var der i hans Moder, den engelske Prinsesse Louises Slægt ikke faa Tilfælde af Sindssygdом, idet saavel hendes Broder, Hertug Frederik som dennes Søn Georg den tredie og Sønnesøn Georg den fjerde var mere eller mindre sindssyge, og hele den hannoveranske Kongeslægt nedstammer fra den afgjort sindssyge Hertug Vilhelm den fromme af Brunsvig-Lyneborg. Efter det i det foregaaende udviklede kunde Sygdommen dog kun udvikle sig hos hendes Søn, naar Anlægget til den ogsaa var til Stede hos hendes Ægtefælle Frederik den femte, hvis Farfaders Farmoder, Frederik den tredies Dronning Sofie Amalie var en Sønnedatter af Vilhelm den fromme. Formodningen om, at det er dette Slægtskab mellem Forældrene, som i nøje Overensstemmelse med Mendels Lov er Aarsagen til, at Christian den syvende blev sindssyg, bestyrkes i væsentlig Grad ved den Omstændighed, at ogsaa hans Søster, Sofie Magdalene i sit Ægteskab med Kong Gustav den tredie af Sverige fik en sindssyg Søn, Gustav den fjerde. Gustav den tredie var nemlig en Søn af den preussiske Prinsesse Ulrikke, hvis Moder Dorothea var Dronning Louises Fæster og saaledes ogsaa kan have arvet Anlægget til Sygdommen fra Vilhelm den fromme.

Det ligger i Sagens Natur, at der ikke kan føres noget absolut afgørende Bevis for, at Sindssygdommen virkelig ogsaa er ført ned fra Vilhelm den fromme ad disse Veje. For den hannoveranske Linies Vedkommende synes Sammenhængen sikker nok, navnlig i Betragtning af, at der efter al Sandsynlighed er Tale om ganske den samme Sygdomsform hos Vilhelm den fromme som hos Georg den tredie¹⁾. Derimod er det ikke ubetinget udelukket, at Sindssygdомsanlægget kan være kommen ind i den oldenborgske Kongeslægt ad andre Veje end gennem Dronning Sofie Amalie, men det maa under alle Omstændigheder have været til Stede hos Frederik

¹⁾ W. M. Thackeray: The Four Georges. London 1860.

den femte, og der foreligger intet som tyder paa, at han har arvet det fra andre kvindelige Ascendenter. Heller ikke kan man se bort fra den Mulighed, at Anlægget kan have sit Udspring i den ældre Del af den oldenborgske Kongeslægt eller endnu længere tilbage; og Spørgsmaalet om Oprindelsen til *C h r i s t i a n d e n a n d e n s* Sindssygdом er i sig selv overmaade interessant, men det kan neppe løses paa blot nogenlunde tilfredsstillende Maade¹⁾. Ganske vist er der adskilligt, der taler for, at hans Fader, Kong Hans, ogsaa var sindssyg, men der vides ikke noget sikkert om Sindssygdом hos ældre oldenborgske Ascendenter, og hans Moder Dronning Christine, som ikke var sindssyg, var ganske vist en Habsburger af den sachsisk-ernestinske Linie, men heller ikke i den kendes der sikre Tilfælde af Sindssygdом.

Christian den syvendes Sindssygdом maa saaledes efter alt, hvad der foreligger, opfattes som en fra det hannoveranske Kongehus arvet *r e c e s s i v t* efter Formlen (4):

$$DR \times DR = DD + DR + DR + RR$$

Der var med andre Ord paa Forhaand meget stor Sandsynlighed for, at et af Frederik den femtes fire Børn med Dronning Louise vilde blive sindssygt, men det var tilfældigt, at det netop blev Christian den syvende, ligesom det var tilfældigt, at hans Søster, Sofie Magdalene var blandt de to Børn, der sandsynligvis vilde føre Anlægget videre (DR).

Ved Kongens Ægteskab med sin Morbroders Datter, Caroline Mathilde, opstod der en betydeligt større Sandsynlighed for Sygdommens Udvikling hos deres Børn, idet vi nu har Formlen (5):

$$RR \times DR = DR + DR + RR + RR$$

Der var herefter Grund til at vente, at et af hans to Børn vilde arve Sindssygdомmen, og det var tilfældigt, at det ikke skete, men Anlægget til den havde de begge to, og dermed Forudsætningen for, at den kunde føres videre. Derimod var der Sandsynlighed for, at den ene af Christian den syvendes Søsken var gaaet helt fri (DD), og at Sygdommen dermed var udelukket fra hans eller hendes hele Descendens — indtil den atter blev bragt ind i den ved nyt Indgifte.

Det Anlæg, der formentlig er bragt ind i Slægten med Dronning Sofie Amalie, er — under Forudsætning af, at et tilsvarende Anlæg hverken fandtes hos Frederik den femtes øvrige kvindelige Descendens eller i den ældre Del af den oldenborgske Slægt — nedarvet

¹⁾ A. L ü b b e r s: De oldenborgske Kongers og deres nærmeste Families Sygdomme og Død. (Særtryk af Ugeskrift for Læger). København 1906.

gennem Kongerne Christian den femte, Frederik den fjerde og Christian den sjette efter Formlen (3):

$$DD \times DR = DD + DR + DD + DR$$

Det har herefter kun været tilstede hos Halvdelen af disse Kongers Børn (incl. dødfødte og Aborter), og det kan saaledes ikke siges, at Sandsynligheden for, at Sindssygdommen skulde komme til Udvikling hos en Konge var særlig stor. Paa lignende Maade forholdt det sig i det engelske Kongehus, som paa ingen Maade var saa almindelig gennemsyret af arvelig Sindssygdom, som det jevnlig hedder sig. Det er ganske misvisende at tale om »den degenererede hannoveranske Stamme, blandt hvis Medlemmer der ikke findes ret mange fuldt ud sunde Naturer«. Prinsernes Opførsel maa bedømmes under Hensyn til hele Tidsaanden, og blandt de sindssyge Konger bør man i den her foreliggende Forbindelse ikke medregne *Vilhelm den fjerde*, hvis iøvrigt uomtvistelig Sindssygdom bestod i, at han i høj Alder gik i Barndom paa Grund af en senil, arteriosklerotisk Hjerneemollition, der ikke stod i nogensomhelst Forbindelse med Arven efter Hertug Vilhelm den fromme.

Medens den i den hannoveranske Kongeslægt arvelige Sindssygdom er en *recessiv* Egenskab, synes det ejendommelige habsburgske Fysiognomi at være en *dominerende* Egenskab¹⁾, men Sammenhængen er dog ikke fuldkommen klar. Tilfældet har sin særegne Interesse i den Omstændighed, at det viser, hvorledes den i sig selv saa simple Mendelske Lov kan kompliceres ved Forhold og Omstændigheder, hvis Indflydelse det i de enkelte Tilfælde kan være vanskeligt at udrede. At der er nogen Forskel paa Typens Udvikling hos Slægtens mandlige og kvindelige Medlemmer, er i og for sig naturligt nok og rimeligvis en ligefrem Følge af den normale Kønsforskel. Større Interesse har det, at der hos begge Køn gør sig en betydelig Gradsforskel gældende med Hensyn til Udviklingen af Fysiognomiets enkelte Træk og da navnlig af den fremstaaende Hage. Det er ikke noget sjældent Fænomen, og det er allerede i det foregaaende omtalt, at der ogsaa med Hensyn til den arvelige Sindssygdom var en betydelig Gradsforskel til Stede.

I den habsburgske Slægt er Hagen ofte saa lidt fremstaaende og Underlæben saa lidt hængende, at det kan være vanskeligt eller umuligt at afgøre, om der overhovedet i denne Henseende er noget abnormt ved Fysiognomiet, og i andre Tilfælde er disse Træk saa stærkt udviklede, at Ansigtet maa betegnes som deformt, for saavidt som Udviklingen gaar langt ud over, hvad man sædvanligvis for-

¹⁾ Smlg. V. Haecker: Der Familientypus der Habsburger. Zeitschr. f. induktive Abstammungs- u. Vererbungslehre. Berlin 1911. VI Bd. p. 78.

KARL DEN FEMTE, ca. 1515
(Ukendt flamsk Maler. Orig. i Windsor)

KARL DEN FEMTE, 1548
(TIZIAN. Orig. i München)

FERDINAND DEN FØRSTE
(HANS MALER ZU SCHWAZ. Orig. i Wien)

FILIP DEN FJERDE
(VELASQUEZ. Orig. i Louvre)

staar ved individuelle Ejendommeligheder. Det synes at have været Tilfældet hos *Karl den femte*, saa vidt man kan dømme efter enkelte Billeder fra hans Ungdom, før Fuldkægget skjulte det, og ganske særlig stærkt var de habsburgske Træk udviklede hos *Leopold den første*. Den bedst kendte Repræsentant for Slægtstypen er vel iøvrigt *Filip den fjerde*, af hvem *Velasquez* har malet en lang Række ypperlige Portræter, ligesom man i det hele skylder denne Kunstner en Mængde Billeder af Datidens spanske Habsburgere. Fra en senere Periode har *Goya* efterladt en ikke mindre interessant Række Portræter af Slægtens Medlemmer, der grupperer sig om *Karl den fjerde* og *Ferdinand den syvende*, hos hvem Typen er meget udpræget, men noget modificeret¹⁾, ligesom det i det Hele er en Misforstaaelse, at Familietype er det samme som Familielighed. Det man sædvanligvis forstaar ved den habsburgske Familietype, er i Virkeligheden kun en lille Række enkelte Træk, der genfindes hos talrige Medlemmer af Slægten, men som ikke præger Fysiognomiet mere, end at den Familielighed, der udmærker *Filip den fjerde* og hans nærmeste Slægt, er en ganske anden end den, der er ejendommelig for den af *Goya* portrætterede Gruppe. For de ældre Slægtleds Vedkommende er Materialet for sparsomt, til at der kan paavises saadanne Grupper med udpræget Familielighed alene med Undtagelse af *Karl den femte* og hans Børn²⁾, men her har den særlig Interesse, fordi den antyder Typens dominerende Karakter, uden at det dog endnu er lykkedes at føre noget afgørende Bevis for Rigtigheden af denne Opfattelse³⁾. Det stærke Indgifte netop i denne Periode gør det overmaade vanskeligt at udrede Sammenhængen, naar man ikke har gode Billeder af alle Slægtens Medlemmer til Raadighed, og det er kun undtagelsesvis, at der er bevaret gode Billeder af de yngre Prinser og Prinsesser.

Typens biologiske Betydning er uklar. Navnlig den stærkt fremstaaende Hage er en sjelden Anomali, som ellers ikke ledsager Underbidet, der i de fleste Tilfælde beroer paa en tilbagetrukken Overlæbe, og man har søgt at forklare den abnormt stærke Udvikling af Underkæben som et med den saakaldte Akromegali beslægtet Fænomen. Skønt denne Sygdom ellers fortrinsvis medfører en lignende ekscessiv Udvikling af Lemmeknoglernes Yderender, kan Forklaringen ikke afvises som usandsynlig, men imod den taler

¹⁾ Let tilgængelige Reproduktioner af disse Billeder findes i den prisbillige Serie »Gowans's Art Books«, *The Masterpieces of Velasquez* og *The Masterpieces of Goya*.

²⁾ *Osw. Rupprecht: L'origine du type familial de la Maison de Habsbourg. Bruxelles 1910.*

³⁾ *Haecker, l. c.*

dog den Omstændighed, at den stærke Udvikling af Underlæben, som det ligger nær at opfatte som et med Fremskydningen af Hagen følgende, sekundært Træk, ikke sjældent forekommer ganske isoleret. Man har endvidere ment, at den svære Underlæbe var en Følge af, at Slægten led af en arvelig Tilbøjelighed til adenoide Vegetationer i Næse-Svælgrummet, og det synes virkelig som om adskillige af dens Medlemmer som *Karl den femte* og hans Broder *Ferdinand den første* har lidt af denne Sygdom. Hvis denne Forklaring var rigtig, maatte den store Hage være det sekundære Træk, men den ledsager ellers ikke den svære Underlæbe, der meget ofte er en Følge af den almindeligt forekommende Sygdom, som er saa velkendt, at et saadant Tegn paa dens Tilstedeværelse ikke let kan overses. Endelig har man opfattet de forskellige Træk, der tilsammen danner den habsburgske Familietype, som degenerative »Stigmata«, Tegn paa, at Slægten i sin Helhed er degenereret¹⁾. Saadanne Degenerationstegn, af hvilke man har mangfoldige andre, spillede i det hele en meget stor Rolle i den *Morleske* Degenerationslære, hvorfra de senere gik over til *Lombrosos* Lære om »Forbrydermennesket«, og Troen paa deres diagnostiske Værdi lever endnu hos mange Sindssygelæger af den ældre Skole. Nyere Undersøgelser har imidlertid godtgjort, at disse i og for sig betydningsløse Abnormiteter paa ingen Maade er hyppigere, hverken hos Sindssyge eller hos Forbrydere end hos andre Mennesker. Det er sædvanligvis arvelige, individuelle Ejenommeligheder, der nu og da ledsager de arvelige Sindssygdomme, men iøvrigt ikke staar i nogen organisk Forbindelse med dem, alene med Undtagelse af, at en monstrøs Hovedform muligvis af og til kan være et Udtryk for en medfødt sygelig Tilstand i Hjernen. Saadanne Hovedformer forekommer imidlertid ogsaa hos Folk med normale Aandsevner, og der savnes i det hele ethvert Bevis for, at Degenerationstegnene har nogensomhelst Betydning som Tegn paa Degeneration.

Det vil neppe være muligt at paavise med fuld Sikkerhed, hvorledes den Habsburgske Familietype er ført ned gennem Slægten i Overensstemmelse med *Mendels* Lov for saadanne arvelige Egenskabers Overførelse fra den ene Generation til den anden. Dertil er de enkelte Træk dels for variable, dels for almindelige, men ved nærmere Undersøgelse af deres Optræden hos Slægtens Medlemmer faar man et meget bestemt Indtryk af, at den virkelig

¹⁾ *V. Galippe: L'Hérédité des Stigmates de Dégénérescence et les Familles Souveraines. Paris 1905.* — Dette Værk indeholder et rigt Materiale til Belysning af Emnet og navnlig et meget værdifuldt Billedstof, men er i videnskabelig Henseende uden al Betydning. *Hæcker* kalder det »einfach ein Pamphlet gegen die regierenden Häuser Europas«.

er i høj Grad lovbunden og i alt Fald ikke i Strid med Mendels Lov. Men Undersøgelsen viser endvidere, at der ikke er foregaaet nogen Udvikling af Typen i Løbet af det lange Tidsrum, fra hvilket man kender den. Den varierer inden for ret vide Grænser, men den hverken forstærkes eller svækkes gennem hele Perioden, og den forbigaaende Forstærkning af Typen, der fremkommer ved Indgifte, vil uden al Tvivl gentage sig, saa længe der endnu er Habsburgere, der kan gifte sig med hinanden. At en eller anden Mandsstamme dør ud, saaledes som det f. Eks. skete i Spanien med Karl den anden, er i denne Henseende uden al Betydning, fordi der i saa store Slægter stedse vil være fuldt op af Sidelinier, som kan forny Typen ved Krydsning med andre Sidelinier. En saadan endogamisk Krydsning er heller ikke i sig selv farlig for Slægtens fortsatte Eksistens, som kun vil være truet, hvis Frugtbarheden aftager, og det er saa langt fra, at Habsburgerne er et Eksempel paa en degenererende Slægt, at den tværtimod viser, hvor længe en saadan Slægt kan holde sig ved ideligt Indgifte. Den er i saa Henseende enestaaende, for saavidt som der neppe findes nogen anden Slægt, der er saa stor og saa gammel, men man har dog et interessant Sidestykke til den i R o t h s c h i l d e r n e, der ligeledes har gennemført et vidtgaende Indgifte, uden Skade for Slægten som saadan, ganske vist endnu kun i henved halvandet Hundrede Aar, og det kan i det hele nu betragtes som fastslaaet, at Faren ved de blodbeslægtede Ægteskaber ikke ligger i selve Slægtskabet, men i at Anlægget til uheldige arvelige Egenskaber kan komme til Udvikling. Denne Mulighed er imidlertid ikke blot til Stede ved Ægteskaber mellem nære Slægtinge, men ogsaa hvor Forbindelsen ligger mange Slægtled tilbage, og fra et biologisk Synspunkt er det i og for sig ligesaa rimeligt at forbyde ethvert Ægteskab mellem beslægtede, som at indskrænke Forbudet til de allernærmeste Grader. I det hele har den moderne Arvelighedsforskning nu kastet saa klart Lys over Slægternes Livsbetingelser, at man kan overse deres Betydning, og det Moment, der spiller den største Rolle, er som foran bemærket, uden al Sammenligning Frugtbarheden, idet man dog herved maa forstaa ikke blot Fødselshyppigheden i de stiftede Ægteskaber, men ogsaa den ved Antallet og Varigheden af disse betingede Slægtsfrugtbarhed. Hele dette Spørgsmaal er imidlertid for indviklet, til at det kan behandles her. Det er for den danske Adels Vedkommende forlængst uddebatteret af R u b i n og T h i s e t¹⁾ i Anledning af G u s t a v B a n g s Behandling af det²⁾, og i Sverige har F a h l b e c k gjort det til Genstand for saa indgaaende Undersøgelser³⁾, at det i Hovedsagen

¹⁾ Historisk Tidsskrift 7de Række 1ste og 2det Bind.

²⁾ Den gamle Adels Forfald. Kbhvn. 1897.

³⁾ Der Adel Schwedens. Jena 1903.

maa betragtes som løst, for saavidt som det kan anses for godtgjort, at Slægterne ikke døer ud, fordi de enkelte Medlemmer af dem degenererer, men fordi Tilgangen af mange forskellige Grunde ikke holder Skridt med Afgangen.

Det vil af det i det foregaaende udviklede fremgaa, af den biologiske Genealogi allerede nu er i Stand til at belyse en lang Række vigtige historiske Problemer, som hidtil har været misforstaaede eller undervurderede, men iøvrigt ligger dens Betydning paa et ganske andet Omraade, idet den først og fornemmeligt har til Opgave at underbygge en rationel Racehygiejne gennem et indgaaende Studium af Slægternes Liv og af de Kræfter, som forbedre eller forringer Racekvaliteten. Hvorvidt det derved vil lykkes den at paavise Veje og Midler til Forbedring af Racen, er et Spørgsmaal, som endnu ikke lader sig besvare, men under alle Omstændigheder er det sikkert, at den Forringelse af Racekvaliteten, som Verdenskrigen utvivlsomt vil medføre rundt om i Europa, vil sætte stærke Kræfter i Bevægelse for at udnytte ogsaa den biologiske Genealogis Resultater paa en Maade, der ialfald delvis kan raade Bod paa Ulykkerne.

Bidrag til danske og norske Slægter i Grønland.

Af **H. Ostermann.**

II. Slægten Lillianschiold de Svanenhielm.

Af alle de gode gamle embedsmands- og patricierslægter i Danmark og Norge, som har sendt repræsentanter til Grønland, hvor disse er vokset fast og har fortsat slægten eller dannet aflæggere af den, er denne en af de »fineste« — om ikke den fineste. Den er nemlig adelig.

Slægten stammer paa mandssiden fra **Severin Seehusen**, f. 1664, † 1726, som var stiftamtskriver i Bergen. Han blev paa grund af sine fortjenester i sit embede ved kgl. resolution af 20. december 1720 optaget i den dansk-norske adelsstand under navnet **Svanenhielm**.

Hans søn **Morten de Svanenhielm**, proprietair til Svanø i Kinns præstegæld i Bergens stift, var gift med **Cecilia Christina Lillianschiold**. Deres søn blev stamfader til den grønlandske slægt.

Jonas Lillianschiold de Svanenhielm er født 1726 paa Svanø. Efter sine forældres død kom han til Stavanger og opdroges af sin moster **Charlotte Amalie Lillianschiold**, som var gift med justitsraad **Bendix Christian de Fine**, amtmand i Stavanger 1725—46, paa hvis kontor han arbejdede som skriver. Herfra kom han til København, hvor han blev kopist i rentekammeret. Ca. 1748 fik han ansættelse ved grønlandske handel og blev 1750, 29. April, beskikket til Overassistent ved Jakobshavn, afløst 1753, 30. Marts, af **Christen Larsen Biørn** og samtidig beskikket til Købmand ved Christianshaab. 1774—75 var han i Danmark med permission. 1782 søgte han om afsked, som han fik bevilget med sin fulde løn, 200 rd., i pension, og 12. august 1783 afleverede han kolonien »efter til 30te junii 1783 aflagte 33te aarsregnskab«¹⁾ Efter tilladelse fra inspektøren blev han boende ved Christianshaab, indtil han 12. august 1790 hjemgik med skibet »Die Fröhling«, skipper **Jens Hansen Thus**. Han døde 27. december 1801 som slægtens sidste mand.

¹⁾ Instruktionsbog 1750, f. 30 (Handelskomp. Arkiv). Christianshaabs kopibog 1783.

Svanenhielm blev ca. 1758 g. m. Grønlænderinden *Birgith e*, f. 1732, døbt som voksen, † maj 1775 af kopper paa rejsen fra København til Grønland, begravet i Grimstad i Norge.

Af deres børn kendes A—E.

A. *Cecilia Christina Lillienschiold de Svanenhielm*, f. 19. juni 1759 i Christianshaab, konfirmeret paa dansk 14. april 1776 i Christianshaab af missionær *Balwig*¹⁾, † 11. december 1804 i Frederikshaab.

Gift — rimeligvis i foraaret 1779 i Jakobshavn²⁾ — med købmand *Nikolaj Daniel Muus*, døbt 28. April 1748 (søn af *Poul Muus*, sognepræst til Snaasen i Trondhjems stift, og *Kirsten Angell Volqvarts* fra Trondhjem), Assistent i Upernivik 1771—75, i Umának 1775—78, købmand smsts. til 1780, i Upernivik til 1782, i Umának til 1787, i Christianshaab til 1789. Hjemgik paa grund af svækket helbred 1790 og boede i Mariager til 1792, da han atter udgik til Grønland som assistent i Sukkertoppen, købmand smsts. 1794—95, i Godthaab til 1796, atter assistent i Julianehaab til 1800, købmand i Fiskerøset til 1801, derpaa forflyttet til Frederikshaab, hvorfra han hjemgik med pension 1805.

Af deres børn kendes 1—2.

1. *Kirsten Angell Muus*, f. 29. Aug. 1786 i Umának, † ?

Gift 13. Aug. 1802 i Frederikshaab med *Adam Gottlob Voigt*, f. ca. 1770 i Humble (eneste søn af provst for Langelands søndre herred, sognepræst i Magleby *Jens Peter Voigt* og *Bolette Sophie Sünckenberg*). Blev som ganske ung ansat som assistent paa handelens kontor i København, var en tid proviantforvalter i søværnet og ansattes 1801 som assistent i Frederikshaab, 1802—04 købmand i Holsteinsborg, men degraderedes paa grund af forsømmelighed ved bestyrelsen af regnskabsførelsen til assistent i Sukkertoppen, hvorfra han hjemsendtes 1806 paa grund af drukkenskab.

2. *Povel Jonas Lillienschiold Muus*, f. 25. marts 1790 i Christianshaab, døbt 28. s. m.³⁾; † 28. april 1790 i Christianshaab, begravet i Cloushavn.

¹⁾ *Morten Pedersen Balwig* var f. 30. Marts 1742 i Ringkbg., † 20. januar 1808 som provst og sognepræst i Mariager. Kateket i Christianshaab 1773, ord. 11. august 1775 smsts. af *Egede Saabye*; miss. *Egedesminde* 1777—80.

²⁾ 16. september 1778 var hun til alters med sin fader i Christianshaab, 13. maj 79 faderen alene. Jakobshavns ældste kirkebøger er forsvundne.

³⁾ Holdt over daaben af madame *Ane Marie Thomsen* (datter af Holsteinsborg, Sukkertoppens, Fiskerøsets og Julianehaabs grundlægger *Anders Olsen* og Grønlænderinden *Tupernæt*); faddere var købmandene *Svanenhielm* og *Thomsen*, bødkerne *Lars Lyng* og *Sturløv Olsen*.

3. Lovise Dorothea, f. 4. Okt. 1793 ved Kigortursok.
 4. Charlotte Alitha, f. 21. Jan. 1797 ved Julianehaab.
 5. Peter Johan, f. 18. Juli 1799 ved Julianehaab.
- B. Poul Lillienschiold de Svanenhielm, f. ca. 1761¹⁾ i Christianshaab, rejste til Danmark med forældrene 1775 og efterlodes i København for at opdrages hjemme, levede endnu 1777.
- C. Charlotte Amalie Lillienschiold de Svanenhielm, f. ca. 1763 i Christianshaab, efterlodes ligesom broderen i Danmark 1775 og blev 10. maj 1784 gift (i Vartov) med Niels Hveyssel (el. Hveisel), f. 27. marts 1752 i Hvirring, skolelærersøn, 1773 student fra Horsens, 26. juni 1781 theol. attestats (haud illaud). Kort efter blev han alumnus paa det grønlandske seminarium, udnævntes 31. marts og ordineredes 21. april 1784 til missionær i Sukkertoppen, hvor han virkede til 1792. I hans tid forefaldt det berygtede Habakukske sværmeri i Sukkertoppens distrikt²⁾. Efter hjemkomsten til Danmark blev han 25. juli 1794 sognepræst til St. Clemens kirke paa Romø, hvor han døde 15. April 1829. Hun døde 10. Juli 1824.
- D. Alethe Lillienschiold de Svanenhielm, f. ca. 1770 i Christianshaab, † 20. januar 1776 smsts.
- E. Birgithe Charlothe Lillienschiold de Svanenhielm, f. 24. april 1774 i Christianshaab, døbt 22. maj s. a. smsts. af Egedesaabye³⁾, † 9. maj 1782 i Claushavn af blodgang.

Det er mærkeligt, at Svanenhielm, der har bestyret Christianshaab og boet der som købmand i næsten 30 aar, og da han tilmed var gift med en indfødt, har haft saa ringe autoritet overfor Grønlænderne i sit Distrikt, at han ca. 1772 af frygt for deres vrede ikke turde tilsige sin og sit mandskabs hjælp til at beskytte en stakkels enke, som nogle hedninger vilde dræbe som heks, men raadede præsten til at lade være at døbe hende, for at hun ikke som kristen skulde faa den skæbne¹⁾. Men det hænger maaske sammen med, at han —

---

¹⁾ Christianshaabs ældste eksisterende kirkebog begynder 1773.

²⁾ Rink: Grønland, statistisk og topografisk beskrevet, II, 287 f. — Bertelsen: Neuro-pathologiske meddelelser fra Grønland, i »Bibl. for læger«, 4 h. 1913.

³⁾ Holdt over daaben af madame Saabye; faddere var missionær Balwig, assistent mrs. Niels Fogh Irgens, bødker Lars Lyng og tømmermand Joen Gudmonsens.

saavelson de fleste andre handelsbetjente dengang — ikke altid var reel overfor Grønlænderne i handelsaffærer²⁾). Det var sikkert ogsaa af den grund, at han i 1782, da inspektoraterne i Grønland oprettedes, straks søgte sin afsked. Han kunde ikke tænke sig at skulle ses paa fingrene efter i saa mange aar at have været absolut enevældig i distriktet.

Dog kneb det for ham at skulle forlade stedet og landet, da det kom til stykket. Han fik som omtalt inspektørens tilladelse til at blive saalænge, til han fik sine papirer i orden og inddrevet sine udestaaende fordringer, men dette kan dog ikke have medtaget de 7 aar, han endnu blev der. Vel kunde den omstændighed, at han — efter datterens giftermaal med miss. Hveyssel — ikke havde nogen nær slægt i fædrelandet, nok have gjort sit til at han ikke hastede hjem, hvor alle forhold maatte være ham uvante og fremmede, men hovedgrunden har sikkert været den sædvanlige: Grønland havde taget ham, saa han ikke kunde løsrive sig.

Han var i al den tid, han som pensionist levede i Christianshaab, de vekslende købmænd en god støtte og hjælp ved sit indgaaende kendskab til distriktets forhold, ofte hjalp han dem i en snever vending ligefrem som assistent; ved deres ansættelse henviste inspektøren dem altid til at søge støtte hos »den værdige gamle hr. de Svanenhielm«. Sikkert var han bleven resten af sin levetid ved sin gamle koloni og havde lagt sine ben i sit udlændigheds land, hvis ikke svigersønnen Muus 1787 var bleven ansat der. Men 1788 søgte denne hjemgangstilladelse, da hans helbred var ødelagt, tildels ved Uperniviks haarde klima. Han entledigedes 1789, men fortrød det og ansøgte inspektøren om at faa lov til at blive i hvert fald et aar endnu. Det lod sig imidlertid ikke gøre, da hans efterfølger allerede var undervejs. Muus ansøgte da — ligesom svigerfaderen i sin tid — om tilladelse til at blive boende som privatmand for at faa ordnet sine affærer. Inspektøren turde ikke indvilge deri, før han havde talt med efterfølgeren, fordi der var daarlig plads i kolonibygningen; Svanenhielm havde ét værelse, og skulde nu Muus have ét, vilde der kun blive to smaa kamre til den nye mand med familie — og det ene kunde endda ikke opvarmes, fordi kakkelloven røg uhjælpelig. Det blev dog ordnet efter Muus' ønske, baade han og svigerfaderen blev³⁾). Men da saa Muus gik hjem 1790, besluttede den gamle sig til at følge med, rimeligvis for at »slaa sine pjalter sammen« med hans, begge pensioner vilde jo forslaa bedre under et. Svanenhielm har derfor sikkert ogsaa boet i Mariager til

¹⁾ Egede Saabye, Brudstykker af en dagbog, 27.

²⁾ Egede Saabye, Brudstykker af en dagbog, 46 ff.

³⁾ Fra 4. september 1789 (afleveringsdagen) fik Muus hverken løn eller kostdeputat (Direktionens skrivelse til inspektøren 15. april 1790).

1792. Herefter flyttede han til sin anden svigersøn, da denne netop i det aar kom hjem, og opholdt sig resten af sin levetid hos ham paa Romp. Hans dødsfald bekendtgøres nemlig af pastor N. Hveyssel.

Købmand Lillienchiold de Svanenhielm oplevede lidt af hvert under sit lange ophold i Christianshaab. Engang var han paa en slæderejse nær ved at sætte livet til, idet isen, han kørte paa, sloges itu af en pludselig opkommende sydost-orkan, og stumperne begyndte at drive ud fra land. Der var kun ringe udsigter til at bjærge livet. Hans grønlandske ledsager vilde vel ikke forlade ham, men mente som dygtigere til at springe over revnerne at have mere udsigt til at naa land end købmanden. Men da han var bange for, at man i saa fald vilde beskyldte ham for at have dræbt denne, bad han ham om at skrive paa en lap papir, at han var druknet. Da Svanenhielm ikke vilde gøre dette, sagde Grønlænderen, at saa var det ogsaa ligemeget; hvis købmanden døde, saa kunde han gøre det samme, saa var der ingen, der kunde sige ham noget paa. De kom dog begge lykkelig hjem efter mange besværligheder og under megen livsfare¹⁾. I maj 1757 aflagde missionær *S e v e r i n T h r a n e* sig i Svanenhielms hus ved efter længere tids melankoli og nedtrykthed at skære halsen over paa sig med en barberkniv²⁾. Da der havde bestaaet et mindre godt forhold mellem ham og købmanden, gjorde selvmordet et stærkt indtryk paa denne.

Ellers stod Svanenhielm i hvert fald i sine senere aar i et rigtig godt forhold til missionen og missionærerne. Grundet herpaa ansøgte han 1775, da han lod sine to børn blive i Danmark, missionskollegiet om understøttelse til deres opdragelse. Hvorvidt han opnaaede det, er mig ikke bekendt; det at datteren blev gift med en Grønlandsmissionær og viet i Poul Egedes kirke, kunde maaske tyde paa, at hun har været en slags myndling af kollegiet. — Da menigheden ved Jakobshavn under en langvarig epidemi 1786 havde lidt overordentlig meget og mistet mange medlemmer, skænkede Svanenhielm 50 rd. til de afdødes nødlidende efterladte. — Hans forhold overfor miss. *E g e d e S a a b y e* er derfor ret uforstaaeligt. Medens denne var i landet, stod Svanenhielm paa den bedste fod med ham, var endog saa bedrøvet ved hans hjemrejse, at han græd — og da Saabye kom hjem, overraskede han ham med en aldeles uberettiget anklage for snighandel. Da Saabye i denne anledning tog bladet fra munden angaaende handelsforholdene i Grønland, blev denne begivenhed forøvrigt en medvirkende aarsag

¹⁾ Egede Saabyes dagbog, 78 f.

²⁾ Fenger: Hans Egede og den grønlandske mission, 307 f.

til inspektoraternes oprettelse og større kontrol med købmændenes »omgangs-maader»¹⁾).

Iøvrigt var Svanenhielm en dygtig kolonibestyrer og absolut redelig med hensyn til de ham betroede vareoplag. Hans koloni-økonomi var med rette berømt. I skrivelse af 6. juni 1783 udtaler den nye inspektør, at han »tacker mangfoldigst for den tjeneste, De baade siste aar og de foregaaende (da inspektoratet endnu ikke var mig andbetroet) har viist de øvrige kolonier, fordi Deres fornuf-tige huusholdning af Deres meget priisværdige forsigtighed har sat Dem i stand til at giøre forstrækning, naar ingen anden har kundet«. Rosen var berettiget. Det ommeldte aar havde Svanenhielm, uagtet han paa grund af overvintrende hvalfangere havde haft et forbrug ved sin egen koloni af 235 Lpd. smør og 12 858 Pd. haardt brød, hjulpet andre kolonier med ikke mindre end 147 Lpd. smør og 7 138 Pd. brød. Det var derfor intet under, at han stadig nød sine foresattes ubetingede tillid. De viste ham deres paaskønnelse ved uansøgt at bevilge ham den fulde aarsgage i pension »for hans lange og troe tjeneste«.

---

¹⁾ Egede Saabyes dagbog, 50 f.

Landkirurger og Fysici på Færøerne 1584—1916.

Af K. Carøe.

Færøernes fjerne og afsides beliggenhed har vistnok været årsagen til, at det der har været nødvendigt, langt tidligere end i det øvrige rige, at ansætte lønnede kirurger, og det har derfor været øernes personalhistoriker, pastor C. F. Nielsen, muligt i sine fyldeige men ikke altid lige pålidelige optegnelser at kunne følge rækken af fast ansatte kirurger lige fra 1584, da de ældste bevarede dokumenter begynder.

Fra først af kendes kun betegnelsen barber, senere bliver den kirurg; hvornår betegnelsen landkirurg (der navnlig brugtes om kirurgerne på mindre øer) kom i brug, lader sig ikke bestemt afgøre, Amysen er den første, der omtales som landkirurg men kaldes også amtskirurg; i selve Danmark holdt denne betegnelse sig længst på Bornholm, hvor den dog allerede 1822 blev afløst af landfysikus, mens på Færøerne landkirurgikatet først 1883 blev forandret til et fysikat.

Oplysningerne om de 9 første kirurger er væsentligst hentede fra Nielsen's tidligere nævnte optegnelser, forøgede med flere, som biblioteker C. Heilskov, der indgående har beskæftiget sig med Færøernes personalhistorie (se dette tidsskrifts 6. R. VI. særligt side 253, 260, 261, 270) med stor forekommenhed har stillet til rådighed, samt med forskellige personligt fremdragne oplysninger.

Om de under 10—23 anførte landkirurger og fysici findes oplysninger i de forskellige udgaver af »Den danske Lægestand«, og for disses vedkommende er derfor her kun medtaget fødsel, embedstid på Færøerne og død, medens der om hver enkelts øvrige personalia henvises til oplysningerne i »Den danske Lægestand«. Om alle de i tidens løb ansatte barberer og kirurger kan det sikkert antages, selv hvor der intet bestemt herom vides, at de har haft bolig i Thorshavn.

1) 1584—1619. Gabriel Mittens. F. 1560 i Bergen. Søn af tysk præst til St. Mortens kirke Christopher Mittens (eller Mitz, f. i Flandern) og Cathrine (f. i Bremen). Barber og sorenskriver 30. Sept. 1584, afgik som sorenskriver 15. Marts 1588 men overtog atter embedet 1604; afsked fra begge embederne 12. Aug. 1619. Død 14. Aug. 1620.

2. 1619—1673. Niels Gabriel Horn. F. 1594 i Pommern. Deltog i David Danell's togt til Grønland, kaldes da

»ein geschickter und bequemer Mensch, welcher die Reise nach Grönland mitgethan und etwas von ihrer Sprache gefasset«. Blev 12. Aug. 1619 barber og sysselmand på Strømø med bolig i Thorshavn, adjungeret sorenskriver 1661. I høj alder tilbageerobrede han sammen med kommandant Claus Becker ud for Nolsø et hollandsk skib, som var taget af en irsk kaper. Død 1673.

3) 1673—1691. Hans Baltzersen. Søn af lagmand på Færøerne Baltzer Jacobsen. Enebestalter barber og sysselmand 1673. I Olai ugen 1671 slog han i købmandens stue i Thorshavn præsten fra Sandø Clemens Laugesen Follerup med den flade hånd i ansigtet, så at præsten faldt bagover, hvorefter de gensidigt skældte hinanden ud; Baltzersen forlod derefter øerne, men kom atter tilbage og blev senere købmand i Thorshavn. Død 1691.

4) 1691—1705. Nikolai Tausen. F. 1661 i Tingvold i Norge. Søn af mæg., provst Hans Tausen og Birgitte Schjelderup. Barber og sysselmand på Strømø 1691. Drukuede 30. Okt. 1705 sammen med præst Hans Ferslew og 7 mand ved »Skårene« under Bordø. Han var ætling af reformatoren Hans Tausen; hans descenderer bærer endnu navnet og ejer kongsgården i Hove på Suderø.

5) 1705—1707. Michel Jonassen. F. 1660 i Kvivig på Strømø. Søn af præst Jonas Michelsen og Anne Johansdatter Thorlufsen. Allerede 1687 omtales han som barber i Thorshavn, men fik først ansættelse ved Tausen's død 1705. Befolkningen var ikke tilfreds med ham, da han ej forstod sin kunst, som en barber burde, og ønskede ham eksamineret i København. Afgik fra embedet 21. Aug. 1707. Død 1708.

6) 1707—1743. Hans Matras. F. 1676 i Norge. Søn af Albert Matras. Barber 21. Juni 1707, afgik 5. Aug. 1743 med sin gage 50 gylden¹⁾ i pension. Død 15. Febr. 1752. — Gift Anne Cathrine Michelsdatter, datter af barber Michel Jonassen, død 1761.

7) 1743—1753. Joseph Gervording von der Schildt. F. i Graubünden i Schweiz. Opperhoved ved hollandske kompagni i Ostindien 1728. Kom ved et hollandsk skibs stranding til Færøerne 1742. Studerede derpå ved theatrum anatomica chirurgicum i København men faldt igennem ved tentamen som overmester i flåden 16. Juli 1743. Kirurg 5. Aug. 1743—13. Febr. 1753. Skal være død i Schweiz i 1753²⁾. — Gift med Mariane

¹⁾ En færøsk gylden var 4 mark dansk.

²⁾ I en artikelrække »Gamle Billeder« i »Tingakrossur« 1901 nr. 3 fortælles, at Schildt kom til Færøerne med en hollandsk ostindiefarer, som strandede på Suderø i September 1742; her blev han forlovet med en datter af landfoged Hammershaimb og ved hans indflydelse ansat som kirurg i stedet for Matras. Omtrent samtidigt var løjtnant Kruse blevet kommandant på øerne, hvor han hurtigt forstod at gøre sig afholdt af befolkningen, som han støttede mod

Hammershaimb, f. 6. Febr. 1727 i Thorshavn, d. efter 1760 i Danmark, datter af landfoged Jørgen Frants H. og 1ste hustru Eva Margrethe Røbring. Skilt 1752.

8) 1753—1756. Christian Peter Buus. Døbt 5. Marts 1719 i København. Søn af brygger Jokum Frederik Buus og Dorothea Sophie Wibroe. Kirurg 13. Febr. 1753. Død 15. Jan. 1756. — Gift 1752 med Kirstine Mikkelsdatter, f. 1724, d. 8. Maj 1802; hun fik 25. Okt. 1756 udbetalt den del af gagen, der var forfalden ved mandens død, i alt 23 gylden og 19½ skind¹⁾.

9) 1756—1781. Christian Gottlob Schrøter. F. 1. Jan. 1724 i Reisch i Schlesien. Kirurg 5. Juli 1756. Indførte 1758 dyrkningen af kartofler på Færøerne, men ingen vilde følge hans eksempel. Indfødsret 1776. Død 7. April 1781 i Thorshavn. — Gift 19. Nov. 1766 i Thorshavn med Anna Elisabeth Hammershaimb, f. 23. Marts 1740 i Thorshavn, d. der 22. Maj 1780, datter af landfoged Jørgen Frants H. og 2den hustru Elisabeth Kirstine Weyhe.

10) 1782—1806. Henrik Martinus Schnell²⁾. F. c. 1742. Kirurg 11. Febr. 1782. Død 11. Juli 1806.

Efter Schnell's død stod embedet ubesat i 3 år, rimeligvis som følge af krigsforholdene; i den tid besørgedes forretningerne af Johan Henrik Egholm, f. 1756 i København, d. 1820 i Kvalvig som kongsbonde, søn af hattemager Niels Egholm og Armgard Marie Weyhe (f. i Kvalbø); han kom med moderen til Færøerne efter at have været barbersvend i København. (Apoteket besørgedes i disse år af kommandanten E. M. G. v. Løbner, der i sin ungdom havde studeret medicin). — Gift¹⁾ 1783 med Anna Elisabeth Jensdatter, død 1796, datter af kongsbonde Jens Lucassen i Kvalvig. 2) 1797 med Annike Hedevig Djurhuus, f. 26. Juli 1773, d. i Kvalvig, datter af provst Andreas Djurhuus og Anna Margrethe Lund.

11) 1809—1819. Lars Amyser³⁾. F. 28. Dec. 1773. Landkirurg 25. Jan. 1809. Død 21. Sept. 1819 i Thorshavn.

---

embedsmændenes overgreb; han døde pludseligt efter at have indtaget en medicin, som var ham ordineret af Schildt, med det udråb »mælk, mælk, jeg er forgiven!«, befolkningen mente, at det var sket på embedsmændenes tilskyndelse, især da enhver undersøgelse blev forhindret ved disses indflydelse. Senere blev Schildt sindssyg, troede sig forfulgt af Kruse og levede sin sidste tid i vanvittig angst hos bonden i Højvig, hvor han skal være død.

¹⁾ Et skind var en færøsk betegnelse for 1 dansk firskilling; da man på Færøerne ligesom endnu de Norske, skriver Landt i 1800, regner 1 mark for 20 skilling dansk, er 1 gylden da 20 skind og 1 mark færøsk 5 skind.

²⁾ Carøe: Den danske Lægestand 1479—1900 II.

³⁾ Carøe: Den danske Lægestand 1479—1900 III, hvor Amysen's dødsdag og -år er fejlagtige.

I vakancen efter Amysen's død blev J. H. Egholm, der havde været amanuensis hos Amysen, konstitueret i embedet og anbefalet af sundhedskollegiet til en understøttelse, da han havde haft en meget ringe løn.

12) 1820—1828. Claus Manicus¹⁾. F. 12. Sept. 1795. Landkirurg 25. Maj 1820 til foråret 1828. Død 14. Sept. 1877.

Da Manicus på grund af sygdom blev nødt til at forlade Færøerne, blev Carl Peter Mathias Hansen²⁾ konstitueret som landkirurg 5. Juni 1828.

13) 1829—1837. Johan Henrik Klingberg Krebs²⁾ F. 27. Decbr. 1803. Landkirurg 8. Aug. 1829—27. Marts 1837. Død 29. Aug. 1882.

14) 1837—1844. David Vithusen²⁾. F. 22. Febr. 1808. Landkirurg 8. Juli 1837—19. Juli 1844. Død 20. Marts 1872.

15) 1844—1852. Carl Regenburg²⁾. F. 17. Juni 1809. Landkirurg 20. Sept. 1844—2. Okt. 1851. Død 7. Juni 1853.

16) 1852—1858. Christian August Petersen³⁾. F. 19. Juli 1818. Landkirurg 26. Febr. 1852—22. Jan. 1858. Død 29. Juni 1889.

17) 1858—1865. Napoleon Nolsøe³⁾. F. 26. Aug. 1809. Landkirurg 11. April—1858—12. Juli 1865. Død 28. Febr. 1877.

18) 1865—1872. Frederik Høegh-Guldberg⁴⁾. F. 13. April 1834. Landkirurg 9. Okt. 1865—27. April 1872. Død 12. Aug. 1905.

19) 1872—1883. Hans Emil Emanuel Madsen Hoff⁵⁾. F. 18. Sept. 1844. Landkirurg 4. Juli 1872—12. Jan. 1883.

20) 1883—1890. John Gudmundsen Effersø⁴⁾. F. 12. Marts 1852. Fysikus 1. Maj 1883—30. Jan. 1890. Død 25. Maj 1906.

1890—1900. Andreas Nicolai Kraft Boeg⁵⁾. F. 13. Nov. 1846. Fysikus 21. Marts 1890—1. Okt. 1900.

21) 1900—1911. Henrik Vilhelm Jastrau⁵⁾. F. 17. Sept. 1863. Fysikus 3. Sept. 1900—1. Maj 1911.

22) 1911—1916. Abraham Metz¹⁾. F. 10. Nov. 1870.

¹⁾ D. d. L. III. og Biograf. Lexikon XI.

²⁾ D. d. L. III. Biograf. Lexikon VI. Efter C. P. M. Hansen har indtil 1915 ingen været konstitueret i embedet; den afgæede landkirurg er forblevet i stillingen, indtil efterfølgeren er ankommet.

³⁾ D. d. L. IV.

⁴⁾ Johnsson og Dehlholm: Den danske Lægestand. 8de udgave 1907.

⁵⁾ Christophersen og Johnsson. Den danske Lægestand. 9de udgave 1915

Fysikus 1. April 1911—23. Aug. 1915; derefter konstitueret indtil den følgende ansættelse.

23) 1916— . H j a l m a r H e e r u p¹⁾. F. 14. April 1886.
Fysikus 16. Juni 1916.

Ifølge lov af 21. April 1914 om embedslægevæsenets ordning blev regeringen bemyndiget til ved kongelig anordning at sætte loven i kraft på Færøerne med de lempelser, som ifølge øernes særlige forhold måtte findes formaalstjenlige.

Med dette formål for øje forblev da også fysikus Metz, der 25. Aug. 1915 havde modtaget ansættelse som kredslæge i Esbjerg, indtil videre i embedet som konstitueret; men da der viste sig forskellige vanskeligheder for omordningen, så at denne trak i langdrag, blev 16. Juni 1916 en ny fysikus ansat.

Vanskelighederne skyldtes det ejendommelige forhold, at forordningen om medicis og apotekere af 4. Dec. 1672 ifølge to højesteretsdomme af 12. Okt. 1888 og 2. Nov. 1911 ikke med føje kunde antages at have skullet være gældende for Færøerne, hvor de faktiske forhold for dens anvendelse også manglede, i hvilken henseende bemærkes, at man først i 1882 fik et apotek på Færøerne. Dette apotek var først en filial af Svaneapoteket i København, men blev 1898 et selvstændigt apotek og i det da udstedte privilegium hedder det, at da forordningen af 4. Dec. 1672 ikke gælder på Færøerne, vil der ikke kunne tillægges apotekeren en lignende eneret til at præparere og forhandle medikamenter, som tilkommer apotekere i selve kongeriget.

---

¹⁾ Christophersen og Johnsson: Den danske Lægestand. 9de udgave 1915.

Slægten Duntzfelt.

Af **Paul Hennings.**

Da Slægten Duntzfelt for faa Aar siden er uddød her i Landet, og den i de sidste 150 Aar har spillet en vis Rolle herhjemme, turde det maaske have nogen Interesse gennem nedenstaaende Stamtavle at bevare Mindet om denne Slægt.

Hvor Slægten stammer fra, er det ikke lykkedes mig at faa oplyst; nedennævnte Jan Friedrich Duntzfelt kaldes »van Saxon«, og om hans Søn, Henrik Duntzfelt, siges det, at han er født i Neuwied.

Borgmester W. G. van Wylich i Kerteminde henvendte sig for nogle Aar siden til mig for, efter Ønske af en tysk Hr. v. d. Bruch, der var i »Familie med Duntzfelterne«, at faa Oplysninger om Slægten. Desto værre fik jeg, der dengang var stærkt optagen paa anden Maade, ikke Lejlighed til at komme i direkte Forbindelse med Vedkommende, og jeg har nu, da Borgmester van Wylich imidlertid er afgaaet ved Døden, ikke kunnet følge dette Spor videre, saa lidt som en Forespørgsel, jeg har stillet i det bekendte genealogiske Tidsskrift »Der deutsche Herold« har ført til noget Resultat; endelig har ogsaa Undersøgelser i Neuwied været forgæves; jeg har dog i Sinde efter Krigen at forny Efterforskningerne der, da alt tyder paa, at Slægtens Vugge ikke kan søges andre Steder end i Tyskland.

I. J a n F r i e d r i c h D u n t z f e l t,¹⁾ Ingeniør-Løjtnant i hollandsk Tjeneste i Negapatnam i Ostindien.

Gift 1) m. G r a c i a d e S o u s a d e M o n d e.

Gift 2) 30. November 1761 i Zionskirken, Trankebar (vgl. nederlandsk Ægteskabstilladelse 17. Novbr. 1761, dansk Kopulationsbrev 21. Novbr. 1761) m. A n n a A b i g a e l K r ö c k e l, f. . . . i Trankebar, † . . . , Datter af Skibsassistent paa Stationsskibet »Kongen af Danmark«, Trankebar, Nicolay Kröckel og Alheid Viveke, f. Pauck. Duntzfelt forlod hende, og hun flyttede derfor efter nogle Aars Forløb fra Negapatnam og tilbage til Trankebar med Sønnen C. W. Duntzfelt²⁾. 1774 blev hun forlovet med Sekondløjtnant ved Asiatisk Kompagnis Tropper paa Dansborg Jens Peter Kiöbing, f. . . . , † 11. Oktbr. 1775 i Trankebar, Søn af Kaptain Peter Kiöbing. Ved denne Lejlighed opklaredes det, at hun ikke var ski't fra J. F. Duntzfelt, men at han blot havde været fra hende i 7 Aar og i den

¹⁾ Kay Larsens Samlinger paa kongl. Bibliotek om dansk ostindiske Embedsmænd.

²⁾ 1766 fik hun et uægte Barn med en vis Johan Hügel i Trankebar; det døbtes 30. Maj 1766 i Zionskirken i Trankebar.

Tid ikke ladet høre fra sig. Hun paaberaabte sig derfor »lex desertionis« og ansøgte 23. Novbr. 1774 Guvernementet i Trankebar om Skilsmisdom og Ret til at indgaa nyt Ægteskab. Om de blev gift har ikke kunnet oplyses, men det er ikke sandsynligt, da J. P. Kiöbing døde forholdsvis kort efter.

Sønner:¹⁾

- II. 1. Christian Wilhelm Duntzfelt²⁾, f. 8. Septbr. 1762 i Negapatnam, 1. Juni 1774 efter Ansøgning Reserveassistent i Trankebar³⁾, 1776 sendt til Frederiksnagor i Bengalen, ankom hertil 25. Septbr. 1776 og indsattes som Assistent; førte fra 16. Septbr. 1779 Rapportbogen (18 Rdl. mdl. Løn); 21. April 1779 ved Kronens Overtagelse af Kolonierne stadfæstet af det kgl. Guvernement i Trankebar i Stillingen som Kopist, 30. Oktbr. 1780 kgl. Udnævnelse som Kopist, 25. Juli 1781 konstitueret som Sekretær og 3die Stemme i Raadet, 20. Oktbr. 1781 kgl. Approbation herpaa, 20. Septbr. 1781 af Guvernementet udnævnt til 3die Stemme i Raadet samt Regnskabsbetjent, Tolder og Ekvipagemester i Frederiksnagor med 300 Rdl. aarlig Løn, 23. Decbr. 1782 kgl. Udnævnelse i disse Stillinger, omkring 1872 var han tillige Medlem af Handelshuset Duntzfelt, Bloom & Kierulff⁴⁾, der drev Handel paa Kysten med eget Skib, 1784 var han Ejer af Skibet »Juliane Maria«, der for mellem København og Frederiksnagor og udfoldede i det Hele stor Virksomhed baade som Embedsmand og Forretningsmand, 10. Juli 1786 beordret til Kalkutta for at faa ordnet Spørgsmaalet om de Danskes Rettigheder i Bengalen, men kaldtes 4. Januar 1787 ifølge kgl. Ordre af 12. August 1786 tilbage for at overtage C. F. Junghans Embede som By- og Skifteskriver samt Sekretær i Frederiksnagor, 7. Juni 1786 2den Stemme i Raadet, 9. Maj 1787 entl. som By- og Skifteskriver og Sekretær i Raadet, i Slutningen af 1787 Hjemrejsetilladelse, Dimission og fri Rejse hjem, tog 2. Januar 1788 Afsked med Embedsmændene i Bengalen og patrierede faa Dage efter med Asiatisk Kompagnis Skib »Dannebrog«, . . . 1789 udnævnt til (2den Stemme) Bogholder, Notarius publicus, Auktionsdirektør, Tolder og Ekvipagemester i Frederiksnagor, kom 29. Marts 1790 til Frederiksnagor, overtog 30. Marts 1790 Embederne,

¹⁾ Kun den ældste kan være af D.'s forannævnte andet Ægteskab, den anden Søn maa være af et tredie Ægteskab.

²⁾ Biografisk Lexikon, IV, S. 364—66, D. L. Clement: Notice sur l'église réformée française de Copenhague, Kbhvn. 1870.

³⁾ Altsaa i en Alder af 12 Aar.

⁴⁾ Se C. Klitgaard: Kjerulfske Studier 1914, S. 116—17.

men søgte allerede 5. Juli 1790 om fri Rejse hjem, han indskibede sig, endnu inden Tilladelsen naaede Bengalen, i det engelske Skib »The Houghthon« og forlod 12. August 1790 Frederiksnagor, ansøgte 9. Septbr. 1791 om at blive Kommerceconsulent for Indien m. v., ved kgl. Resolution af 14. Oktbr. 1791 ostindisk Konsulent ved Generallandøkonomi- og Kommercekollegiet, dimitteret samtidig fra sine Embeder i Indien og erholdt Titel af Agent med Kammerraads Rang, 1791 bosat i København og Stifter af Handelshuset Duntzfelt, Meyer & Co. (der overtog det indgaaede østersøisk-geineiske Komp.¹⁾), 13. Juni 1792 Medlem af det kgl. danske Skydeselskab og danske Broderskab²⁾, 1794 Medlem af Frimurerlogen Zorobabel og Frederik til det kronede Haab, 4. Maj 1795 Borgerskab som Grosserer i København, 13. Novbr. 1799 Medlem af Direktionen for Depositokassen, 1808 solgte Duntzfelt sin Gaard i Amaliegade til Alm. Hospital, † 20. Oktbr. 1809 i Paris.

Gift 22. Juli 1791 paa Dronninggaard ved Holte (fransk ref. Kirkebog i Kbhvn.) med M a r i e Henriette d e C o n i n c k³⁾, f. 5. Marts 1774 i Kbhvn., † 19. Marts 1843 i Kbhvn. (separerede 22. April 1805—Oktober 1808, i hvilket Tidsrum hun var bosat i Haag), Datter af Etatsraad, Grosserer i Kbhvn. Frédéric de Coninck til Dronninggaard og Marie, f. de Joncourt.

Børn III. 1—8:

III. 1. William Frederik D u n t z f e l t⁴⁾, f. 12. Juni 1792 i Kbhvn. (fransk ref. Kirke), 1803—1807 opdraget hos Pastor Merkus i Voorburg ved Haag, 1807 konfirmeret af denne i Voorburg, 1807 paa Faderens Kontor, 1809 Rejse til Paris med denne, 1809 Associé i Handelshuset Duntzfelt & Co., 10. Januar 1810 Fuldmyndighedsbevilling, 1. Juni 1812 Grosserer i Kbhvn. og Chef for Handelshuset Duntzfelt & Co.,

---

¹⁾ Handelshuset var en Tid lang det største private Rederi i Danmark, det ejede saaledes 1798 13 Ostindiefarere og ventede 1804 17 Ostindiefarere hjem; men ved 1807-Tallet gik denne Fart ganske istaa. I Københavns Ansættelse til Indkomstskat 1809 var Agent Duntzfelts Arvinger Byøns største Skatteyder (78,000 Rdl.). Se C. Nyrop: Det Suhrske Hus i Kbhvn. 1749—1899, Kbhvn. 1899.

²⁾ Skydeskiven var et Landskab med Palmetræer.

³⁾ J. C. Good: Tableau généalogique de la Famille de Coninck, établie en Juin 1861. Paul Hennings: »Familien de Coninck« i Personalhistoriske Samlinger I. 1916 (S. 73).

⁴⁾ Biografisk Lexikon IV., S. 364—66, Barfod: Dansk Rigsdagskal. 1856.

1825 udtraadt af Handelshuset Duntzfelt & Co., 12. Juni 1814 Ældste v. fransk ref. Kirke, 29. Decbr. 1819 (indtil sin Død) Medlem af Grosserersocietetets Komité, 1825 Stifter af og første Direktør for det østersøiske Kompagni (ophævet 1828), 1825—27 Rejser til Tyskland, England, Frankrig, Holland og Sverrig, 5. Oktober 1829 Medstifter af og Direktør for (21. Febr. 1855 sidste Gang genvalgt) Centralkassen, 26. Juli 1833—Januar 1836 kgl. fransk Vicekonsul og Konsularagent, 18. Januar 1837—1843 handelskyndig Direktør i det asiatiske Kompagni, 21. Juni 1838 en af Københavns 32 Mænd, 9. April 1840 Borgerrepræsentant, 28. Juni 1840 Ridder af Dannebrog, 1843 likviderede asiatisk Kompagni under Duntzfelts Ledelse, 1843—54 Repræsentant i det kgl. octr. Kbhvn. Brandassurance Kompagni, 1846 handelskyndig Bestyrer af Fredens Møllens Fabriker, 23. Decbr. 1840 første Stænder-suppleant for Københavns 7 Stænderdep. f. Kbhvn., mødte 1842, 44, 46 og 48 i Roskilde, 11. Febr. 1848 Raadmand i Kbhvn., 5. Oktbr. 1848 Medlem af grundlovgivende Rigsdag (for Kbhvns. 5te Valgdistrikt), 29. Decbr. 1857 Etatsraad med Rang i III. Kl. Nr. 9, † 12. Oktbr. 1863 i Kbhvn.

Gift 13. Oktbr. 1814 i Kbhvn. m. Birthe Christma s¹), f. 1. Decbr. 1797 i Kbhvn., † 28. Novbr. 1872 i Kbhvn., Datter af Grosserer i Kbhvn., Kaptain John Christmas Christmas til Høveltegaard og Rolighed, og Johanne Henriette, f. Heinrich.

Børn IV. 1—3.

IV. 1. Johan Duntzfelt, f. 5. Decbr. 1817 i Kbhvn., † 11. April 1821 i Kbhvn.

IV. 2. Marie Duntzfelt, f. 4. April 1819 i Kbhvn., † 10. Marts 1871 i Kbhvn.

G. 14. Maj 1856 i Kbhvn. m. fhv. Marineminister og Udenrigsminister, fhv. Medlem af Folketinget, Kontreadmiral, Kammerherre Ove Wilhelm Michelsen (S. K., D. M.), (R. St. Stan. 1), (Sic. F. I. 1.), (P. S. & L. 1), f. 28. August 1800 i Tønning, † 20. April 1880 i Kbhvn., Søn af Raadmand og Stadssekretær i Tønning Christopher Friederich Michelsen og Margrethe Christine, f. Wallhorn. (Gift 1. Gang i Decbr. 1822 i Kbhvn. (Holmens Kirke) m. Nicoline

¹) S. Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Danske patriciske Slægter. 1891.

Christine Sigbiørn, adopt. Wleugel¹⁾, f. 30. Juli 1798 i Kbhvn., † 18. Oktbr. 1844 i Kbhvn., Datter af Tambur ved Holmen Christian Sigbiørn og Johanne f. Petersen, Adoptivdatter af Kontreadmiral, Navigationsdirektør, Medlem af kgl. Videnskabernes Selskab, Peter Johan Wleugel, og Dorothea Margrethe, f. Lorentz).

IV. 3. E d o u a r d D u n t z f e l t, f. 17. August 1821 i Kbhvn., Søkadet, 15. August 1841 Sekondløjtnant i Marinen, 26. Febr. 1850 Premierløjtnant (Løjtnant), 6. Oktbr. 1862 Ridder af Dannebrog, 30. Marts 1863 Kaptainløjtnant, 23. August 1866 R. St. Stan. 2, 15. Oktbr. s. A. D. M., s. Dag R. St. A. 2, 9. Oktbr. 1867 Gr. Fr. 4, 20. Oktbr. s. A. H. L. 3, 28. Maj 1868 Kaptain, 8. Maj 1872 Kommandør, 17. Juli 1875 N. St. 0. 2, 20. Juli 1885 afskediget med Kontreadmirals Karakter, † 29. Oktbr. 1892 i Kbhvn.

Gift 1) 5. Maj 1847 i Kbhvn. m. C a r o l i n e C o n s t a n c e H e y l i g e r, f. 4. Septbr. 1829 paa Diamond Estate, St. Croix²⁾, skilte 15. Novbr. 1858 i Kbhvn., † 7. Febr. 1912 i Kbhvn., Datter af Planter paa St. Croix William Heyliger og

.....

Gift 2) 10. Januar 1874 i Kbhvn., med Theodora Caroline Louise Schönheyder, f. 8. Januar 1849 i Kbhvn³⁾, † 3. Decbr. 1913 i Kbhvn., Adoptivdatter af Chef for Orlogsværftets Regnskabsvæsen, Kommandør Gottlieb Peter Schönheyder og Hanne Justine Sophie, f. Bloch

III. 2. F r e d e r i k (F r i t z) D u n t z f e l t, f. 23. August 1793 i Kbhvn., 23. Juni 1827 Grosserer i Kbhvn. og Associé i Handelshuset Duntzfelt & Co., 30. Oktbr. 1817 nederlandsk Vicekonsul, 21. April 1820—3. Oktbr. 1837 Medlem af Bombebøssens Direktion og Kasserer

¹⁾ 6. Juli 1808 udfærdigedes Adoptionsbevillingen. Adoptivforældrene angive i Adoptionsansøgningen, at de elske Barnet, som om det kunde være deres eget. Til Bevillingen er knyttet den Bestemmelse, at Adoptivdatteren ikke ved Bevillingen anses for at være optagen i den danske Adelsstand (2 Departements Register 1808. Nr. 729).

²⁾ Daabsattest i Livrenteanstalten Litra D. D. Nr. 4667 x.

³⁾ Født paa Fødselsstiftelsen i Kbhvn. I Kirkebogen angives ikke, hvem hendes Forældre vare og hun er kun døbt Theodora Caroline uden Efternavn. Bemærkning om Adoptionsbevillingen af 19. Decbr. 1855 er tilført Fødselsstiftelsens Daabsprotokol og med samme Haand der har udført denne er Navnene »Louise Schönheyder« tilføjet.

for Bombebøssen, 22. Septbr. 1837 afleveret sit Borger­skab som Grosserer i København og afrejst til Havre, 1837 Købmand i Havre, 21. Novbr. 1838 kgl. dansk Konsul i Havre, 1. Januar 1856 Ridder af Dannebrog, 28. Marts 1876 Kommandør af 2den Grad af Dannebrog; Frederik D. var Direktør for »compagnie d'Assurances Maritimes l'Equité«, Præsident for »Assureurs Maritimes« Komite, samt Medlem af Konsistorium f. den ref. Kirke i Havre, † 28. Maj 1878 i Havre¹⁾.

Gift 23. Maj 1817 i Kbhvn. med Henriette Charlotte de Coninck, f. 31. Maj 1796 i Kbhvn., † 1. Juni 1855 i Havre, Datter af kejserlig russisk Agent, Grosserer i Kbhvn. Jean de Coninck og Johanne Sophie, f. Wleugel.

Børn IV. 1—4.

IV. 1. Johanne Marie Sophie Duntzfelt, f. 14. Juli 1819 i Kbhvn., † 28. April 1849 i Havre.

IV. 2. Henriette Elisabeth (Elise) Duntzfelt, f. 14. August 1820 i Kbhvn., † 29. Januar 1855 i Pau.

IV. 3. Edmund Henrik Duntzfelt, f. 17. April 1822 i Kbhvn., Købmand i Havre, † 28. Novbr. 1848 i Havre.

IV. 4. Frederik Alfred Duntzfelt, f. 21. August 1823 i Kbhvn., † 6. Maj 1850 i Havre.

III. 3. Johan Christian Duntzfelt, f. 30. August 1795 i Kbhvn., Søkadet, 19. Septbr. 1811 Sekondløjtnant i Marinen, tog 1816 som Passagerer med det private Skib »Norden« til Manilla og blev sammen med A. W. A. Baron Schaffalitzky de Muckadell Medlem af et af de største Handelshuse der, Stevenson & Co., 16. Juli 1817 efter Ansøgning afskediget i Naade af Marinen, † (myr­det under det store Pøbeloprør²⁾) 10. Oktbr. 1820 paa Manilla.

III. 4. Marie - Anne Duntzfelt, f. 12. Novbr. 1796 i Kbhvn., † 5. Juni 1867 i Kbhvn.

Gift 18. August 1815 i Kbhvn. med Grosserer i Kbhvn., Daniel Good³⁾, f. 12. Decbr. 1789 i

¹⁾ Han testede et Legat paa 1,200 Kr. til Dronning Caroline Amalies kvindelige Plejeforening i Kbhvn.

²⁾ Sammen med ham myrdedes ogsaa A. W. A. Baron Schaffalitzky de Muckadell.

³⁾ Andersen Feldborg: Denmark delineated I., p. 56, l. P. Trap: Danmark, 3die Udg. II., S. 31. C. Nyrop: Helsingørske Industriforhold, S. 31 og 44. Mindedigt over ham findes i Helsingørs Avis for 11. Febr. 1832.

- Kbhvn., † 12. Juni 1837 i Kbhvn., Søn af Købmand i Helsingør John Good til Gurrehus m. m. og Mary, f. Linton.
- III. 5. *Cecilie Olivia Duntzfelt*, f. 9. Novbr. 1798 i Kbhvn., † 9. Maj 1863 i New-York.
 Gift 9. Decbr. 1818 i Kbhvn., med kgl. dansk Generalkonsul i Havanna, Grosserer *Jacques Louis Garrigues*, f. 19. Januar 1788 i Halle, død 8. Oktbr. 1854 i Kbhvn., Søn af preussisk Kommerceraad *Antoine Henry* (kaldet *Otto*) *Garrigues* og *Marie Henriette Susanne*, f. *du Vigneau*.
- III. 6. *Mathilde Pouline Duntzfelt*, f. 16. Januar 1800 i Kbhvn., † 23. Novbr. 1880 i Kbhvn.
 Gift 18. Septbr. 1818 i Kbhvn. med nederlandsk og provisorisk nordamerikansk Konsul, hannoveransk Vicekonsul, Grosserer i Kbhvn. *Peter de Coninck*, f. 18. Novbr. 1790 i Kbhvn., † 1. Oktbr. 1842 i Kbhvn., Søn af kejserlig russisk Agent, Grosserer i Kbhvn., *Jean de Coninck* og *Johanne Sophie*, f. *Wleugel*.
- III. 7. *Emma Abigaël Duntzfelt*, f. 8. Decbr. 1801 i Kbhvn., † 17. Septbr. 1872 i Kbhvn.
 Gift 5. Novbr. 1823 i Kbhvn. med Justitsraad, fhv. Regimentskvartermester ved Husarreg., Bogholder i danske Kancelli *Carl Anton Hyllested*, f. 2. Januar 1791 i Kbhvn., † 19. Novbr. 1870 i Kbhvn., Søn af Stadsægler i Kbhvn. *Christian August Hyllested* og *Dorothea Elisabeth*, f. *Treeld*.
- III. 8. *Henriette Louise Duntzfelt*, f. 1. Juli 1809 i Kbhvn., † 14. Novbr. 1858 i Genf.
 Gift 8. Juni 1829 i Kbhvn. (fransk ref. Kirke) med Assessor i Højesteret, Kammerherre *Jacob Koefoed* (R.¹), f. 14. Marts 1791 i Odense, † 10. Marts 1868 i Kbhvn., Søn af Stiftamtmand over Ribe Stift *Hans Koefoed* og *Margrethe*, f. *Lindholm*.
- II. 2. *Henrik* (Hans?) *Duntzfelt*, f. . . . 1781 i Neuwied v. Rhinen*), kom fra Holsten og blev 8. Decbr. 1798 indrulleret i Kbhvn som 3die Styrmand paa det private Skib »Antoinette« med 12 Rdl. mdl. Løn, 1798—1800 i Ostindierejse, 6. Juni 1800 3die Styrmand paa »Bekkeskov« (16 Rdl.), 1800—1802 Ostindierejse, 13. Oktbr. 1802 Overstyrmand paa samme Skib (36 Rdl.), 1802—04 Ostindierejse, 26. Septbr. 1804 Borgerskab i Kbhvn. som Kaptain, 1804—05 og 1805—07 Ostindierejser som Kaptain paa »Herster Maria«, 1816—17

¹) Jfr. foran Side 53, Note 1.

Rejser til Indien og Kina som Kaptain paa det private Skib »Norden«, 1818—19 Ostindierejse som Kaptain paa og Medreder af »Henriette Louise«, 21. April 1820, 31. Decbr. 1823 Medlem af Bombebøssens Direktion, 1821—23 Ostindierejse med »Johanne Maria«, 1823 udgik til Indien som Kaptain paa samme Skib, † 10. Maj 1825 i den spanske Sø. Liget landsattes af en Lodskutter i Weymuth, begravet i Weymuth i England; »Dr. Mundt og Løjtnant Hortmann fulgte«¹⁾).

---

¹⁾ Hans Bo behandlede af kgl. besk. Kommissarier, begæret af Brodersønnerne Fritz og Wilhelm Duntzfelt, hvortil Grosserer Lorenz Frølich og Højesteretsadvokat G. G. C. H. Salicath beskikkedes. Boets Papirer findes ikke i Landsarkivet i København.

Amtsprovst Johan Peter Købkes Selvbiografi.

Ved Jørgen Swane.

Omkring Midten af det 18. Aarhundrede søgte man fra Regeringens Side at faa Folk til at bosætte sig paa Ahlheden for at dyrke den, en Commission blev nedsat, som dog ikke førte til noget, og efter en Indbydelse i Aviserne kom der kun een eneste, en Tysker, som slog sig ned i Sejbæk i Daubjerg Sogn. Det blev først til Alvor med Sagen, da Regeringen i 1759 bemyndigede Legationsraad Moritz i Frankfurt am Main til at hverve Kolonister. Han lovede dem Frihed for Skatter og Contributioner, en Sum Penge, naar de kom herop og at de bedste Stykker Jord skulde blive dem anviste af en kgl. Commissair, og derved lykkedes det ham at samle 965 Personer fordelte paa 265 Familier. Disse Folk var for det meste Bønder, dog enkelte Haandværkere, og kom fra Rhin- og Main-egnene, hvor mange af dem aldrig havde set en Hede, men været vant til at dyrke Vin, Byg og Rug. Det var jo noget dristigt at hente Folk fra de Egne til at opdyrke en Hede af Ahlhedens Størrelse og Karakter, og man kan forundres over, at de vilde forlade deres frugtbare Land og drage til et fremmed, hvis man ikke husker paa, at Krige næsten uden Ophør rasede i de Egne, saa Frugterne af deres Arbejde Gang paa Gang blev ødelagt for dem. For Moritz gjaldt det kun at skaffe saa mange som muligt, uden Hensyn til Kvaliteten, saa en Del slette Elementer kom med, som det senere var vanskeligt at blive kvit; nogle maatte vandre i Tugthuset, medens andre, 18 Familier, blev anbragt paa Randbøl Hede.

Da Kolonisterne begyndte at komme, var intet i Orden, saa Regeringen maatte lade dem underholde foreløbig i Fredericia og Viborg, men endelig blev der da bygget Huse til dem, indkøbt Køer og Stude og Jorden udmaalt. Byerne Grønhøj og Havredal blev anlagt paa ca. 30—40 Gaarde med tre snorlige Gader med 50 Alen imellem, idet Kolonisterne ikke var til at faa til at bosætte sig mere spredt, de vilde have det paa samme Maade som hjemme. — Fra 1763 til 1771 blev dog flere Gaarde udflyttede.

Da de skulde begynde paa Dyrkningen, viste det sig, at nogle af dem var saa ukyndige i Agerbrug, at man maatte lade dem rejse tilbage, medens Resten tog fat paa det trælssomme Opdyrkningsarbejde, hvortil kom, at gode Brønde i høj Grad savnedes, ligesom Træ og Gødning, som Kolonisterne ikke forstod at samle og anvende paa den rette Maade. Fra Regeringens Side ofredes store Summer paa Kolonien, saaledes fra 1760—1765 ca. 301,000

JOHAN PETER KØBKE

F D 27. JULII 1765 - DØD 1. FEB. 1829.

*Nornerne slukkede  jets Lys, men klart i dit Indre
Funklede Aandens den herlige Gl d i mægtige Straaler.
Virksomhed, Venskab, Lune og Vid gr d højt
ved dit Gravsted.*

F. S.

Rdl., men overalt maatte man begynde paa, bogstaveligt talt, bar Bund, saa først mange Aar efter kunde man tale om Udbytte. I Viborg boede en Koloniforvalter, som havde Tilsynet med alt Kolonisterne vedrørende, og i 1766 fik de deres egen Kirke i Frederiks, hvori der lige til 1870 prædikedes Tysk, Embedet var lille, Præstens Løn var kun 400 Rdl. men saa havde han ogsaa over 1,000 Tdr. Land som Præstegaards Jord! Jord (Hede) fik Kolonisterne i det hele taget saa rigeligt af, at det var dem umuligt at overkomme Dyrkningen deraf, deres Kræfter splittedes for meget, saa Jorden blev daarligt behandlet. Veje kendtes ikke, udover Hjulspor, førend ca. 1830, da saadanne blev anlagte.

Til denne Udørken var det at Johan Peter Købke i 1796 kom som tysk Præst, og udover Pastor Carstens i 1839 udgivne »Bemærkninger over Ahlheden og dens Colonier« vides der ikke at være Optegnelser angaaende Kolonisterne.

Nedenstaaende Selvbiografi arvedes af Forfatterens ældste Søn Overkrigskommissær Jacob August Købke, og er fra dennes Svigerdatter, Etatsraadinde Marie Købke kommen til Amtsprovstens 3. Søn Oberstløjtnant Niels Christian Købkes Sønnesøn Fabrikejer Johannes Købke i Viborg, som har een Søn Ingeniør Johan Peter Købke, hvilke to ere de eneste mandlige Efterkommere af den Gren af Slægten.

I 1824, hvilket fremgaar af et efterladt Brev, fik den gamle Amtsprovst, som paa dette Tidspunkt var fuldstændig blind, af sin ovennævnte Søn Jacob, en Mahogni-Skrivekasse, 48 cm. paa den ene Led og 43 cm. paa den anden, og 3 cm. høj. Den er delt i to Halvdele til at lukke op, i den højre er der et Rum til Papir, medens den venstre er forsynet med Tremmer til at skyde op og ned. Det tilpassede Papir blev da lagt under Tremmerne, og de blev alle skudt ned, saa der foroven blev et tomt Rum af en Tremmes Bredde ca. 2 ctm. Den blinde Mand fulgte da med Haanden Tremmen, naar han skrev, og naar han kom til Liniens Ende, skød han en Tremme op og begyndte paa den næste.

Optegnelserne ere gjorte dels i Hæfter, dels paa enkelte løse Blade i Kvart Format med Blyant, og det er ofte forbundet med stor Vanskelighed at læse dem; somme Steder har Blyanten kun givet svagt Aftryk og andre Steder meget tykt, saa Skriften er blevet tværet ud i Tidernes Løb, og atter andre Steder er den ene Linie skreven oven paa den anden; idet Forfatteren har glemt at skyde en af Tremmerne op. Paa den anden Side er enkelte Sider skrevet overordentlig smukt og tydeligt i Betragtning af, at det

er en blind Mand. Hvor der derfor i Teksten maatte mangle noget skyldes det Umuligheden af at kunne læse det.

Desværre er Kirkebøgerne brændte for Frederiks Sogn, hvorfor man maa savne Oplysninger om Forfatteren derfra, Egtved Kirkebog existerer derimod, og af denne fremgaar blandt andet, at han interesserede sig meget for Havedyrkning. Ved et Provstesynd i 1812 bemærkes, »at Haugen er fortrinlig dyrket«. Om Vinteren holdt han Regne- og Læseøvelser for Drengene Konfirmanderne, saa han den 18. Juni 1810 fik det Vidnesbyrd ved Visitatsen af Provst Kofoed, at »disse Menigheder (Egtved og Ødsted) med Rette kan regnes blandt de meget oplyste i Stiftet — og deres agtværdige Sogne Præst bevidnes den sandeste Højagtelse for den Varme og Iver, hvormed han saa heldigen har fremøvet Ungdommens Oplysning«.

I Egtved og Ødsted i Ribe Stift var han fra 1800 til 1818, da han blev Sognepræst til Mehrn i Sjælland; i November 1822 efter Ansøgning paa Grund af Svaghed afskediget i Naade med Pension; i Juli 1815 havde han faaet Rang med Amtsprovster (5. Klasse Nr. 8). Efter sin Afskedigelse boede han i København, men hans sidste Aar vare trange, han pintes af Sygdom og blev fuldstændig blind, men alle sine Tilskikkelser tog han paa den smukkeste Maade, hvad der fremgaar af hans efterladte Breve. Han døde den 1ste Februar 1829. Hans første Kone Susanne Charlotte Meyer, født den 7. November 1769 og med hvem han blev gift den 10. November 1786, døde i Egtved den 28. Marts 1810 og blev begravet den 5. April. 2. Gang var han gift med hendes Søster Sophie Margrethe Meyer døbt 23. Maj 1763, som døde 8. Juli 1837.

I »Minerva«, »Iris og Hebe«, »Kjøbenhavns Skilderie« og »Borgervennen« har han skrevet Sange ved forskellige Lejligheder, ligesom han har skrevet om theologiske Emner, ja, endogsaa i 1809 fordansket »Fragmenter, det ægteskabelige Liv angaaende, af Code Napoleon«.

Hans hosstaaende Billede er tegnet af hans Fætterson Maleren Christen Købke og lithograferet af Henckel.

Slægtens ældste kendte Stamfader er *Caspar Købke*. Han er født i Svensk-Pommern og kom til Danmark ca. 1720, hvor han gjorde Mesterstykke som Bager 8. Oktober 1736 og nedsatte sig i Førslev i Sydsjælland. Senere flyttede han til København og byggede et lille Hus til Bageri i Klarehoderne paa det Sted, hvor St. Claræ Kloster havde ligget. Ca. 1730—31 giftede han sig med *Eleonora Elisabeth Alvartz* fra Førslev. Hun giftede sig 2° med Bager Claus Petersen fra Roskilde, som byggede den egentlige

Bagergaard i Klareboderne og havde med ham 3 Børn, 3° gift med Bager Cent, ingen Børn. Hun ligger begravet i Roskilde Domkirke, paa Gravstenen under Prædikestolen, om den nu mere findes, saas en Kringle.

Med Caspar Købke havde hun 5 Børn: 3 Sønner og 2 Døtre af hvilke den ældste var:

Jacob Berent Købke f. 1731 død 23. Marts 1785, han fik Bagergaarden, gjorde Mesterstykke 1756 og var Oldemand i 1770, gift 15. November 1758 med Susanne Cathrine Weidenhaupt, Datter af Hof-Sværdfejer Johan Christian Weidenhaupt, f. 1732, d. 7. April 1796 og Catharina Maria Westphall d. mellem 1763—66. (Hun blev 2° gift med Major, Urtekræmmør Christen Christensen). 9 Børn, 6 Sønner 3 Døtre; af hvilke 3 døde som smaa. Den næstældste var:

Johan Peter Købke (se ovenfor). Med sin første Kone havde han 10 Børn, 5 Sønner og 5 Døtre, ingen med den anden.

- 1) *Nicoline Marie Cathrine*, f. 27. Juli 1787, d. 29. November 1849. Gift med Handelsbogholder, Kaptain Peter Weywadt, f. 4. Oktober 1789, d. 27. September 1838.
- 2) *Jacob August Købke*, f. 6. April 1789, d. 3. Marts 1873. Overkrigskommisær, Branddirektør i Odense, gift med Molly Schultz, f. 1796, d. 5. Januar 1881.
- 3) *Carl Frederik Købke*, f. 7. Juni 1791, d. 25. Oktober 1861, Toldassistent i København g. m. Martha Marie Buch, d. 15. Januar 1874.
- 4) *Niels Christian Købke*, født 16. April 1793, d. 26. April 1849, Oberstlieutenant i Ingenieurerne g. m. 7. November 1823 Mette Marie Bruun, f. 15. December 1798, d. 7. Januar 1888.
- 5) *Jacobine Susanne Louise*, f. 22. August 1796, d. 27. December 1875, g. m. Frederik Svendsen, Købmand paa Island.
- 6) *Andreas Ludvig Bernth Købke*, f. 4. Juli 1798, d. 30. Oktober 1862, Godsforvalter, Kammerraad g. m. 26. Maj 1821 Kirsten Katrine Storm f. 28. Oktober 1795, d. 8. Februar 1881.
- 7) *Petra Dorothea Charlotte*, f. 15. Juni 1800 g. m. Michael Christian Steenbach f. 1800, d. 1890, Købmand paa Island.
- 8) *Emil Christen Pram Købke*, f. 22. Juli 1802, d. 16. Oktober 1864, Fuldmægtig i Københavns Magistrat. Ugift.
- 9) *Wilhelmine Sofie*, f. 16. Januar 1804, d. 25. September 1880. Ugift.
- 10) *Elisabeth Frederikke*, f. 30. Marts 1806, d. efter 1868 g. m. 10. April 1838 Conrad Nannestad, f. 26. Februar 1803, d. 29. Januar 1858. Sognepræst til Landet.

»Jeg skriver ikke min Biographie af noget Slags Forfængelighed, ei heller fordi jeg troer, at jeg i min Stilling har udmærket mig, skiondt jeg vel ei stod ledig paa Torvet, men Forsynets Førelser med mig har været meget forunderlige, og de ere altid de, der fortjene Enhvers Opmærksomhed. Maaskee vil der ogsaa være Et eller Andet i mit Liv, der kan tiene mine Børn eller Venner som Vink, og da skrev jeg ei gandske uden Nytte, som jeg overalt kun optegnede dette for nærmeste Venner.

Jeg *Johan Peter Købke* er født 25. Juli 1763. Min Fader var Borger og Bager i Hovedstaden, som forstandig, duelig og virksom Borger særdeles agtet Mand, ogsaa en formuende Mand. Jeg kan som en Dreng, da paa maaskee 12 til 13 Aar, mindes min Farmoders Død, men husker tillige, at jeg ved hendes Død selv forfattede Liigvers over hende. Min Moder var *Susanne Catharine Weidenhaupt*. Det forekommer mig, som om jeg kan erindre min Mormoder, skiondt hun er død i min Barndom. 2 af min Moders Brødre vare Sværdfege i Kiøbenhavn, den¹⁾ 3die var Justitsraad og Professor i Billedhuggerkunsten ved Kunstacademiet her i Staden. Jeg og en Broder, nu Cancelliraad *C. Købke*²⁾, Chef for Befordringsvæsenets Contoir, bleve bestemte til at studere. Fra min tidligste Ungdom gik jeg i en tydsk Skole, hvor jeg godt erindrer, at Læreren udmærkede sig ved sin særdeles skionne Skrift og var iøvrigt en duelig Mand. Min Ungdoms Underviisning var tydsk, da mine Forældre stammede fra tydske Forældre og søgte Petri Menighed. I Forbigaaende være det sagt, at min Faders Familienavn oprindelig var, saavidt jeg mindes, *Kypcke* eller *Köpcke*, hvilket jeg som Barn saae paa et gammelt Document; men siden er Navnet fordansket, saaledes som nu jeg og hele Familien skriver det, men og en Tiid lang skrev en Linie af Familien, *Kiøbke*. Efter jeg var gaaen min Tiid i Børneskolen, fik jeg Privatlærer for at skulle studere. Upaatvivlelig var jeg den Gang ca. 11 eller 12 Aar. Min første Lærers Navn husker jeg ikke. Han har ellers heller ikke udmærket sig ved noget Særdeles i min Hukommelse uden det, at hans Sæder, dér røbede et uopdragent Menneske, allerede faldt mig som Barn i Øinene. Jeg fik efter ham en Student *Lynge*, et, jeg erindrer det godt, meget dannet Menneske, der baade forstod Fransk og Tydsk, thi i dette skulde vi undervises; men denne Lærer kunde vi ei beholde, da og hans franske Underviisning skaffede ham riig Indtægt. Jeg fik da en ny Lærer, Student *Christian Schmidt*, en særdeles duelig Mand, der og underviste i Tydsk og Fransk foruden de academiske Videnskaber, men paa Fransk gjorde mine Forældre ingen Fordring.

¹⁾ *Weidenhaupt*, Andreas, 1738—1805. 1791—92 Directeur ved Academiet.

²⁾ *Købke*, Caspar Behrend, 15. Oktober 1765—1826, Cancelliraad; Postmester i Kjøbenhavn, g. m. 1801 Juliane Dorothea Ratz d. 31. Januar 1860.

Denne Lærer var alvorlig og stræng, men upaatvivlelig en meget duelig Academicus; thi paa 2, høist 3 Aar kom vi Brødre i 5te Lectie i Kiøbenhavns latinske Skole og havde, hvad da var siældent, gode Kundskaber i Regning, og skrev jeg, sagde man, særdeles godt; thi vi havde foruden Hr. *Schmidt* en Lærer, Hr. *Madsen*, i Skrivning, hvori jeg virkelig da excelleerte. Min Regnelærer var en udmærket Mand i det Fag og døde, troer jeg, som Lærer deri for Søcadetterne. Upaatvivlelig lagde *Schmidt* en god Grundvold i Latinen; thi deels synes mig, at det er et Beviis paa vor Duelighed, at Justitsraad *Thorlacius*¹⁾ tog os i 5te Lectie, deels og, at jeg ikke veed, at Flere end netop den særdeles gode Latiner Hr. *Alsing*²⁾, vor 5te Lectie-Lærer, egentlig lærte mig Latin; denne Mand døde desværre! endnu inden Aaret var ude, før Examen, om jeg mindes ret, og med ham ender min bedste Underviisning i Latinskolen. Aldrig yndede jeg som Skolediscipel Underviisningsmethoden, skøndt jeg som Yngling umulig kunde have uden dunkle Begreber om, hvad rigtigt var; men jo ældre jeg blev, jo lysere og tydeligere blev det mig, at jeg havde dømt rigtigt. Det var i den Tiid, at Pryglesystemet var det herskende, Udenadslæsningen gialdt for Beviis paa den bedste Elev. Læreren befattede sig aldrig med at giennemgaae, hvad der kunde plapres frem. Enhver skaffede sig i Autorer Oversættelser, trykte eller skrevne, og de vare meget mere end Lærerens Veiledning. *Guldbergs* naturlige og aabenbarede Theologier toge særdeles Tiid til at høres, men at giennemgaae Noget kiendte man i min Tiid ikke til. Med Kalls Verdenshistorie gik det ei bedre, og hver Dag uddeelttes der betydelig og endog ubarmhiertig Haanddask. Tænksomheden sattes lidet og holdtes mindre i Gang, Opmuntring kiendte man ei til. Præmiebøger uddeelttes vel, men Hovedsagen var Udenadsvæsen, og det kom da og meest i Betragtning. Meget for ofte, især i Ugens 3 sidste Dage, Frihed for at læse, og Skoledisciplenes daglige Sang i Fruekirke og ved alle Kirketienester skadede betydelig. Da jeg just ingen Helt var i Udenadslæsning, var den Læren for mig, der virkelig fordredes fra Aften til Morgen og endog fra Middag til Eftermiddag, enten med catechesis Memoreren eller Repeteren af Grammatik eller Prosodie alt for kiedelig. Jeg læste derfor hellere om Aftenen gode Bøger, helst i det Æsthetiske, og lod Lectier blive en Bisag. Jeg havde i 6te Lectie megen Lyst og Smag for latinsk Poesie, men uagtet min Lærer vist erkiendte det, var den hele Opmuntring: »Det kan Du dog, Din Æsell« — og hvad jeg kunde, lærte jeg mig selv, uden at det egentlig fordredes. Ved Examen kom jeg i Mesterlectien, og her vare Rec-

¹⁾ *Thorlacius*, Skuli Thordarsen, 1741—1815. 1777—1803 Rector ved Frue Skole.

²⁾ *Alsing*, Andreas, 1726—1782, Hører ved Latinskolen.

torens, Justitsraad *Thorlacius'* 3 første Dage virkelig de alvorlige. Strængt fordrede han Ord for Ord udenød Theologerne og *Danz's* ebraiske Grammatik. Med stor Nøiagtighed analyseerte vi under ham det Ebraiske, kraftfuld giennemgik han de latinske Autores, der hørte ham til, saa disse Skoledage vare de, hvori der lærtes Noget, især da han var meget stræng og gierne slog; men desto maadeligere var Conrector, Professor *L. Sahls*¹⁾ 3 sidste Dage. Her kunde hver Discipel læse paa Skolen, hvad han vilde, tage, hvad Pensum i hvilken Bog han lystede. En læste i Historie, en Anden i *Qvinctilian*, den 3dje i *Theophrast*, den 4de i nye Testamente o. s. v. Intet blev for os giennemgaaet; engang imellem hørte han os, hvor og da alvorlige Prygl bleve uddeelte, eftersom hans Lune var til. Han selv arbeidede paa sit latinske nye Testamente, og der blev virkelig begaaet megen Uorden, megen skammelig Adfærd. Hvo der vilde, kunde næsten usavnet blive borte eller gaae bort en Timestiid efter at være kommen. Disse Ugens Aftener kom mig hiemme saare vel tilgode. En Deel Tiid anvendtes til Lectierne for Rectors Dage, især paa det ebraiske Sprog, som jeg temmelig alvorlig kom ind i, til Latinen og latinske Vers og Læsning i skønne danske og tyske Digtere m. m.; — thi til Conrectors Pensa brugtes Skoletiden, og derfor var idetmindste jeg og maadeligst i dem. I Petri tyske Kirke confirmeret 1779 af Doctor *B. Münter*²⁾.

Uforglemmelig bliver mig den Gaard og de gode Mennesker, Gaarden Solitude, hiin Tiids Inoculations-Sted for Smaakopper, og Oldfruen, da *Mdm. Lund*³⁾, hvis Søn, nu *Commerceraad A. Lund*⁴⁾, var vor Meddiscipel. Mangfoldige vare her vore Ungdoms Glæder, da Moderen for at fornøie sin Søn lod en Deel unge Mennesker have et Flitsbueskydeselskab hver Søndag om Sommeren og eengang aarlig en Fugleskydning. Vore Bekostninger vare ubetydelig lave ved disse Leiligheder, men Munterheden var stor, og et lille Fyrværkerie og Bal, hvori vore Søstre deeltog. Selskabet havde og ældre og dannede Mænd til Medlemmer, saa Uorden ikke i mindste Maade kunde finde Sted, og til andre Tider nøde Mange der den uskyldigste og muntreste Glæde i den skønne Hauge. Jeg tænker mig den Tiid endnu med Glæde og Taknemmelighed. — Min Skole-

¹⁾ *Sahl*, Laurits, 1734—1805; 1765 Conrector ved Frue Skole. J. P. Mynster og Werlauff giver et lidet tiltalende Billede af ham som en griset, smagløs og nærig Lærer.

²⁾ *Münter*, Balthasar, 1735—1793; 1765—1793 Præst ved Petri tyske Kirke.

³⁾ *Lund*, Christine Amalie født Bing, g. m. Kammertjener Joachim Henrik Lund.

⁴⁾ *Lund*, Adam Gottlob, 1764—1843, Stadslæge i Moss, *Commerceraad*, Medlem af Direktionen for de Kongsbergske Manufaktur og Fattigvæsenet i Kongsberg.

tid svandt. — Efter 3 Aar i Mesterlectien dimitteredes jeg af nysnævnte Rector Aar 1782. Efter hvad alt er sagt, begriber man let, at jeg ei til Examen udmærkede mig, og skøndt Justitsraad *Thorlacius* lod, som vilde han ei dimittere mig af Frygt for, at jeg ei var færdig nok i Theologiens Memoreren, som han kaldte det, var jeg nær ved at udmærkes i den. I det Ebraiske gik det ligesaa, da jeg havde læst paa egen Haand de historiske Bøger, og i Astronomien fik jeg den Tiids Slange.

Min 2den Examen tog jeg Aaret derefter, vel ei i det hele udmærket, men i enkelte Dele, og saaledes vaklede jeg nu i, hvad der skulde vorde min Bestemmelse for Fremtiden. De Herrer Professorer, som jeg til Philosophicum hørte, vare *Riisbrigh*¹⁾ over Philosophie og naturlig Theologie, *Bugge*²⁾ over Astronomie, Statik, Hydrostatik og Optik, *Geuss*³⁾ over Mathematik, Geometrie, Trigonometrie, Stereometrie, m. m., *Kratzenstein*⁴⁾, den muntre og lærde Physiker, over Experimental-Physiken; *Obelitz*⁵⁾ over Ethica. Saa modbydelig og ubehagelig det ebraiske Sprog var mig, førend jeg fik rigtigt Begreb om at anvende *Danz's* Grammatik, saa kiært blev det Sprog og endog de dermed forbundne syriske og arabiske mig siden, hvilket jeg især skyldte min Meddiscipel fra 6te Lectie *A. Heins*⁶⁾, der saa grundig fra sin Ungdom studerede dem og døde, efterat vi havde af ham faaet en Oversættelse paa Dansk af Job. Han var især yndet af daværende Professor *Adler*⁷⁾, nu Generalsuperintendent i Holsteen. *Heins* opmuntrede mig meget, og med ham læste jeg meget i det gamle Testamente.

Maaskee var Philologien egentlig blevet det, jeg helst vilde have offret mig til, men det havde sine Vanskeligheder. — Til offentlig Talen havde jeg megen Lyst. Jeg hørte alle vore bedste Prædicanter, da en *Balle*⁸⁾, *Bastholm*⁹⁾, *Treschow*¹⁰⁾, *Maurenbrecher*¹¹⁾, *Paludan*¹²⁾ i Henseende til hans Sprog, men ei Udtale, endog Advoc-

1) *Riisbrigh*, Børge, 1731—1809; Professor i Logik og Metafysik.

2) *Bugge*, Thomas, 1740—1815; 1777 Professor i Astronomi.

3) *Geuss*, Joachim Michael, 1745—1786. 1774 Professor i Mathematik.

4) *Kratzenstein*, Christian Gottlieb, 1723—1795; Professor i Experimental-fysik, Læge.

5) *v. Obelitz*, Balthazar Gebhard, 1729—1806; Professor juris.

6) *Heins*, A., død 27. Marts 1791; Studiosus.

7) *Adler*, Jacob Georg Christian, 1756—1834; 1785 Præst ved Frederiks tyske Kirke. 1792 Generalsuperintendent for Holsten.

8) *Balle*, Nicolai Edinger, 1744—1816; 1783 Sjællands Biskop.

9) *Bastholm*, Christian, 1740—1819; 1782 kgl. Konfessionarius.

10) *Treschow*, Hermann, 1739—1797; 1773 Professor theologiae, 1774 Sognepræst ved Garnisons Kirke.

11) *Maurenbrecher*, Johan Gabriel, 1746—1801; 1784 Præst ved reformert Kirke i Kjøbenhavn.

12) *Paludan*, Peder Hansen, 1755—1799; res. Kapellan ved Frelsers Kirke.

caterne i Høiesteret: *Colbjørnsen*¹⁾, *Uldall*²⁾, *Schønheyder*³⁾, *Rosenstand*⁴⁾, *Skibsted*⁵⁾, m. Fl., og glædede mig ved at tænke paa en offentlig Taler. Megen Lyst havde jeg tillige til at undervise Ungdom, og skøndt jeg da ei behøvede det, paatog jeg mig Information for en Kammerraad *Schiøts* 5 Børn, der gjorde megen Fremgang i kort Tiid. Min første Elev er nu Kammerherreinde *du Plat*⁶⁾ og hendes afdøde Søster, Fru Majorinde *Stephens*⁷⁾ og deres Broder⁸⁾, Major i sin Tiid ved Artillericorpset i Norge.

Endelig bestemte jeg mig for Theologien. Alvorlig tog jeg just ikke strax fat, hørte gamle *Jacob Baden*⁹⁾ over Horatz' Epistler og Satirer, læste nogle Timer med nysnævnte *Heins* og fandt især Læsning nok i Poesier og, hvad der hørte til det Skønne. Kammerherre *Suhms* Bibliothek stod da Enhver aaben. Dramaturgien hørte og til den Lecture, jeg meget yndede, som det var min høieste Fornøielse af alle at see Skuespil, og foruden *Holberg* og *Molière*, som paa den Tiid meget gaves, var *Jünger*¹⁰⁾, *Iffland*, *Schröder*, *Lessing* af baade Glæde for mig at see og at læse. Smaaer Rimerier vovede jeg mig til, og selv skrev jeg hen i Vinteren et Skuespil, kaldet Fædrenes Skole, hvortil *Marmontel* gav Stof. Stykket havde vist ikke Værd, skøndt jeg dog virkelig havde nyttet Reglerne; men det forkom mig under Flytning ved Kiøbenhavns Ildebrand, og [det] har dog ofte giort mig ondt. Skøndt jeg i Begyndelsen ei saa flittig læste Theologie, forsømte jeg dog derfor ikke at gjøre mig bekiendt med de bedste Skrifter i dens forskiellige Grene. — Slave var jeg ikke af Læsning: Jeg søgte Selskabelighed; dog har jeg aldrig noget slet Selskab at bebreide mig, skøndt de, jeg ansaae derfor, ei altid vare gode. Jeg blev Medlem af en Klub, *det danske Selskab*. Deri vare mange agtede, sindige Mænd. Her gjorde jeg Bekiendtskab med en *Ole Worm*¹¹⁾, Professor, Rector i Horsens, en

1) *Colbjørnsen*, Christian, 1749—1814; 1780 Kammeradvokat, 1787 Højesteretsassessor, 1804 Justitiarius.

2) *Uldall*, Peter, 1743—1798; 1769 Højesteretsadvokat, 1772 Defensor for *Caroline Mathilde*.

3) *Schønheyder*, Johan Martin, 1752—1831; 1774 Højesteretsadvokat.

4) *Rosenstand-Goiske*, 1752—1803; 1783 Højesteretsadvokat.

5) *Skibsted*, Poul Frederik, 1753—1812; Generalfiskal.

6) *du Plat*, Christine født *Schiøtt*, død 1842 g. m. Generalmajor G. du Plat, død 1841.

7) *Steffens*, Eva Olivia født *Schiøtt*, 1780—1817, g. m. Major Jakob Hansen *Steffens*, 1771—1815. (Broder til Henrik *Steffens*).

8) *Schiøtt*, Niels, 1811 Kompagnichef i norske ridende Artilleri.

9) *Baden*, Jacob, 1735—1804. Sprogmand, 1780 Professor ved Universitetet. j.

10) *Jünger*, J. F., wiensk Lystspilforfatter. Hans Skuespil, f. Eks.: »Den aabne Brevveksling« og »Ægtefolk fra Landet«, opførtes tidt i Kjøbenhavn.

11) *Worm*, Ole, 1757—1830. 1784 Magister, 1787 Rector i Horsens.

R. Nyerup¹⁾, bekendt som Professor i Litteratur, og mange Flere. Jeg fortryder ligesaa lidt min Selskabelighed som min megen Læsning, mere den Gang i Smagens end egentlig Flittighedens Verden, men begge have havt megen Indflydelse paa min Dannelse i Verden. Som ungt Menneske var jeg, hvad man bør være, beskeden og ønskede heller at omgaaes dem, der vare høiere paa Straa end jeg, end de, der vare lavere; følte godt, at jeg stod tilbage for Mange i Kundskaber, men maaskee havde det og i min Fremtid gavnet mig ikke lidet, dersom jeg havde været lidt mere dristig. Maaskee havde Mange givet mig bedre Lys i Mangt; thi jeg levede just i en Periode blandt vore første Lys baade som unge Mænd og som Ynglinge. Lidt mere Nærmelse mod og til dem maatte vordet mig til stor, stor Vinding. Jeg har alt nævnet et Par Mænd, jeg tidlig fra min Ungdom kientde, og naar jeg nu nævner en *Rabe*, en *Rahbek*, en *Tode*, *Thom. Thaarup*, *Christen Pram*²⁾, *Storm*³⁾, *Wessel*, *Lütken*⁴⁾, *Rosenstand* og mange, mange Flere, som jeg personlig kientde og i *Dreyers Klub* og *venskabelige Selskab*, hvis Medlem jeg senere blev, kom i Selskab med, og hvis Aand saa ofte moerede mig, saa er der ingen Tvivl om, at jeg jo havde Fordeel og kunde havt større, dersom jeg end mere havde nærmet mig dem. Men jeg glæder mig ved at tænke, hvad jeg har vundet ved dem.

Da min Fader i sit Fag ved Handelen noget var inde med det danske asiatiske Compagnie, stod min Hu til, hvad og muligt kunde være, at jeg med Tiden kunde komme ud med et af Compagniets Skibe som Præst paa China, og da enhver Candidat paa den Tiid kunde bestemme, hvad Character han vilde læse til og gaae op til, — thi en Noncontemndist var da ligesaa agtet som en Laudabilist — og maatte kunne erholde lige Embede med denne — fattede jeg den Beslutning at læse til Haud. illaud. Jeg begyndte nu alvorligere at arbeide herpaa, hørte nu Collegia hos Prof., Dr. *H. F. Janson*⁵⁾, hos *C. F. Hornemann*⁶⁾, hos Professor *Adler*, nu Superintendenten, over det syriske og ebraiske Sprog og hos *Moldenhawer*⁷⁾ over det første Peters Brev. Her begyndte jeg med Flere at øves i at disputere over theologiske Opgaver af Professoren selv; men da de faldt mig vel svære og jeg var frygtsom, da især en *Bugge*⁸⁾, siden

¹⁾ *Nyerup*, Rasmus, 1759—1829. 1796 Professor i Litterærhistorie, 1793 Medlem af det danske Selskab.

²⁾ *Pram*, *Christen*, 1756—1821. Digter, socialøkonomisk Forfatter.

³⁾ *Storm*, Edvard, 1749—1794. Digter og Skolemand

⁴⁾ *Lütken*, Peter Wilhelm, 1761—1844. Præst, Forfatter.

⁵⁾ *Janson*, Hector Frederik, 1737—1805. Professor, Procantsler, 1789 Biskop i Aarhus.

⁶⁾ *Hornemann*, Claus Frees, 1751—1830. Professor theologiae.

⁷⁾ *Moldenhawer*, Daniel Gotthilf, 1753—1823. Professor theologiae.

⁸⁾ *Bugge*, Peder Olivarius, 1764—1849. Dr. theol., Biskop i Trondhjem.

Biskop i Norge, og *Hjort*¹⁾, siden Biskop i Ribe, blandt Andre dér udmærkede sig, indtraadte jeg i et mindre sligt Selskab, og der lykkedes det bedre. Jeg valgte og daværende Decanus²⁾ *Ole Worm* til Manuductør. Professor og Doctor N. E. Balles Theologie var den Gang en tung og vanskelig Udenadsbog, hvorpaa der saaes saa meget. Nøie academiske Venner havde jeg i Grunden ikke, dog var en riig Mands Søn, en Student *Erichsen*³⁾, virkelig min Ven; Penge og Udenlands-Reiser bedærvede ham, han blev maadelig gift og døde i Vandet. — Dog 2 særdeles Venner havde jeg, *Christian*⁴⁾ og *Emanuel Rafn*⁵⁾ fra Viborg, denne sidste deponerte jeg, og Broderen 1 eller 2 Aar før. 2 Brødre endnu, *Casper*⁶⁾ og *Carl*⁷⁾, vare og mine Venner, dog ei som hiine og først og sidst *Christian*, der døde som Conferentsraad og Assessor i Høiesteret. Disse Brødres Fliid var sjelden og udmærket ordentlig, og næsten hver Aften i vore Studenteraar var Tiden fra 7 til 9 om Aftenen en Samlings-Tiid, og da for at læse om Natten, hvortil vi alle vare hengivne; men den ældste kom jeg med Tiden meest i Berørelse med.

Enten det da var Mode eller Tidens Fordring, skulde de Studerende, især Theologer, tidlig tænke paa at bestige Prædikestolen. Jeg da og. Dog foruden som anført at høre de bedste Talere studeerte jeg meget alvorlig *Bastholms* geistlige Talekunst, og læste jeg og deres Taler med Opmærksomhed og ogsaa af de tyske, en *Spalding*⁸⁾, en *Resewitz*⁹⁾, den berømte. Jeg havde nu udarbejdet en dansk Prædiken paa Langfredag, en Dag, da jeg bestemt vidste, at det var mine Forældre umuligt at komme i Kirken, men da jeg meldte mig for sildig hos Pastor *Koch*¹⁰⁾ i Castellet om at prædike, havde han bortgivet den. Jeg indbildte mine Forældre med Præstens Tilladelse, at den var holdt, og efterat han havde læst den, tilstod han selv min Fader, at han var fornøiet. Kort efter viste min Moder mig Dronning *Louises* Begravelses-Medaille og lovede mig den, naar hun første Gang hørte mig, men tydsk. Skiøndt jeg virkelig afslog det, fordi jeg følte jeg aldeles ei skikket til tydsk

1) *Hjort*, Victor Christian, 1765—1818. 1811 Biskop i Ribe.

2) o: for Kommunitetet.

3) *Erichsen*, Erich, 1757—1818. Student, Lærer i Helsingø.

4) *Rafn*, Christian, 1761—1822. Højesteretsassessor, Conferentsraad. Søn af Landsthingsprocurator i Viborg, Justitsraad H. S. Rafn.

5) *Rafn*, Emanuel, Landvæsens-Sekretair.

6) *Rafn*, Caspar Conrad, 1763—1830. Raadmand i Randers, Etatsraad.

7) *Rafn*, Carl Gottlob, 1769—1808, Deputeret i Commercecollegiet, Justitsraad.

8) *Spalding*, Johann Joachim, 1714—1804. Præst, theologisk Forfatter.

9) *Resewitz*, Friederich Gabriel, 1729—1806. 1767 Præst i Kjøbenhavn, 1774 Superintendent i Magdeburg, Skolemand.

10) *Koch*, Christian, 1750—1789. Præst i Kastellet.

Prædiken, skjøndt jeg kunde læse og forstaae hver tydsk Bog: saa lagde jeg det dog bag Øre, og synderlig nok, at Pastor *Koch* siden faldt paa at spørge mig, om jeg ei en Gang vilde prædike tydsk for ham, da den Gang hveranden Søndag omskiftedes med det tydske og det danske. Vi enedes nu, naar han vilde gennemlæse Manuscriptet og rette Sproget. 3 Uger brugte jeg til at faae den færdig, filet og renskrevet. Jeg dristede mig altsaa til at bestige første Gang Prædikestolen i Citadellet, om jeg mindes ret paa 4de Søndag efter Paasken 1784. Mine Forældre og mange af Familien vare i Kirken, og skjøndt vel lidt rystet ved det første Fodtrin op gik det særdeles godt. Jeg fik nu mange Opmuntringer til at øve mig i tydsk Prædiken og blev deels ved der, deels i Friderichs tydske Kirke paa Christianshavn, ja endog for Pastor *Münter* i Petri, stundum og for Pastor *Manthey*¹⁾, og altid var daværende Catechet [ ] ved Petri Kirke den, der forud giennemsaae mine tydske Prædikener i Henseende til Sproget, og selv Dr. *Münter* værdigede mig af og til Giennemlæsning af dem. Jeg var en særdeles Ven af min tilkommende Svoger *N. Schyth*²⁾, da Catechet ved Nicolai³⁾ Menighed, og vi enedes flere Gange om at tage samme Text, han i Dansk og jeg i Tydsk; det blev siden bedømt af 3die Mand. Hvilken herlig Veddestrid for mig med en Mand, der fra Academiet var berømt, bekjendt som god Prædicant, og som desuden ved Smagens Værker saameget glædede mig i de Dage. Jeg forbigaaer nu ikke, at jeg og i denne Tiid modtog Underviisning i det Franske af en, om jeg mindes ret, *Krøll*, hvis Methode jeg den Gang saa meget yndede, da den var saa practisk, og i kort Tiid gjorde jeg med mine Medcolleger, der alle vare Studentere, god Fremgang. Engelsk kunde jeg endog gratis have lært, hvori min Svoger *Schyth* var vel øvet, men Tiiden tillod mig det ei da, og senere vilde det endog ved min egen Bestræbelse ei lykkes mig, skjøndt jeg baade læste *Tode* og *Bruun*.

Før jeg gaaer videre, omtaler jeg dog endnu Lidt om min Ungdoms Fornøielser, ei fordi det kan betyde Noget, men deels fordi jeg mindes dem endnu med Fornøielse, deels fordi det er mig en saa kjær Erindring, at min Ungdoms Selskab var vel valgt. Vi indtraadte saaledes en Deel i Selskab for Vinteren for at dandse, fik et skjønt Locale, havde Musici mellem os selv, endeel havde Søstre, Andre Kiærestes med, og [da] jeg kunde nævne mange siden

¹⁾ *Manthey*, Ludvig, 1735—1813. Præst ved Petri Kirke.

²⁾ *Schyth*, Niels, 6. August 1760—9. Januar 1825. Cand. theol. et philol., 1797 Dr. theol., 1804 Sognepræst til Veggerløse; g. m. 13. Marts 1789 Marie Dorothea Købke.

³⁾ Forfatteren skriver urigtigt »Petri Menighed»; *Schyth* blev i November 1785 Kateket ved Nicolai Kirke.

skønne og udmærkede Embedsmænd, er det Beviis for Sandheden af et godt Valg. Vore Bal varede, Kongens Fødselsdag undtagen, ei længere end til Kl. 1 om Natten. Beværtningen var meget god og billig, og en brillant første Sahl foruden stort Spiseværelse og Kamre til vor Omklædning, Den ene Onsdag var Bal, den anden Concert i samme Locale. I mine Ungdoms-Aar vare vi og nogle faae Venner, der i Familiekreds og for os selv spille en Gang eller 2 om Vinteren en Comedie, helst af *Holbergs*, hvilket i den Tiid meget morede mig. Saaledes var og et Selskab, endog efterat jeg var givt, mig meget moerende, hvori vi i et lidet Selskab mødtes paa Smørrebrød og et Glas Punsch for at synge og være muntre. Hvo, som havde Lyst, medbragte da sin egen forfattede Sang, og end findes blandt mine Manuscripter een af mig, og med Glæde mindes jeg endnu foruden *Rafn*-Brødrene en *Klingberg*¹⁾, en *Rottbøll*²⁾, begge Advocaterne, en *Colsmann*³⁾, siden Professor, en *Hornsyld*⁴⁾, siden Præst og Ridder af Dannebrog, en *Hornemann*⁵⁾, Professor, og Flere.

Saaledes svandt mine første academiske Aar, de behageligste i mit Liv, uden Sorger, maaskee ei tilbragte under den strængeste Fliid, men eiheller i lastværdig Dovenskab. Jeg havde i Alt megen Følelse for det Æsthetiske og Sands for, hvad der var skönt og smagfuldt. Havde Tidens Opdragelse i Hjemmet og i Dannelses-skolerne været som nu og under mere smagfulde Lærere, havde jeg dog maaskee naaet en høiere Standpunct, dog jeg kunde jo og være bleven fordærvet. Musik lærte jeg ei min Ungdom, skjøndt jeg havde Følelse for den og vel i mandlige Aar lod mig undervise i Spil paa Davids-Harpe, men hindredes deels ved de Pligter, min Stilling siden fordrede, deels glemte jeg, hvad jeg lærte, da jeg ved min Bortreise fra Kiøbenhavn ei kunde faae min Harpe med, der siden fortæredes under Bombardementets Luer. Ogsaa for Tegningen havde jeg i min Ungdom Smag og begyndte og at undervises deri af min Oncle, daværende Professor ved Kunstacademiet; men da jeg i min tidlige Ungdom engang vilde vise en udmærket Fliid for at fuldende en Tegning og ved at være Træk af et Vindue saa nær, at mit høire Øie fik betydelig Trækvind, og Øiets mueligen i Begyndelsen urigtige Behandling gjorde, at jeg næsten havde tabt Synet, hvilket senere er skeet, saa ophørte denne Underviisning, der desuden, meente Man, ikke kunde bestaae med det alvorlige Studium, hvortil det skulde anvendes.

Nu stod jeg bestemt for i Foraaret 1786 at tage min theologiske

1) *Klingberg*, Christian, 1765—1821. Højesteretsadvokat.

2) *Rottbøll*, Jens Laasby, 1766—1824. Højesteretsadvokat, Generalfiskal.

3) *Colsmann*, Johannes, 1771—1831. Professor, Hofkirurg.

4) *Hornsyld*, Jens, 1757—1840. Sognepræst til Assens-Kjærum.

5) *Hornemann*, Jens Wilken, 1770—1831. Professor, Botaniker.

Embedsexamen, da dette Aar blev et mærkeligt Revolutionsaar saavel for mit videnskabelige som for mit borgerlige Liv i Ordets egentlige og udvidede Forstand, og indtil denne Dag har det havt Indflydelse paa mig. Lige uventet og pludselig blev min Fader syg Fredag Aften d. 20. Martz 1786 og døde Mandag Morgen d. 23. — Et saare betydeligt Indtryk gjorde hans Død paa mig, og lod mig ahne den betydelige Forandring i min Fremtiid. Han var en formuende Mand, og min Moder tabte snart Lyst til at fortsætte Bageriet; hun kunde leve af sine Midler. Vi vare 6 Sødskende, jeg, den ældste, og Broderen efter mig vare Studentere, min ældste Søster¹⁾ forlovet med min Svoger, nu Dr. Theol. *N. Schyth*, Sognepræst til Weggerløse paa Falster, de yngre, 2 Sønner og 1 Datter, saa at sige Børn. Det varede ei længe, før man gjorde mig det Forslag at modtage min Faders Gaard og Haandtering, da saa min Moder vilde beboe Sahlsetagen og være mig behjælpelig. Nogle malede mig denne Vei saa god, at jeg selv drømte om hurtig Velstand og fandt det ei saa urigtigt, hvad Nogle sagde, at jeg da slap at slide Cancellie Trapperne, og en Bager, der var Literatus, maatte og kunde vorde meget nyttig og ei forgiæves have anvendt sin Ungdom paa det Videnskabelige. Kun 2 Mænd, som jeg raadførte mig med, vare derimod, min gamle Rector, Justitsraad *Thorlacius* og Pastor *Manthey*. De yndede ei Ideen, og den sidste lagde til: »Ja! dersom det var paa faae Aar, indtil en Yngre kunde lære det«. Men jeg selv, kun 22 Aar, saa kun en Forandring fra den lyseste Side. Beslutningen blev tagen, og da Bagerne havde den Ret at lade deres Sønner paa 24 Timer indskrive og udskrive som Svend i Lauget, vare alle Formaliteter snart iagttagne, og den filosofiske Candidat var omskabt til en Bagersvend. Jeg kigede nu lidt i Bageriet og gjorde mig bekiendt med Et og Andet, og i August 1786 gjorde jeg, som om jeg i mange Aar havde været en god Svend, mit ordentlige Mesterstykke hos daværende Bagernes Oldermænd *Johan Krüger*²⁾ i Viingaardsstrædet, fra hvem jeg endog havde mit ordentlige Lærebrev, som i sin Tiid mit Brev som academicus. Jeg skrev nu min Borgerskabseed for den høie og velvise Magistrat og kort efter som Underofficeer i Borgerskabet til dettes militære Fane. Gaarden solgte nu min Moder mig, og min Fædrene-Arv: 2000 Rdl. blev nu afkortet i Summen; saaledes arvede jeg paa Papiir, men virkelig ei i Contanter; thi uagtet jeg er overbeviist om, at min Moder ei gjorde mig med Villie Uret, viiste dog Fremtiden, at jeg efter store Reparationer paa Gaarden og Kiøbenhavns store Ildebrand ei fik for Gaarden, hvad den kostede mig selv; Gaarden burde

1) *Købbe*, Marie Dorothea, døbt 23. August 1766—6. Januar 1833.

2) *Krüger*, Johan Bernhard, 1732—1787. Oldermænd for Bagerlauget.

været leiet mig, saavidt Bageriet angik. Jeg blev derimod nu min Moders og Broders Debitor og som en Anden maatte begynde med fremmed og stor Gæld. Jeg følte strax min bundne Tilstand og var ei glad ved at tænke paa min Fædrearv. Mine Børn vorde og betænksomme, om det skulde vorde Nogens Lod i Fremtiden at overlade Huus eller Gaard til Barn, da den snarere ved Tiids-Forandringer kan tabe end vinde, der kommer i Besiddelse af saadan Eiendom og saaledes mod Forældres Villie dog paa en vis Maade skeer Uret og lider for stort Tab; dette var min Skiæbne i mere end een Henseende. Det gik mig ret godt, saalænge min Moder levede ugift og i Gaarden; thi hun var altid pr. Casse, og deraf havde jeg ved mangan Handel en billig Hielp, men Bladet vendte sig snart. Det var udtrykkelig bestemt, at jeg ved min Søsters Bryllup skulde betale min Moder 4 til 600 Rdl., hvilket jeg gjorde; men snart derpaa giftede min Moder sig igien med Urtekræmmer *Christensen*¹⁾, død som Major i Borgermilitæret. Da hun drog af Gaarden, drog og al min Hielp. Dog jeg gaaer igien tilbage. Jeg giftede mig 1786 og havde Bryllup Mortens-Aften med min uforglemmelige *Susanna Charlotta Meyer*²⁾, Moder til mine 10 fødte Børn. Vel have Mange troet, at en Forlovelse mellem os var Aarsag til min pludselige Bestemmelse og Forandring, men de, som troede Sligt, feilede; thi tvertimod, jeg havde havt Øie paa en vakker Pige i mine Øine, og upaatvivlelig vare vi og af een Mening, men hendes Forældre valgte for hende en Mand, der strax, meente de, kom i Brød. Jeg maatte lade den Fugl flyve, og var gift en 2 Aar før hun. Min Kone var en Datter af *August Henrich Ernst Meyer* og *Helene Cathrine Rasmussen*. I sin Ungdom havde han været Parykmager, men siden levede han for det Meste af sine Penge. Han var en Mand af skøn Forstand, godmodig, men vel lettroende, havde reist meget i Verden, var en Tydsker af Fødsel og talte meget godt Fransk. Min Svigermoder var en Datter af den i sin Tiid meget agtede kongelige Skræder *Rasmussen*³⁾. Min Kone, fra sin tidlige Ungdom opdragen hos en Tante, gift med Farver *Niels Schov*, modtog jeg fra denne min uforglemmelige Ven og Velgiører. Hans Minde bevarer sig i taknemmelig Erindring hos mig; thi da Alle begyndte at vende mig Ryggen, var han den samme Ven, og vel belønnede han de to af mine Døttre, der pleiede hans Kone paa Sygesengen og bestyrede hans Huusholdning til hans Død.

Skiondt de første Par Aar randt vel, hvilede der dog snart en Tungsindighed over mig, som naar en gammel Ven drog bort; min Hu stod meget til min forlattede Bog, og jeg besøgte mit Studere-

1) *Christensen*, Christen, 1756—1820. Urtekræmmer, Major

2) *Meyer* Susanne Charlotte, 7. November 1769—28. Marts 1810.

3) *Rasmussen*, Nicolaus. Kgl. Hof Skræder.

kammer i Baggaarden med en Blanding af Glæde og Bedrøvelse. Dog, jeg vil afbryde og blot bemærke her, at fra det Øieblik, at min Moder giftede sig, stemtes mit Sind meer og meer for Bogen. Noget nu først om mit borgerlige Liv.

Nogle af de vigtigste Tildragelser lader jeg ikke ubemærkede. Det borgerlige Artillericorps blev i min første Bagertiid oprettet af daværende Brandmajor *Boye Junge*¹⁾. Han gjorde mig Tilbud strax at træde ind som Lieutenant i Corpset, men ansat i borgerlig Militære nys vilde jeg, meest for at spare Bekostning af en ny Uniform, ei indtræde, men fortrød det siden tidt, især da jeg ved vor nuværende Konges Indtog efter Formælingen maatte have 2den Gang den Udgift. Ved Formælingen var et Par Linier under en Transparent paa det borgerlige Exerceerhuus mit første Rimerie som Borger, hvorpaa snart fulgte en impromptu Vise, da nuværende Hendes Majestæt fødte den 1ste Prinds, og den Nat just var Bal paa det borgerlig militære Exerceerhuus. — Af og til ved saadanne Leiligheder var jeg, liig Poeten i Aabenraa, dog uden Betaling, færdig til at yde min ringe Skiærv. Jeg tilsendte og det venskabelige Selskab, hvis Medlem jeg havde været, anonym en Vise til *Christian Colbjørnsens* Fødselsdag, hvilken siden blev indrykket i »Minerva«; og stundum i et og andet Vennelag digtede jeg oftere fus²⁾ en Vise, hvoriblandt en ved et Aftensmaaltid uden Vesterport, da Grundstenen lagdes af Kronprindsen, nu vor Konge, Frederik d. 6te, til Frihedsstøtten der.

Det Militære var ikke min Hovedsag. Der herskede, som der vel altid har giort og vel endnu gjør for Nogle, en særdeles Lyst til at tage sig ud i Uniform, for Andre en Ligegyldighed. Nogle vilde dengang blive ved den simple, jevne røde Kiøle og Vest og borgerlige Kaarde, om jeg husker ret, med Indskrift paa Pladen »Indfødsret«. Andre strede om, og bare, som de kongelige Militære, store hvide Fiær i Hatten og hvide Bandoleer tvers over Skulderen; det var Kiendetegnet paa den ægte Militær; dertil hørte Capitain *Holst*³⁾, der da fungerede som Stadshauptmand, da Borgerne den Gang ingen havde. Med ham var og daværende Exerceermester, Lieutenant, siden Major *Tscherning*⁴⁾ af lige Mening, men han havde og været Militær i Armeen. Sær forekom den Lyst mig hos Borgerne

1) *Junge*, Johan Peter Bøje, 1725—1807. Oberst, Chef for det borgerlige Artilleri.

2) fus 3: hastig, rask. »Han digter dem fuus en Vise«. (Rabeks Erindringer, III. 121).

3) *Holst*, Jens Peder, 1704—1799. Kaptain i det borgerlige Artilleri.

4) *Tscherning*, Johan Frederik, 1742—1808. Secondlieutenant i Garden til Fods, Kaptain i Kjøbenhavns borgerlige Infanteri. 1808 Oberstlieutenant i Armeen.

at sætte saa megen Priis paa Udseende af Militær, det, som langtfra var eller kunde være deres Bestemmelse, og hvortil selv saa Faæ fik den rigtige Retning, naar Man dog betænker deres Opdragelse i borgerlige Stillinger som Dreng og Svend. Og aldrig vilde der komme den Tiid, da Militærtienesten paa samme Maade vilde eller kunde fordres af dem, som af de dertil opdragne. Aldrig maatte det kunne vorde nogen Skam for Borgerne at staae tilbage i Exer-ceren og Evolutioner for den virkelig disciplinerede Militær. I al Borgerens Fremfærd maatte det være den udmærkede Aand, der viste sig, som Digteren udtrykker: »Den gode Borgers Navn at bære, er Maalet, som vi sigte til«, — og lad saa de Militære længe nok have Uniform, Tact etc. forud for Borger-Militærstanden! Saa tænkte jeg da, saa tænker jeg nu, og endskiøndt det borgerlige Militære nu staaer paa en langt bedre Fod end da, viger jeg ei min Mening, og det forekommer mig, som mange Borgere endnu i vore Dage sætte vel megen Priis paa denne ikke Hovedsag, — der ofte er ret kostbar. — Ved nuværende Kong Frederik d. 6te's Formæhling fik det borgerlige Militær nu første Gang en virkelig reglementeret Dragt, der fortiente Navn af Uniform, blaae lyse Underklæder, hoi-røde Kioler med blaae Rabatter og Opslager og en Guld-Epaulet paa, om jeg husker ret, hver Skulder. Saavidt blev nu Enighed frembragt i Dragt og jo rigtignok et mere militærisk Udseende, men og tror jeg, at det blev derved. Mig kiedede det hele Væsen dog som noget taabeligt og meget tidsspildende Plaisanterie, — Nyttens var den Gang nok ei meget stor. Ved hver en Ildebrand var Uniformer nok, ved aarlige Sprøitesyn Huusbesøg nok, ved Mand-tællen Løben og Skriven nok. Aarlig i Mynstermaaneden Vagter nok paa Rosenborg og hele Christianshavns Vold og idelig Tilsagn til saadanne Vagter, mange Opløb, hvorved Borgerne maatte patrullere m. m. —; men nægte skal jeg ei heller, at Uniformen medførte et og andet Behageligt; thi ved den kom Man ofte let der, hvor Man ellers vanskelig eller aldeles ei kom, ofte saae Man da det i Mag, som ellers ved Trængselen gav Besvær. Jeg mindes derfra endnu med Fornøielse, hvor let det var mig at see Formæhlingens skionne Indtog af nuværende Frederik den 6te og alle de med samme forbundne prægtige og smagfulde Æreporte, — thi Uniformen gjorde Plads. Jeg glædede mig tidt paa den udmærkede Riddersal, da jeg som Borgerofficeer hver Gang kunde faae Billet og aldrig tog derop for at dandse, men blot en 3 Timer fra 7 til 10 for at see Herskabet dandse, betragte de skionne Malerier og høre den skionne Musik. I Uniform gik jeg betids paa Slottet, hvor jeg altid havde min Domino og mine Sko hos en god Ven, — og dermed var det forbi. — Saaledes var jeg og Øienvidne til Grundstenens Nedlæggelse under Frihedsstøtten udenfor Vesterport, og falder det

mig nu ind, at det gjør mig ondt, at jeg ei har en til den Aften af mig forfattet impromptu Sang i et Vennelag, hvilken da antoges med meget Bifald, dog mere maaskee for Dagens og Anledningens end dens egen Skyld. — Saaledes gav og Uniformen mig Adgang til ved Indtoget, da Frode og Fængal af *Pram* og Høstgildet af *Thaarup* første Gang i hele Kongehusets Nærværelse gaves, at være med blandt de borgerlige Militære, der bleve indladte i Comediehuset fra det saakaldte Giethuus, hvor vi da i fuld Uniform paraderede allerforrest i Parterret og saaledes havde en skøn, nydelsesfuld Aften. Hvad der som Borgermilitær meest morede mig, var Skydeøvelserne paa fri Haand efter Skive i Sommermaanederne eengang ugentlig, hvor 3 Sølvgevinster af f. Ex. en Spiseskees, et Par Theeskeers og en lille Sølvmedailles Værdi vare Præmierne. Hvert Medlem gav ved Indtrædelsen i det første Aar sine Præmier. Jeg og mine, men vandt samme Aar 3 andre, var altsaa uden Tab. Saa havde vi og aarlig en Fugleskydning paa Anlæg i Længden med Præmier og, saa vidt jeg mindes, 2 eller 3 aarlige saakaldte Armaturskydninger, hvor heel Armatur af Gevæhr, Bandoleer med Patrontaske, Kaarde og Gehæng var den høieste Gevinst og siden enkelte Stykker til mindre Præmier. Hvo som vandt den bedste, gav næste Gang en malet Skive, og sædvanligst endtes den Samling ved et Bal paa Exerceerhuset, dog med ei store Bekostninger. Ved en saadan Armaturskydning var det, at Stadshauptmand *Mylius*¹⁾, den af Borgerne saameget yndede, der ved Formæhlingen havde faaet denne Charge, blev kaldet til Slottet for at underrettes om, at den daværende Kronprindsesse var bleven forløst med en Prinds, i hvilken Anledning jeg impromptu forfattede en Sang under Kanonernes Torden paa Christianshavns Vold, og hvormed vi modtog Stadshauptmanden, da han med det glade Budskab kom tilbage i vor Midte.

Men da jeg har berørt de behagelige Ting, kan jeg ei forbigaae de Ubehageligheder, der indtraf under mit Militærvæsen. Det var saaledes tre saakaldte Feider, der paalagde Borgerne Vagter og Patroelleren, hver Gang 2 à 3 Dage og Nætter. — Den første, den saakaldte Philosophgangsfeide, som Rygtet sagde, opkom ved en Ordstrid mellem en Officeer og en Student, og hvor uidentvilt Vesterports Vagt vel tidlig blandede sig i Spectaklet, mindes jeg, gik saavidt, at Commandanten reddedes ind paa Raadhuset, den Gang midt paa Gammel Torv; her bleve Vindverne indslagne, og med Vanskelighed slap Manden bort; den endtes dog efter faae Dage, men egentlig hvorledes, husker jeg ei. — Den anden var den saakaldte Posthusfeide, der havde samme Oprindelse som den første, lige udenfor Posthuset paa store Kiøbmagergade, men var sikkert

¹⁾ *Mylius*, Jens Johansen, 1739—1812. Stadshauptmand.

dæmpet i sit Udbrud, dersom ikke Politiet under daværende Politimester, Etatsraad *Flint*¹⁾ var gaaet vel rask tilværks og [havde] brugt Stokken mod Studenter og ført nogle i Arrest. Den Student, Man tiltroede at være første Aarsag, var en af mine Venner, en vakker ung Mand, der ikke engang vidste af Spetaklet, thi han var gaaet hjem til sin Fader i samme Øieblik uden at ahne noget, og han fik og i Commissionen, som samme Nat anordnedes, den Erklæring at have opført sig som en brav Student. Imidlertid foraarsagede det megen Tumult. Studenterne tyede til Slottet til Kronprindsen, at bede om de Arresteredes Frigivelse, som og skæete. Politimesterens Gaard blev meget ruineret, og Byen var i en 3 Dage, meest om Aftenen, i Allarm, og Patrouiler af alskens Militære til Hest og Fods maatte passe paa Orden. Omenskiøndt jeg ei erindrer, om egentlig Borgerskabet havde Noget at gøre med den Sag, vil jeg dog nævne den; dog forglemt jeg, at ved den forannævnte mistede Studenterne den Gang Knebelen i Regentsklokken, fordi den uden Tilladelse blev rørt til at samle Studenterne, men hvem der var den egentlige Autor eller rettere gav Ordre dertil, blev skiult, skiøndt jeg næsten 30 Aar derefter uden Tvivl lærte at kiende Ophavsmanden, som heldig slap derfra. — Den 3die Feide var, da alle Lauges Svende enedes om at forlade alle Mesteres Arbeide og Værksteder og paa alle Kroer satte sig til at svire. Oprøret kom, saavidt jeg erindrer, fra Tømmersvendene, men det farligste var: Bagersvendene toge og maatte tage Deel med deri. — De fleste Bagere maatte lukke af Mangel paa Svende, og hvis da ei vor Kronprinds, nu Kong Frederik den 6te, havde henvendt sin Opmærksomhed paa den Fare, var der let bleven Brødmangel, og hvad mere med den? Jeg fattede strax den Beslutning ei at lukke, tog min Tilflugt til Casernerne, hvor jeg blandt Officererne havde Bekiendte, og formodede ei urigtigt, at der blandt de mange tydske Soldater vist gaves nogle Bagersvende. — Jeg fik dem, og de hialp mig. Den første Morgen derpaa var en Søndag, da Kronprindsen befalede hver Oldermænd at møde i Forgemakket paa Frederiksberg Slot. Jeg maatte møde, da Bagernes Oldermænd var syg, for ham, og idet jeg betraad Slots-trappen, mødte, om jeg mindes ret, daværende Oldermænd for Muurmesterlauget, en ung rask og resolveret Mand, mig og spurgte mig, om jeg havde Lyst til at være med for om muligt at faae hver sit Laugs Svende til at gaae til Arbeide næste Dag. Han havde lovet Kronprindsen at gjøre Sit og virke i Forening med Flere. Jeg gav ham mit Løfte, gik op og blev indladt til Audience. Meget oprømt modtog Hans Kongelige Høihed mig ligesom dem, der vare foran mig, hvorfor oprømt? Fordi enhver Erfaring glædede ham

¹⁾ *Flindt*, Johan Thomas, 1740—1805. Borgmester og Politimester i København, Etatsraad.

om, at Brødmangel ikke var at befrygte. Jeg bekræftede det og tillagde: »Nogle faae Bagere bager, Deres Kongelige Høihed, og jeg med«. I det Øieblik sagde han: »De bager? Hvordan? Flere Gange har jeg talt med Dem og troede, at De var sendt som Fuldmægtig. Er De Bager?« — Jeg fortalte ham kortelig, at jeg var det, og hvorledes jeg havde Folk, da i samme Øieblik et skrækkeligt »Men« kom mig over Læberne. Det »Men« slap ud ved den hurtige Tankefølge hos mig, da jeg just da var (1794) i Begreb med at bortforpagte Bageriet. Flere Gange vilde Hans Kongelige Høihed vide, hvad mit »Men« betydede, paastod, at jeg vilde have sagt Noget, der blev afbrudt, men da jeg fandt det upassende at sige, hvad jeg tænkte paa, undskyldte jeg mig og bad om Tilgivelse, at jeg havde glemt det. Han mindede mig altsaa om mit Løfte, at deeltage i Roeligheds Befordring, og meget naadigt sagde han sit Farvel. Saasart jeg var kommen til Kiøbenhavn, ilede jeg til de andre Mænd, der med mig gave Hans Kongelige Høihed deres Ord paa at virke til at faae Svendene i Arbejde, og ved min Hiemkomst fra Snedkernes Laugshuus, hvor Aftalestedet var, havde jeg et Besøg af Stadshauptmanden, der vilde høre nøiere vor Plan. Jeg foredrog ham min, men tillige min Frygt for at faae vore Vindver m. m. ødelagte. Han forsikkrede mig, at der behøvedes kun et Vink, og kongeligt og borgerligt Militær var færdigt til Hielp. Næste Morgen gik jeg paa Bagernes Laugshuus for at erfare Stemningen; men her var ikke at tænke paa at faae Nogen tilbage, Munterhed og Overgivenhed herskede der, Viin flød overalt, men ellers ikke Uorden, kun Ingen vilde arbeide. De den Tiid meget fornuftige saakaldte Oldgeseller bade mig at være meget forsigtig, hvoraf jeg indsaae Gienvordighed. Jeg bad dem blot skaffe mig fat paa en 8 à 10 af de Svende, hvis Fædre vare eller havde været selv Bagere i Kiøbenhavn. Jeg indbød disse unge Mennesker til Theevand hos mig samme Eftermiddag; de mødte og. Vi gjorde nu en Spadseretour, men lagde Vejen om ad Oberpræsidentens Vaaning; thi med ham havde jeg talt om Morgenen om min Plan. Uden at de tænkte derpaa, stode vi hos Hans Excellence Oberpræsidenten *v. Osten*¹⁾. Han formanede dem til at følge mig og være ubekymrede, da han indestod saavel mig som dem for Alt, hvad der kunde møde. De unge Mennesker fulgte nu med mig hjem, og da Tiid var, gik vi i Bageriet og begyndte Arbeidet, hvorved jeg selv var overværende. Det gik under megen Munterhed, hvortil jeg opmuntrede dem, fordi Man just skulde høre udenfra, at Arbeidet var i Gang. Om Natten bankedes der vel et Par Gange paa Vinduesskodderne, og da jeg paa Forespørgsel paa, hvad der foretoges indenfor, svarte: vi arbeidede, og

¹⁾ *v. d. Osten*, Adolph Siegfred, 1726—1797. Greve, Statsmand, 1788—1794 Overpræsident i Kjøbenhavn.

indbød de Spørgende til at hielpe, om de vilde, gik de rolig bort. Jeg bekiendtgjorde paa Bagernes Laugshuus, at Svende hos mig havde arbeidet forrige Nat, og at Enhver kunde gaae til sin Mester uden Frygt. Inden Aften var ei alene Bagersvendene, men og af andre Lauge i Arbeide. Dagen efter blev heele Adelgaden besat af kongelig Militære og forbudet, at Ingen maatte gaae ud fra Tømmerkroen. Mod Aften kom Hans Kongelige Høihed selv ridende i Spidsen giennem Adelgade, og alle Tømmersvende førtes som Fanger ud i Citadellet under Escorte af Gadens Vagt. I Citadellet holdtes Forhør, og Dom afsagdes strax, og endeel tydske Svende sattes strax paa Stedet til at fiernes fra Landet. Optoget endtes uden al videre Uorden, og saavidt jeg mindes, brugtes ei det borgerlige Militær, men skulde kun holde sig færdigt. — Skiøndt Slottets Ildebrand var sørgeligt for Enhver, var det dog især meget besværligt for det borgerlige Militær, baade under Branden og efter ved de mange og langt udstrakte Vagter. Og mindre var det jo ikke ved selve Kiøbenhavns Brand Aaret derpaa, hvor end ei jeg, en Maaned før jeg tog Embedsexamen, kunde fritages for personlig Tieneste paa Grund af, at jeg eiede Gaard. Saaledes min militære Løbebane.

Hvad mit egentlige borgerlige Hverv angaaer, da erhvervede jeg mig mange gode Kundskaber af min Faders efterladte Papirer og lærte Compositionerne godt i de fem Brødsorter. Da han, i en 20 Aar næsten, havde været Laugets Oldermænd, var han med i den Commission, som jeg troer, sattes 1772 for nøiagtig at beregne Brødtaxationer i Kiøbenhavn. Disse hans Beregninger gjorde mig betydelig Nytte, og jeg blev ret godt indviet i det Theoretiske. De bedste Kornsorter lærte jeg at kiende ved ældre og kyndigere Mænd, saa at jeg fra denne Side ei heller var ukyndig. Lauget selv bærede mig med Agtelse: Jeg blev meget snart en af dets saakaldte Bisiddere, hvorved jeg baade blev kiendt med Anordninger, Vedtægter, Skikke og Indretninger, høstede endeel Kundskab ved at læse i de gamle Protocoller, hvor saa meget fandtes fra min Faders Tiid, og, uagtet Lauget havde sin saakaldte Laugsskriver, forrettede jeg næsten hele hans Function og havde det Skriverie under min Bestyrelse. Der forefaldt virkelig og i den Tiid Et og Andet, der borde skrives af en Mand, der selv kunde føle Interesse derved, og da det nu blev min Lod at tænke mig ind i saadant, ikke allene skrev jeg, men maatte og ofte være med, hvor der mundtligen skulde tales derom. Saaledes traf det sig, at jeg oftere kom til at tale med Hans Kongelige Høihed Kronprindsen, hvorved han lærte at kiende mig, og da især een ikke ubetydelig Begivenhed for Lauget indtraf, hvor jeg maatte skrive til Laugets Forsvar, blev en Afskrift af det, jeg havde udarbeidet, af mig selv i Nærværelse af Laugets Oldermænd og de nye Bisiddere overleveret den gamle Grev A. P.

Bernstorff og en Afskrift leveret af mig til selve Hans Kongelige Høihed. Jeg blev virkelig altsaa bemærket. Da der, efter Optoget med Svendene i Kiøbenhavn, blev sat en Commission for nøiere at bestemme Mesteres og Svendes Ret, paalagdes det ethvert Laug at give Oplysninger; ogsaa dette overdroges mig. Da nu min Ungdøms Ven, nu afdøde Conferentsraad og Høiesterets-Assessor *Rafn*, da Secretær i samme Ret, hos mig dagligen fik sin Mad, var han og Manden, der giennemsaae, hvad jeg skrev, saa mit Foredrag altid kunde have den rigtige Rundhed og Nethed i Stiil og Sprog. Jeg kom da virkelig tidt for Orde paa den Tiid, hvilket siden var mig til betydelig Fordeel.

Mine Fritimer deelte jeg mellem Læsning en Stunds Tiid i saakaldte Dreyers Klub, hvor der var mægen Aands-Føde, ogsaa lod jeg mig undervise i at spille paa Davids-Harpe, hvori jeg dog ei bragte det vidt, men har dog ofte fortrydt, at jeg ei vedligeholdt det Lidet, jeg kunde; men da jeg ved min Flytning fra Kiøbenhavn ei strax kunde faae min Harpe med, fik jeg den aldrig. Eet, som jeg ogsaa nu med mere Eftertanke lagde mig efter, var Kundskab i det danske Sprog, hvilket i min Skoletiid saa aldeles der forsømtes, at i Grunden selv ingen Student deri egentlig havde Kundskab, før Professor *Jacob Baden* begyndte sine Forelæsninger ved Academiet over hans Grammatik i det danske Sprog, tilligemed practiske Øvelser i samme. Her havde jeg saa faaet Smag derpaa, og læste nu mere alvorligt for at kiende det. End mindes jeg Herr *Badens* Forelæsninger og har ei før og ei siden kiendt et saa stort eller stadigt vedholdende Auditorium som dette, hvor mange alt da fortiente Mænd, f. Ex. *Ove Mallings*¹⁾, vare med. Ogsaa hørte jeg endnu til min Fornøielse en *Kratzensteins* Privatissimum over Physiken, og mindedes om hine mine frie Dage.

Det samme Aar 1786, da jeg saaledes begyndte mit egentlige borgerlige Liv, havde jeg Mortens-Aften Bryllup med min uforglemmelige, fromme og værdige Hustru *Susanne Charlotte* født *Meyer*; men endskiøndt det ei gik mig just ilde, saae jeg dog altid med en Slags Sorg til mit forladte Studerekammer. Jeg følte og Tiid efter Tiid, at den gamle Regel: »ne sutor ultra crepidam²⁾« er en rigtig Regel, og tænkte tidt paa at raade mine Venner aldrig at forlade deres engang valgte Vei, eller i det mindste at vogte sig for altfor heterogen Forandring. — Jeg manglede i det mindste den mercantilske Aand, som dog maa høre i mere eller mindre Grad den til, der skal have med betydelige Indkiøb at giøre, kunde heller ikke komme ind i den Aand, man bør have for at føre den rigtige Commando i en saadan Plads. Skiøndt jeg aldrig var af de ødsle,

¹⁾ *Malling, Ove*, 1748—1829. Geheimestatsminister.

²⁾ o: Skomager bliv ved din Læst.

var jeg dog maaskee dog vel selskabelig og borde indskrænket mig inden snævrere Grændser, kort: ei vedligeholde i det Fag den Aand, der mere egnede sig for Videnskabsmanden end for Borgeren i hans Syssel, hvor han skulde have Skillingen for Øie. Jeg vilde saa gjerne tage Deel i det, der hædrede Mandens Tanker. Saa blev jeg Medlem af Efterslægtens Selskab straks efter dets Anlæg, mindes ei, om eller hvorlunde det var forenet med eller udsprunget af »Borgerdyden«, eller dette af hiint, ei heller mindes jeg, om Selskabet »Borgervennen« gik ud fra eller stod i Forbindelse med hine; ei mindes jeg, i hvilket af disse Selskaber det var, at en *Tode* holdt anatomiske Forelæsninger, som jeg bivaanede, og maaskee flere, som jeg uden at mindes hørte. Godt mindes jeg i Efterslægtsselskabet som Inspector at have hørt en *Rahbek*, *Storm* og vist Flere, men nu er det som en Drøm. — Efterhaanden tabte jeg nu virkelig min Lyst til dette Fag, da især en pludselig Vinter uventet tidlig indtraf, da Ingen endnu havde sit Forraad. Jeg havde giort Handel af et betydeligt Quantum Hvede, men blev meget frygtsom ved at tænke paa Summen, afhændede det til min betydelige Skade igien, og Prisen steeg siden paa Torvet til 1 Rdl. Courant for hvert Lispund Hvede o. s. v. En saadan Entreprise lovede mig og Fordeel ved anden Leilighed, men havde Tab til Følge; saa Modet faldt, og da, ved allerede omtalte Familie-Forandringer, den sande Hielp unddroges mig, modnedes mere og mere den Tanke at gaae tilbage til mit academiske Liv.

Jeg drog mig nu, jeg troer Aar 1790, mere og mere ud fra Selskabelighed, bestemte i det mindste daglig 4 Timer til Studeringer paa mit gamle Studerekammer. Læste det nye Testamente efter *Rosenmüller* og det gamle Testamente efter *Dathe* og *Schultz'* Commentar — og *Mosers* Epitome — og *Micaelis* Dogmatik, *Mosers* Moral og hvad Andet, der kunde være mig til Gavn. — Flittig hørte jeg de bedste Prædicanter, hvor nu en *Busk*, en *Adler*, en *Christiani*¹⁾, en *Marezoll*²⁾, en *Gutfeldt*³⁾ og Flere havde afløst de ældre. Ved Talerne kan jeg ligesaa lidt glemme at anføre, at jeg, skiøndt kun een Gang, hørte *Lavater*⁴⁾, der besteg Prædikestolen som en Prophet, og ei heller forglemmer jeg, hvad Behag jeg følte ved at høre den berømte Orgelspiller Abbed *Vogler*⁵⁾. — Enhver ny Forandring, der forefaldt i Skolevæsenet, blev mig ei ubekiendt; thi da var det, at Man saa at sige alvorlig tog dette vigtige Væsen i

1) *Christiani*, Christoph Johann Rudolph, 1761—1841, Tysk Hofpræst.

2) *Marezoll*, Johann Gottlob, 1761—1828. Præst ved Petri Kirke.

3) *Gutfeldt*, Frederik Carl, 1761—1823. Holmens Provst.

4) *Lavater*, Johann Kaspar, 1741—1801. Schweizisk Præst, besøgte 1795 efter Bernstorffs Indbydelse Kjøbenhavn.

5) *Vogler*, Georg Joseph, 1749—1814. Abbed, Komponist.

alvorlig Betragtning. Endog ukiendt og ubemærket var jeg Tilhører af de Forelæsninger, som Biskop *Balle* hiemme i sit Huus holdt om Løverdagen for en stor Samling af Ungdom, bivaanede flittig de cateketiske Øvelser, som et Selskab (af) Candidater under Biskop *Balles* Præsidium holdt, og hørte Prædiken af en af disse sædvanligst om Fredagen i Nicolai Kirke. — Saaledes for mig selv forberedet forpagtede jeg 1794 mit Bageri bort til Mikkelsdag samme Aar, som jeg om Sommeren i Anledning af hiint Svendeoptog havde havt Audience hos Hans Kongelige Høihed paa Frederiksberg Slot. Den 22. October s. A. begyndte jeg mit egentlige Studium, efterat jeg i min egen Gaard var flyttet op i Sidehusets 3die Etage. Uagtet min Lyst og min Fliid laae der mange Vanskeligheder for mig. Den seneste academiske Forordning havde aldeles forandret de tilkommende Candidaters Kundskaber til Embedsexamen imod i Aaret 1786. Den *Kanteske* Philosophie var nu i Gang, for mig noget gandske Nyt. Dog, det skrækkede mig ei. Jeg hørte daglig *Moldenhawer* over Moralen, Professor *Münter* over naturlig Theologie og Kirkehistorie; Eftermiddagen og til Klokken 12 om Natten læste jeg uafbrudt selv uden Manuductor, — dog fik jeg at høre den Gang *Schultz*¹⁾, siden Præst i Maribo (holde) Collegier i en Kirke; i de sidste 2 à 3 Maaneder bivaanede jeg med Flere paa Walkendorffs Collegium nogle Øvelser i paa Latin at besvare latinske mundtlige Spørgsmaal, men hvor jeg som tilforn var for undseelig til at tale et Sprog, jeg saa mange Aar havde savnet Øvelse i; jeg tabte meget derved, som jeg tilforn ved Undseelse havde tabt i at tale det Franske, hvortil jeg havde havt saa mangen god Leilighed, da min Svigerfader, min Kones Oncler alle talte Fransk, og selv hendes Brødre, der i flere Aar havde opholdt sig i Paris. Jeg har ofte fortrydt slig Tilbageholdenhed, og tilraadte ofte Unge aldrig af saadan falsk Undseelse at støde saadanne gode Leiligheder fra sig.

(Fortsættes.)

---

¹⁾ *Schultz*, Christian Eichenbroch, 1763—1824. Resid. Capellan i Maribo.

Tre breve fra Laurids Engelstoft til hans søn.

Meddelt af **P. Engelstoft.**

De nedenfor trykte breve er skrevne af Laurids Engelstoft til hans søstersøn og adoptivsøn Christian Thorning Engelstoft (1805—89), senere biskop i Fyn, som faderlige formaninger ved tre mærkepæle i hans akademiske liv. Det første brev er dateret 7de novb. 1822, et par uger efter at C. Th. Engelstoft var bleven indskrevet ved universitetet; det andet, der er udateret, maa stamme fra tiden efter hans fuldendelse af anden eksamen 16de okt. 1823, og endelig er det tredie skrevet samme dag, 11te januar 1827, som sønnen tog teologisk embedseksamen.

Saa vel ved deres klare og elegante form som ved den dybt humane og fornemme livsvisdom, der præger deres indhold, hævder brevene sig som ægte værker af Laurids Engelstofts pen og giver et saa karakteristisk billede af ham selv, at der synes at være grund til at offentliggøre dem.

Originalerne er i familiens eje.

I.

Min kiære Søn!

Endskiønt du, efter den Underviisning, jeg har givet dig, efter de Exempler, mellem hvilke du hos mig er opdraget, og efter hvad du daglig af mig har hørt yttre, ikke kan være uvidende om, hvorledes jeg ønsker, at du skal tænke og handle, holder jeg det dog ikke for unyttigt nu, da den Tid er kommen, at du skal begynde at styre dine egne Trin, at meddele dig, eller rettere til din Eftertanke og Efterfølgelse at fornye i din Erindring nogle Hovedregler, som jeg formedelst min Kiærlighed til dig og for dit eget Bedstes Skyld ønsker, at du især vil indprente dig og have for Øie.

Først og fornemmelig skal du altid frygte Gud, saa at Tanken om det høieste Væsen stedse er nærværende for din Siel. Dette vil mere end noget andet befæste dine Trin paa Dydens Vei og hielpe dig til at bevare en god Samvittighed, hvilket er Hovedsagen.

Hav dernæst den største Agtelse for din egen Natur, ved hvilken du som Fornuftvæsen er beslægtet med Guddommen selv, og lad din hele Tænke- og Handlemaade vidne om, hvor meget du i denne Henseende føler din Værdighed. Denne Selvagt vil afholde dig fra Alt, som kan vanære eller, fornedre dig, og paaminde dig om det, hvorved du kan hæve og pryde dig selv. **K u n d - s k a b** og **D y d** er det, hvorpaa al sand Menneskeadel allene beroer.

Arbeid uafledelig paa at udvide dine Kundskaber og overhoved at fremme din egen Aandsdannelse. Ligesom ingen Bestræbelse i sig selv er skønnere og værdigere, saaledes er der ei heller nogen, som skiænker saa herlige Belønninger.

Benyt med stadig Flid, Agtpaagivenhed og Orden de academiske Forelæsninger, og forbind dermed troligen et tænksomt Privatstudium efter de Veiledninger, som gives dig af de Ældre og Kyndigere. Øv dig i at t æ n k e, og i at bruge din Fornuft, som den ædleste Gave, vi have af Gud. Lad din Fornuft altid faae Herredømmet over baade Phantasien og Følelsen. Stræb i Alt efter k l a r e Begreber og t y d e l i g Indsigt, og lad dine Domme og Meninger allene bestemmes ved Grunde, som din Fornuft erkiender og bifalder.

Vær b e s k e d e n. Denne Egenskab, der pryder selv de største Mænd, anbefaler i Særdeleshed Ynglingen, og vinder ham mere end Noget de Ældres Godhed og Yndest, ligesom dens Mangel allevegne mishager. Viis dig derfor altid beskeden i Ord og Ytringer, i Adfærd og Manerer, og læg nøie Mærke til, hvad i denne Henseende mishager og misbilliges hos andre unge Mennesker, skye indtil det mindste Anstrøg af Noget, der kunde ligne det Friskfyrierie og Lapsierie, som er saa modbydeligt; beflit dig overhovedet i Alt paa en æ d e l S i m p e l h e d, hvilken til alle Tider har været anset som et ubedrageligt Mærke paa reel Character og sand indvortes Dannelse.

Imod egentlige Laster finder jeg det overflødig at advare dig; jeg anseer dig betrygget derimod ved den Opdragelse, du har faaet, og min Tillid til dig i denne Henseende bestyrkes derved, at du hidtil i Alt har glædet dine Forældre, og vist aldrig vil bedrøve dem.

Vær forsigtig i at vælge dig Omgangsvener og Fortrolige. Vær høflig mod alle, men hold dig til de B e d s t e. Du vil snart bemærke og erfare, h v i l k e disse ere; ved at holde dig til d e m, vil du ogsaa selv desto mere erkiendes at høre til de B e d s t e s C l a s s e. Jeg venter og forlanger af dig, at du altid vil forsvare din Plads i denne. Vedbliv at nære fortroligt Venskab med din forrige Meddiscipel og nu Medstuderende,¹⁾ og lad Ungdoms-Venskabet være stiftet for det hele Liv, saa vidt du og han — det jeg er forvisset om — vedblive at fortiene hinandens Agtelse og Kiærlighed. Hold dig meget til d i n F a d e r s V e n n e r, og til disse fremfor andre; dette vil blive dig baade til Ære, Gavn og Fornøielse.

¹⁾ Senere stiftamtmand, baron F. C. Holsten (1804—85), der samtidig med C. Th. Engelstoft dimitteredes af J. B. Daugaard (jfr. *Acta solennia* ved universitetets 300 års fest for reformationen 1836, s. 42).

Du vil herefter nyde en hyppigere og friere Indtrædelse end hidtil i det selskabelige Livs Kredse, Den Frihed, jeg allerede længe, i Tillid til din Forstandighed, har ladet dig nyde, gør, at deri Intet vil være ganske nyt for dig, og jeg kan desto mere stole paa, at du selv vil forstaae at iagttage Alt det, der kan anbefale et velopdraget ungt Menneske. Ikkun eet Raad vil jeg derfor give dig, en enkelt Gienstand betræffende. Befat dig ikke med at modtage Spillepartie. Følgen deraf vilde blive 1) at du rives ud af Ungdommens Selskab for at fængsles til et Spillebord hos gamle Folk, 2) at du bliver af med dine Penge; 3) at du faaer Skiænd og Utak ovenikøbet. Saasart du har sagt nei eengang, lader man dig siden være i Fred. Du vil altid forefinde unge Mennesker af begge Kiøn, med hvilke du kan fornøje dig meget bedre, og i hvis Selskab det vil være langt naturligere at finde dig beleven og munter, end taus og alvorlig ved et Spillebord.

Da jeg, som du veed, holder mere af megen Moralitet end af mange Moraler, saa vil jeg indbefatte alt det Øvrige, jeg ønsker og venter af dig, i den, af mig oftere gientagne, gamle Sætning: »min Søn! vær viis og glød mit Hierte.«¹⁾ Derved giengælder du bedst den inderlige Kiærlighed, hvormed du elskes af

din oprigtige Fader

Engelstoft.

Kiøbenh. d. 7 Nov. 1822.

Til Studiosus Christian Thorning Engelstoft.

II.

Min kiære Søn!

Efterat du nu har giennemgaaet den foreskrevne Cyclus af almindelige og præliminære Kundskaber, er du behørigen forberedt til, med Held at lægge dig efter et bestemt Hovedstudium.

I Henseende til Valget af et saadant har jeg ganske villet lade det komme an paa din egen Villie og Tilbøielighed, baade fordi det i Almindelighed lykkes bedst, som man har meest Lyst til, og fordi ethvert Hovedstudium i sig selv ikkun er at betragte som en Green af det store Kundskabstræ, ved hvis Frugter Aanden næres, styrkes og dygtiggjøres til Virken i den udvortes Verden. Enhver særskilt Bane har desuden sine eiendommelige Uleiligheder og Besværligheder ved Siden af dens egne Fordele eller Behageligheder, saa det er vanskeligt nok at raade, og derfor bedst, at Tilbøieligheden afgjør.

¹⁾ Denne formaning havde Laurids Engelstofts fader, provst Chr. Engelstoft, rettet til sønnen ved hans konfirmation 1789 (Wegener, »L. Engelstoft«, s. 5).

Det Hovedstudium, du har valgt, giver intet andet efter i videnskabelig Interesse; det har endog det forud, at det umiddelbar beskæftiger sig med det Høieste. Men herved maa ikke tabes af Sigte, at Theologien egentlig ingen Videnskaber for sig, men alle Videnskabers Toppunkt, hævende sig, ikke selvstændig eller eenestaaende, men paa de øvriges Basis, til Himlen.

Den Basis, uden hvilken ingen ægte videnskabelig Theologie gives, er fornemmelig Philosophie (Fornuftgranskning) ledet ved og støttet paa Kundskab om Naturen og om Begivenhederne i Menneskeverdenen. Theologiens rette Basis er altsaa en ved fysiske, historiske og fra disse uadskillelige philologiske Kundskaber oplyst og skiærpet Fornuft. Den allene fatter, rectificerer og bringer til Reenhed de religiøse Forestillinger, som efterhaanden udvikle sig hos alle Folk; den allene bedømmer og bestemmer ældre eller nyere Lærdommes Værd ved at prøve dem efter sine egne evige Love, ligesom det er den allene, der kan stadfæste Agtelsen for og betrygge Nyttens af Christendommens hellige Bøger — nemlig ved deres fornuftige Forklaring. At hertil behøves grundige philologiske og historiske Studier er af sig selv indlysende, da man først ved disse sættes istand til rigtigheden at forstaae de hellige Skribenters Ord og Udtryk og rigtigheden at fatte deres, ved temporære, locale og personlige Forholde bestemte eller modificerede, Synsmaader.

Men da Christendommen efter og siden dens Stiftelse har i Tidens Løb uddannet sig til et fra dens første Simpelhed meget forskielligt kirkeligt og dogmatisk System, saa er intet vigtigere, end paa Historiens Vei at forfølge denne Uddannelse. Kirkehistorien (under hvilken jeg her ogsaa indbefatter de kirkelige Lærdommes Historie) vil lade dig see, hvorledes den christelige Kirke og dens Lærdomme efterhaanden hæve antaget en vis Skikkelse, og navnlig, hvorledes de sidstes oprindelige Simpelhed er gaaet over til et kunstigt og tildeels for kunstlet System. Beskuelsen heraf vil blive dig mere interessant end behagelig; thi du vil se, hvorledes Ufornuft, Exaltation, Forskrueelse, Herskesyge, Cabæler, Egennytte og andre daarlige eller uædle Lidenskaber som oftest spillede Hovedrollen, og i de fleste Tilfælde seirede over det Fornuftigere og Bedre; du vil til enhver Tid finde for dig et stort Partie, som, af Eenfoldighed eller Herskesyge, stræbte at udelukke Fornuftens Brug i Religionen, hvorved denne berøves sin sande Værdighed. Thi Fornuften er det guddommelige Lys i os; at foragte den, er at bespotte den, som gav os det.

Vil du nu i dit theologiske Studium gaae den filosofisk-historiske Vej, som jeg har betegnet dig, saa vil du sikkert blive

en sand videnskabelig og oplyst Theolog, der veed at skille Kiærnen fra Skallen, de evige Sandheder fra Indklædningernes Mangfoldighed.

Jeg overgiver dig i værdige Hænder, hvis Veiledning ikke kan andet end blive dig til stor Gavn. Benyt den med din sædvanlige Flid, men saaledes, at du selv tænker og selv studerer. Læg Mærke til Meningernes Forskiellighed og Grundene for enhver; det hører til Fuldstændighed og Grundighed i Kundskab, at vide Beskeed om begge Dele; men erkiend ingen anden A u t h o r i t e t end din egen ved uafsladelig Øvelse og ved bestandig Tilvæxt i Kundskab skiærpede og styrkede F o r n u f t, og gaae stedse ud fra den Synspunkt, at den meest perfectionerede Christendom og den høieste Fornuftmæssighed m a a e smelte sammen i eet.

Dersom dit theologiske Studium fører dig til et saadant ægte videnskabeligt Maal, saa er dets Hensigt i væsentlig Maade opnaaet. Der gives for nærværende Tid iblandt de protestantiske Theologer en stor Deel Obscuranter, Zeloter, Pedanter, Kiætttermagere, Hyperorthodoxe og Pharisæer; det er en s l e t Race; vogt dig for dem, og bliv dem ikke liig. Med Guds Hielp vil du allerede ved den Underviisning, jeg selv har givet dig, derimod være betrygget.

Jeg har den Fornøielse, herved at levere dig nogle af de vigtigste Hielpemidler, du til det theologiske Studium behøver. Intet er mig kiærere end at give dig Beviser paa min Kiærlighed til dig, hvilken du fortæner ved den Glæde, du vedbliver og fremdeles vil vedblive at gjøre mig.

Din elskende Fader

Engelstoft.

Til Hr. Studiosus Theol. Chr. Engelstoft.

III.

Min kiære Søn!

Siden du nu er kommen til den Alder og den Epoche i Livet, da du skal begynde mere umiddelbart at styre dine egne Handlinger og mere selvstændig at indtræde i Livets Forholde, saa gjør min Kiærlighed til dig, min Omhu for dit Vel og min Tillid til din Forstand og Modenhed, at jeg ved denne vigtige Epoche ikke kan ligesom overlevere dig til dig selv og Verden, uden at medgive dig nogle Anviisninger og Levregler, som jeg ønsker, at du stedse vil beholde for Øie, fordi jeg er vis paa, at du derved vil befinde dig vel.

Jeg tænker her ikke nærmest paa de religiøse og moralske G r u n d s æ t n i n g e r, der bør være vore Handlingers øverste Ledere, og uden hvilke der hverken gives noget sandt Menneske- eller Borgerværd, eller nogen sand Tilfredshed og Lykke i Livet;

thi vare disse Grundsætninger ikke allerede saaledes rodfæstede hos dig, at de vare blevne til en urokkelig Fond og sammensmeltede med din hele Character og Tænkemaade, vilde det uden Tvivl nu være for sildigt at anbefale dig dem; i denne Henseende glæder jeg mig ved at turde antage, at jeg intet andet har at ønske og bede om, end at Gud vil give dig Naade til at bevare, hvad du allerede har erhvervet og eier.

Men ved Siden af hine Grundsætninger som det Første, gives der Maximer og Klogskabsregler, paa hvilke Velvære og Tilfredshed i Livet og Borgersamfundet, tildeels ogsaa vor Stræbens og Virksomheds Held væsentlig beroer. Nogle saadanne anbefaler jeg herved til din Opmærksomhed; de udspringe af min Attraa efter at befordre dit Vel, og min Alder og Erfaring vil være dig Borgen for deres practiske Værd.

Stræb at bevare din Selvstændighed eller, med andre Ord, vogt dig for at blive mere, end fornødent er, afhængig af andre. Som Middel dertil beflit dig paa en saadan Omhu i din Oeconomie, at du saa lidet som mueligt skal trænge til nogen andre. Paa den Maade vil du ogsaa bedst opnaae at staae paa en behagelig Fod med alle, efter det gamle jyske, den jyske Character saa tilsvarende, Ordsprog: »Hielp dig selv og vær hver Mands Ven.«

Stød Ingen fra dig; men hold dig kun til dem, med hvilke det kan være dig til virkelig Fyldestgiørelse, saavel som til Ære og Gavn at staae i nærmere Forhold; knyt nøie Forbindelse og Venskab kun med Faa, hvis moralske Værd, saavel som øvrige Egenskaber, samt Forholde, du nøie kiender.

Viis sømmelig Deference og, hvor passende Anledning gives, en vis Opmærksomhed for ældre og paa høiere Trin i Borger-selskabet staaende Mænd, hvis Godhed og Yndest for dig maa blive dig til Hæder og kan blive dig til Gavn, dog uden al Paa-trængenhed eller Kryberie, som den der gaaer sin Vei ligefrem og er sig sit eget Værd bevidst.

Vær human, maadeholdende og forsigtig i alle dine Domme og Yttringer, sky Alt, hvad der ligner Disputer, og indlad dig hverken mundtlig eller skriftlig deri, allermindst forsaavidt de betræffe Religion eller Politik; thi hvad den første angaaer, da have til alle Tider alle mere Dannede og Oplyste været, ere og ville blive eenige om de faa Grundsandheder, som udgiøre Religionens Kiærne, og at disputere om de Sætninger, der ikke ere andet end forskellige Former og Indklædninger af hine Sandheder, er af Alt baade det Unyttigste og for dannede Mennesker det meest uværdige; og hvad Politiken angaaer, da er Competencen til at bedømme den sielden størst der, hvor der meest disputeres om den.

Afviis paa en høflig Maade alle de Forslage eller Insinuationer,

hvorved din Character eller Agtelse i mindste Maade kunde compromitteres. Undgaae endog alt det, der, skønt i sig selv ustraffeligt eller forsvarligt, dog kunde medføre Skin af Noget, som ei var aldeles foreenbart med en reen Character, en værdig Conduite eller en forædlet Tact.

Giør dig til Regel, ja ufravigelig Regel, 1) aldrig at gaae i C a u t i o n for Nogen, med mindre din Mening er, under denne Form at gjøre en O p o f r e l s e til Nogens Bedste, og det, du paa den Maade opofrer, ikke er mere, end at du uden Skaar i dit Velfærd kan afsee det. 2) aldrig (hvis du ellers dertil bliver istand) at g i v e P e n g e l a a n til andre uden tilbørlig Sikkerhed, undtagen forsaavidt det er din Mening, under denne Form at yde Nogen Bistand — hvilken Hielpsomhed fortjener Roes — og den Opofrelse, du da giør, ikke er større end du kan taale Tabet, hvorpaa du maa være beredt.

Du vil gjøre vel i at opsætte Valget af den Person, med hvem du tænker at dele Livets Glæder og Sorger, indtil du er istand til at forsørge en Familie. Under alle Omstændigheder giøre du dette Valg med alt det Overlæg, et saa vigtigt Skridt udkræver, og ikke uden at høre dine Forældres Mening, hvis Kiærlighed har saa stor Fordring paa din Fortrolighed.

Naar du engang indtræder i offentlig Stilling, da sæt hele din Ære i at g i ø r e d i t E m b e d e s o m d u b ø r. Mag det saaledes, at Ingen skal vove at ringeagte dig i nogen Henseende, og at du hvert Øieblik kan være rede til Ansvar for alle dine Embedshandlinger. Embedsmandens offentlige Character maa være saa reen som det Speil, hvis blanke Flade trodser enhver Plets Paasættelse.

I dine Embedsforholde til Overordnede, Jevnordnede og Underordnede brug og bevar den Conduite, der forskaffer Agtelse uden at formindske Velvillie. Hvad Pligt fordrer, maa ikke i noget Tilfælde tilsidesættes; men heri maa dog altid mere ses paa det Væsentlige end det Uvæsentlige. I mindre betydelige Ting at være eftergivende, og i det Hele at vise Humanitet i collegiale Forholde er at sætte sig selv istand til med desto større Held at opretholde og forsvare det Vigtige og Væsentlige, naar Saadant skulde giøres fornødent.

Under disse Maximer og Regler, der atter slutte sig til de Principer, som jeg, Gud skee Tak med alt ønskeligt Held, har stræbt at nedlægge og udvikle i din Siel, vil din egen Forstand og Eftertanke let kunne henføre andre, speciellere. Gid du, under Guds Velsignelse, med hine og disse maa berede dig saa lykkelig en Fremtid, som dine ømme Forældre altid have ønsket dig; derom bede idag med fordoblet Inderlighed og Glæde din Moder, Bedste-

moder, Marie¹⁾ og, med Tak for den Glæde, du har gjort mig og fremdeles agter at gjøre mig, din høitelskende Fader
Engelstoft.

Kiøbenhavn d. 11 Jan. 1827.

Mindedigt 1854 over Caspar Holten Grevenco- Castenschiold.

Meddelt af **A. Thiset.**

Kammerherre, Ritmester A. Castenskiold har overladt mig det efterstaaende Mindedigt, som er skrevet i Anledning af Kammerherre, Oberstløjtnant, Stænderdeputeret Caspar Holten Grevenco-Castenschiold til Store og Lille Frederikslund, Hørbygaard og Hagestedgaard. Død 13. Febr. 1854. Forfatteren er daværende Sognepræst til Sorterup og Ottestrup, senere til Stillinge og Provst i Slagelse Herred Jens Martin Georg Bondesen, f. 3. Juli 1812, † 22. April 1895, Forfatter til Salmerne 343 og 524 i Roskilde Konvents Salmebog (jvf. ogsaa »Kirken og Hjemmet« 25. Sept. 1910).

Da Mindedigtet formentlig yder et ikke uvæsenligt Bidrag til to ansete Mænds Karakteristik og er lidet kjendt, meddeles det her.

En Adelsmand er død! ei en af dem,
hvis Adel kun af Ahner skyder frem.
Nei, han som nu er død, hans Adelsbrev
fra Aandens sande Værd sig ogsaa skrev.
Hans Villie, reen og kræftig, Haand i Haand
gik med en sjelden klar og oplyst Aand.
I al sin Idræt og i al sin Færd
han med sin Aand's og med sin Villie's Sværd
ubøiet stedse kjæmpede for det,
der viste sig for ham som Sandt og Ret.
Hans Retsind stundom førte ham til Strid
mod mangan Mening fra den nye Tid.
Om han tog feil, hvad eller havde Ret,
det Tiden dømme skal — vi veed kun det,
at godt og ædelt var hans Øiemed!
Han derfor mindes bør med Kjærlighed.

---

¹⁾ Magdalene Katrine Engelstoft, f. Estrup (1786—1878). — Hendes moder Geske Katrine Estrup, f. Jungersen (1757—1830). — C. Th. Engelstofts plejesøster Mette Marie Engelstoft (1811—46), senere gift med prof. F. C. Bornemann.

Fremmedadel i Danmark.

Af **Louis Bobé.**

Som det fremgaar af Fortalen til »Danmarks Adels Aarbog« for 1903, blev det af »Foreningen til Udgivelsen af Danmarks Aarbog m. m.« overdraget mig at tilvejebringe »en Oversigt over de fremmede Adelslægter, som have levet eller endnu leve her i Danmark uden at være blevne optagne i den danske Adels«.

At denne Opgave netop blev stillet mig, motiveredes samme- steds ved denne min genealogiske Særinteresse, idet jeg allerede 1890 i »Personalhistorisk Tidsskrift« havde paabegyndt Offentlig- gørelsen af en Række Stamtavler under Titlen »Fremmede Adels- slægter i Danmark« og i Tidsskriftet »Der Deutsche Herold« en Suite af samme Indhold.

Nytaaer 1903 udsendtes et stort Antal Eksemplarer trykte Spørgeskemaer, udarbejdede i Fællesskab af Adelsaarbogsföreningens daværende Bestyrelsesmedlem, afd. Arkivar Baron C. Zytphen-Adeler og mig. Til Trods for en stadig mere og mere svigtende Interesse baade hos Adelsforeningen og Baron Zytphen-Adeler som Planens egentlige Ophavsmand, indsømlede jeg ved Under- søgelser i hjemlige og fremmede Arkiver bl. a. Udtog af Kirkebøgerne i vore gamle Garnisonsbyer i Hertugdømmerne, og ved personlig Henvendelse og Korrespondance i Ind- og Udland et betydeligt Materiale til det paatænkte Stamtavleværk. Skønt andre Interesser er traadt i Forgrunden for mig, har jeg fra først til sidst uden ringeste økonomisk Støtte fra Adelsaarbogsföreningens Side lige til nu fortsat Arbejdet, saa at Antallet af de tilvejebragte Stam- tavler efter nedenstaaende Liste nu beløber sig til omtrent 250 Slægter. Mit Formaal var ikke, i første Række at skaffe nulevende Medlemmer af ikke naturaliserede Slægter en vis officiel Anerken- delse af deres Adelskab og derved bane Vejen for en Udvidelse af den danske Adels Rammer ved Naturalisation, men at tilveje- bringe for Danmarks Vedkommende en Bog af blivende genealogisk Værdi, i Lighed med Schlegel og Klingspor, »Den ei introducerade svenska Adeln«, med fuldstændige Stamtavler, og i hvilken ingen Slægt vilde blive optaget uden fuldgyldigt aktmæssige Beviser for sin Adkomstberettigelse til Adelsprædikamentet.

Da »Adelsaarbogsföreningen« svigtede sine Forpligtelser, frem- bød Dannelsen af »Forbundet af ikke naturaliserede Adelslægter i Danmark« en Mulighed for, at den paatænkte Bog med eventuel

velvillig Støtte af offentlige Midler kunde være fremkommet. Ti Aar efter, at jeg havde paabegyndt mine Arbejder, erfarede jeg tilfældig, at den nydannede Forening, der holdt sine Møder i Overværelse af Baron Zytphen-Adeler, havde overdraget Genealogen Hr. Th. Hauch Fausbøll Udarbejdelsen af en Bog af samme Indhold. Skønt jeg efter Adelsaarbogsforeningens mærkelige Optræden i denne Sag ikke mere kunde overraskes, rettede jeg en høflig skriftlig Henvendelse til dens nuværende Formand, Lehnsbaron Reedtz Thott, der ikke værdigede mig noget Svar. Senere erfarede jeg, at mine tidligere Indberetninger om Arbejdets Fremgang ikke mere fandtes hverken i Foreningens eller Baron Zytphen-Adelers Papirer (!).

Hvis nu Hr. Hauch Fausbølls nys udkomne Bog, der bærer den ret fordringsfulde Titel »Den ikke naturaliserede Adel«, havde løst den Opgave, der var stillet, vilde jeg, med Undertrykkelse af en berettiget Forstemthed over at se Udbyttet af et aarelangt Arbejde til en vis Grad overflødiggjort, baade have hilst den med Interesse og Glæde. I Stedet for en kollegial Henvendelse, der ikke alene vilde være blevet besvaret med al mulig Imødekommenhed, og som jeg, uden at være ubeskeden, mener, kunde være bleven til Gavn for Arbejdet, har Hr. Hauch-Fausbøll foretrukket at lade det af Adelsaarbogsforeningen iværksatte, af mig foretagne Arbejde ganske uomtalt; og at det skulde være ham ubekendt, kan jeg umulig tro. I Fortalen hedder det imidlertid, at »efter at« Forbundet af ikke naturaliserede Adelslægter« var stiftet, viste det sig ønskeligt, at samle en nøjagtig (udhævet af mig) Fortegnelse over de fremmede Adelslægter, der fandtes her i Landet«, og Bogen betegnes som »det første Forsøg, der gøres i denne Retning«. Her burde dog vel være nævnt, at der i Personalhist. Tidsskrift's forskellige Rækker er offentliggjort en Serie af nu ialt 18 Stamtavler over »Fremmede Adelslægter i Danmark«, for største Delen udarbejdede af Hofjægmester Schøller og Oberst Harbou, ligesom der i »Efterladte Papirer fra den Reventlowske Kreds«, VIII. Bind, findes en Række af 25 Udsnit af Stamtavler over Fremmedadel i Danmark i det 17. og 18. Aarh. Endvidere indeholder Oberstlieutenant Hirsch' store Samlingsværk over danske Officerer 1660—1814, tilgængelig for alle paa det kgl. Bibl., en Rigdom af Oplysninger netop til denne Opgave.

Hr. Hauch-Fausbølls »Haandbog« indeholder Præsenslister med korte, mest fra Kneschkes Adelslexikon hentede, slægtshistoriske Oversigter over ca. 40 Familier, hvoriblandt flere i Løbet af den sidste Menneskealder tilflyttede enkelte Medlemmer af svenske Adelsfamilier, der ikke burde være optagne. Overalt fattes Henvisninger, baade til trykte og utrykte Kilder, et Princip, der er dobbelt forkasteligt, fordi flere af de omhandlede Slægter, som

f. Eks. Haffners Adelsskab har været omstridt af Genealoger, og endnu ikke, saavidt mig bekendt, er blevet fyldestgørende bevist. Slægten Haffner, der dukker op i Danmark med en beskeden Feltpræst Mag. J. R. Haffner, udgives uden nogen Bevisførelse at være en gammel elsassisk Adelsslægt, hvis Stamslot var Waszlenheim (skal vel være den nuværende By Wasselnheim), der allerede (et tillidsvækkende, saare misbrugt Ord) nævnes 1209, og hvoraf »en Gren« kom til Danmark. I Lengnicks Haandekspl. af denne Stamtafle (i Rigsarkivet) læses: »I denne Familie var der flere, der ei ændsede mine Breve. Man vilde gerne have mig til at levere paa Tryk, at Familien Haffner var adelig og nedstammede fra Elsass«. Hvis Beviset for Slægtens Adelsskab ikke senere er bleven fundet, og det vilde i alt Fald kræve en Redegørelse fra Hr. Hauch-Fausbølls Side, holder vi os til den ærlige, oprigtige Lengnick.

Om Familien Brown meddeles, at en Patrick Brown 1686 blev ophøjet til Baronet, og at en yngre Gren kom til Danmark med de tre Handelsmænd Brødrene Brown, født c. 1730¹⁾. Tidsforskellen er saa kort, at denne »yngre Gren« maa have været i alt Fald Sønnesønner af Baronetten. Men herom meldes intet.

At meddele en Recension af »Haandbogen« er ikke min Hensigt, det anførte maa være tilstrækkeligt. Sapiienti sat!

× henviser til Pershist. Tidsskr.

+ til Efterladte Papirer fra den Reventlowske Kreds VIII-IX, 1900, 1917.

* til Adelsaarbogen.

v. Aderkass	v. Bomin	Castonier
d'Agar	+v. Bonar	de Cheusses
v. Amthor	×de Bonnivet	+v. Cramohn
×d'Auchamp	+v. Bothmer	Cunningham
Bachhof v. Echt	v. Boyneburg	+v. Dernath
v. Barner	v. Bredal	+v. Destinon
v. Barth	+de Brettonville	+v. Dewitz
v. Bassewitz	Briand de Crèvecoeur	v. Dombroick
v. Bennigsen	+v. den Brincken	×v. Donop
+v. Berckentin	v. Burgsdorff	+v. Drechsel
+v. Berger	v. Bülow	v. Drewitz
+v. Bessel	Bärenfels v. Warnau	+Duncan
+v. Beulwitz	+Bosc de la Calmette	+Duval de la Pottrie
v. Blücher	+v. Carlowitz	v. Düring

¹⁾ Jeg tillader mig at henlede Udg. Opmærksomhed paa, at en Stamtafle over Slægten Brown i Danmark med Aftryk af de indvandrede Daabsattester findes i Efterl. Pap. fra den Reventlowske Kreds VI, 593. I samme Værk VII 524 en Stamtafle over Familien v. der Osten.

+ v. Döring	+ v. Köppern	× v. Pappenheim
v. Eggers	v. Körbitz	v. Pechlin
v. Ehlern	v. Kötzschau	+ v. Pentz
× v. Eickstedt	Suzannet de La Forest	v. Peperlow
v. Eldern	de Lamare	+ v. der Pfordten
+ v. Eppingen	v. Lambsdorff	+ v. Pfuehl
v. Erffa	+ Lamy du Pont	× de Plane
* v. Eyben	de Laquai (Lakjer)	v. Platen
de Favin	Lavalesc d'Escorbiac	v. Plessen
de Feignet	Lefèvre de Caumartin	v. Pluskow
+ v. Flotow	v. Lehsten	v. Podewils
+ Franck v. Franckenau	v. Lepel	× v. Pogrell
v. Fölckersam	× v. Lersner	de la Porte
v. Gadow	+ v. Leuenburg	+ v. Post
v. Gaffron	v. Levetzow	v. Prangen
v. Gamm	+ v. Lichtenstein	× v. Preen
v. Geispitzheim	v. der Lieth	v. Proschwitz
+ v. Gottberg	v. Lossow	+ v. Proeck
+ v. Grambow	× v. der Lühe	* v. Pultz
+ v. Gramm	v. Lützwow	+ v. Rammin
+ v. Gruttschreiber	v. Löwenklau	× de Rault de Ramsault
v. Göring	v. Löwenstern	v. Rappe
v. Halem	v. Magius	v. Rauchhaupt
v. Harstall	de Malleville	v. der Recke
v. Hatten	v. Mandelsloh	× v. Rehbinden
v. Haugwitz	v. Marschalck	v. Reichau
v. Heespen	v. Massenbach	v. Reiche
v. Heilsparg	Mazar de la Garde	v. Reichenbach
v. Hobe	v. Meerheimb	× v. Reitzenstein
v. Hohendorf	v. Mentzdorff	Reuss
v. Holstein	v. der Merve de (?)	v. Rheder
v. Horn	v. Meyeren	+ v. Rieppur
+ v. Ingenhafen	de la Milliere	× Le Pelletier de Rochambeau.
× v. John	v. Mitzlaff	+ de la Roche Gallichon
v. Kahlen	Mohr vom Waldt	× v. Römer
× v. Kalkreut	v. Mollwitz	v. Rössing
v. Kalneyn	+ v. Moltke	v. Saldern
v. Kaltenborn	le Cercle de la Monnerie	+ v. Sames
v. Kamecke	× de Montaigu	v. Samitz
+ v. Kayn	v. Motz	Scharff v. Werth
+ v. Kayserling	v. Muderspach	v. Schaumberg
× v. Kielmansegg	+ v. Mühlheim	+ v. Schaumburg
× v. Kleist	v. Münnichhausen	+ v. Schilden
× v. Klenau	v. Mörner	Rabe v. Schilder
+ v. Klinggraf	de Nardin	+ v. Schindel
Knorr v. Rosenroth	v. Negendanck	v. Schirach
v. Kobbe	v. Neuenaber	v. Schleppegrell
× v. Koppelow	* v. Normann	v. Schmidt gen. v.
v. Korff	v. Nostitz	Phiseldeck
v. Koss	v. Nutzhorn	× v. Schnitter
+ v. Köller	d'Origny	v. Schröter
v. Königstein	+ v. der Osten	

v. der Schulenburg	+ v. Soehenthal	+ v. Wickede
v. Schwanewede	v. Tauentzien	+ v. Widdersheim
v. Schwerin	v. Thomstorff	v. Wimpfen
v. Schönbach	v. Thun	× v. Winterfeld
v. Schönfeld	× de Torné	v. Witzendorf
v. Seelhorst	× de Trappaud	+ v. Witzleben
de Seue	× v. Tritzschler	v. Wolframstorff
v. Seydewitz	v. Unger	v. Woperschnow
+ v. Staffeldt	de Vauvert	v. Worgewitz
v. Steuben	× v. Vieregg	v. Woyda
v. Strahlendorff	v. Wackerbart	v. Wurmb
× v. Stricker	+ v. Waldow	× v. Zepelien
+ v. Strobel	+ v. Wangelin	v. Zülow
v. Suckow	+ v. Warnstedt	v. Oertzen
v. Syberg	v. Wettberg	v. Oetken

Forskelligt fra Genealogiens og Personalhistoriens Verden. Særligt vedrørende Navnesagen.

Af **Vilhelm Marstrand.**

Redaktørens direkte Opfordring i forrige Hæfte om at fremkomme med Bidrag til »Forskelligt fra Genealogiens og Personalhistoriens Verden« forekommer mig værd at paaskønne, i det Hele taget Indførelsen af denne Afdeling, som synes ganske godt egnet til Drøftelse af mindre Emner, ligesom jeg tror de fleste vil finde dens anekdotiske Præg oplivende ved Siden af det mere »videnskabelige« Stof, og jeg ved da ingen bedre Maade at gøre det paa, end ved at tage Mod til mig, og forsøge at yde et lille Bidrag til nævnte Afdeling. Dertil vil jeg yderligere gerne knytte Ønsket om, at den gensidige Tilfredshed mellem Redaktør og Læsere der er én Grundbetingelse for ethvert Tidsskrifts Trivsel fortsat maa øges, og dermed Værdien af det Arbejde som udføres.

Først er der Voldgiftssagen. Den skal jeg nu ikke sige meget om, for alle kan vist blive enige om, at lige saa berettiget og rimeligt det er at dadle enhver Form for Dilettantisme, det bør, hvor svært det end i visse Tilfælde som for Eks. det foreliggende kan falde en, gøres med aldrig svigtende Takt paa en imødekommende og hjælpende Maade. Ellers opnaar man blot det modsatte af den Højnelse af Niveaue't der tilstræbes, idet endnu flere Stamtavler end nu saa vil unddrage sig en Kritik der føles uskaansom ved at udkomme som »Trykt som Manuskript«. Og derved er intet vundet. Forskningen ser tværtimod helst, og Læserne med, at saa mange som muligt bliver omtalt og bedømt, i det Hele offentligt tilgængelige.

Langt fornøjeligere er den af Redaktøren fremdragne Erfaring, at man til et givet Anepar som Regel lettere finder Hustruens Forældre end Mandens, og Begrundelsen, at det særlig maa være fordi, den driftige unge Mand, der søger at naa op, oftest vil gifte sig ind i et socialt set højere staaende Befolkningsslag end det han selv tilhører.

Erfaringen er som Gennemsnitserfaring betragtet utvivlsomt rigtig, men *B e g r u n d e l s e n* kan ikke være det. Thi lige saa sikkert det er, at man ofte træffer det paaberabte Forhold, det modsatte, at Piger, og vel navnlig smukke Piger, gifter sig opad, ses jo ogsaa. Og da der vist omtrent er samme Forhold mellem gifte og ugifte i alle Samfundslag, saa maa disse Tilfælde i det Hele og Store *v e j e h i n a n d e n o p*; under alle Omstændigheder er de saa faa i Forhold til det Antal Ægteskaber, hvor Niveaue't omtrent er ens, at de slet ikke kan forklare det omtalte Forhold.

Forklaringen er da ogsaa langt simplere. Mændene har i en ganske anden Grad, end Kvinderne maattet søge Virksomhed paa fremmede Steder, og slog de sig ned et saadant Sted, er det, saadan som Kilderne engang er, vanskeligt ofte ugerligt at finde Oplysning om hvor de kom fra, og selv i de gunstige Tilfælde, hvor man kan finde Fødested opgivet, maa man ofte nøjes med saa almindelige Angivelser som »født i Jylland, »Tyskland«, eller lignende. Men det, at de slog sig ned, vil jo som Regel sige, at de tog Hustru paa Stedet, i de fleste

Tilfælde ud af Forældrenes Hus. Det er derfor, at Chancen for at finde hendes Forældre er større end for at finde hans.

Fænomenet og Forklaringen er maaske af ret underordnet Betydning. At det er fremdraget kan dog altid betragtes som et personligt tiltalende Vidnesbyrd om Interesse og Optagethed, men sagligt er det lidet tilfredsstillende at se »interessante« Forklaringer, hvor mere jævne er bedre.

Noget lignende kan siges om den lille muntre Historie om Fyrstens Susi, der hemmeligt blev gift med Kammertjeneren. Ikke saadan at forstaa, at Historien ikke er god nok; i den Henseende er der ikke noget i Vejen, men naar den skal bruges til at vise, at Kirkebogsstudiet ikke er aandløst, falder den dog lidt igennem. Rent bortset fra, at saadanne »Oaser« er saa sjeldne, at jeg let synes man maa kunne blive enige om, at en Gennemgang af en Kirkebog for at finde en enkelt Indførsel, som Regel er en temmelig aandløs Beskæftigelse, — det kan under ingen Omstændigheder blive det anekdotiske, der gør et Studium aandfuldt, giver det virkelig Værd. Det maa være den Optagethed hvormed man gaar ind i Studiet, hvad enten det, naar det drejer sig om Kirkebøger, gaar ud paa at klare befolkningsstatistiske Spørgsmaal, at kombinere og rede ud fra hinanden de mange ofte ens Navne, man samtidigt kan træffe i samme By, at paavise de Spor af overleverede Forestillinger som giver sig til Kende i de ofte næsten automatisk virkende Opkaldelsesregler, eller hvad man nu nævne vil. Ligger kort sagt i alt det, man faar til givende, naar man for Alvor gaar løs paa en Opgave.

Men derfor skal man ikke kimse ad »Oaserne«, de har deres opmuntrende Betydning. Historien om Susi er nok et Par Minutters Opmærksomhed værd, og der er altid Grund til at glæde sig hver Gang man træffer Indførsler, der aflører menneskelige Svagheder og Glæder. Her et Par Stykker.

Da Hans Hansen Bolting 12 I. 1687 blev gift i Fraugde med den der-værende Præsts ældste Datter, Edele Katrine Clavedatter Barfod, var det lige sent nok, da deres ældste Søn blev født i Rolsted allerede 27 III. 1687, døbt 6 IV. Degnen, der førte Kirkebogen, søgte at dække over »Skandalen« ved kun at indføre: 1687 »den Onsdag efter H. 3. Konger viet Hans Hansen og Ædel Katrine« efterfulgt af et senere tilføjet »Clau sdatter«, uden mod almindelig Sædvane at fremhæve Indførslen, og uden med et Ord at nævne, at hun var Præstens Datter.

Da Boild Pedersdatter 3die Gang stod offentlig Skrifte i Aalborg Budolfi Kirke 19 IX. 1655 sammen med hendes Medskyldige Rasmus Weidemann, har Præsten, synligt oprørt over hendes Uforbederlighed, trods Kirkens Tugt og de Formaninger han næppe har sparet paa, udfor hendes Navn skrevet: »Afhannemihans Huus besofuit. Nu tridie Gang«.

Endelig skal fra Kirkebogen for St. Thomas anføres en lille Indførsel, der afspejler lidt af den umiddelbare Glæde de Folk, der har lagt ny Jord under sig, alle Dage har haft: 3 V. 1700 døde Samsons Borrins Datter, en stor og tyk Pige, en 8te à 10 Uger efter at hun var hidkommen med hendes Fader fra Holland.

Men ønsker man den Slags »Documents humains«, saa indeholder Skifterne et ganske anderledes rigt Stof. Ikke sjældent kan man træffe originale Breve som Bilag, men ogsaa i selve Tilførslerne kan man ofte finde ganske pudsige Ting, der kan gøre Sider af de paagældendes Liv vidunderligt levende for en, som for Eksempel følgende:

I Pesten 1711 i København døde Organisten ved Helliggeist Kirke Chri-

tian Geist, hans 3die Hustru og samtlige Børn. Da alle hans Arvinger var bosat i Mecklenburg varede det naturligvis længe, inden Skiftet kom i Orden. — det blev først sluttet 9 XII. 1718 — og det synes en vis Sr. Niels Lindam at have forsøgt at gøre sig indbringende, idet han i 1714 fremkom med en Obligation paa 500 Rdr., som han skulde have laant den Afdøde. Den var vistnok ikke helt ægte, den blev ihvertfald afvist som Følge af de Indvendinger Arvingerne fremkom med i en Skrivelse af 26 VI. 1714. Blandt disse Indvendinger var følgende maaske mindre gode som Bevis betragtet, men ikke mindre kuriøse:

»Tilmed er 4de) overalt notair og kundbart, at den sl. Mand Christian Geist havde en Hustrue, som Dag og Nat eftertragtede at underkue ham til at indgaae alt det hun behagede, og særdeeles om hand ved Døden skulle før hende afgaae, hun da for sig og sine med hannem aufløde Børn skulle nyde alt hvis han efterlod, og hans egne Børn, som vare hendes Stifbørn, skulle gaae derfra, som Fuglen fra Axet, hvilcket gav den Prøve fra sig, at da Manden sligt icke ville indgaae, rejste hun fra ham og blev borte en Tiid lang, saa hand omsider maatte hendte hende tilbage igen.

Alligevel, lige saa forfriskende det er at støde paa slige malende Billeder, de kan ikke være endeligt eller eneste Maal for Forskningen, og ganske særligt kan Genealogien ikke se bort fra de Opgaver det praktiske Liv byder den, og som en af de vigtigste der for Tiden frembyder sig her i Landet maa utvivlsomt nævnes Navnesagen.

Den her i Tidsskriftet derom indledede Diskussion er nu blevet standset, og det er, naar der ses hen til det personlige Præg Diskussionen antog maaske ganske heldigt. Men selve Sagen lader sig ikke afvise, og det vilde sikkert baade være velset og heldigt, om Bestyrelsen i Vinterens Løb lod holde et Møde, hvor Spørgsmaalet kunde blive saa alsidigt drøftet som muligt.

Det der har forbavset en almindelig Læser mest ved den førte Diskussion er sikkert den principale Uenighed der er mellem Deltagernes Grundbetragtninger.

Og dog maa der, hvordan man end stiller sig til Spørgsmaalet om den R e t Direktør Hauch-Fausbøll hævder enhver har til at anvende Fars og Mors Navn som dobbelt Efternavn, let kunne naas til Enighed om, at det er s t ø - d e n d e for en normal Retsbevidsthed, at en Mand, der lovligt er tillagt Navnet Valdemar Henry Kofod Hansen, ved Dom er forbudt at kalde sig Kofod Hansen, fordi en anden Mand, der ovenikøbet slægtshistorisk set har mindre Adkomst til Navnet, har taget Forbehold paa Navnet Kofoed-Hansen, naar samtidigt Hjorth Nielsen og forresten Hundreder med ham kan usurperer tilsvarende Navne, for sig selv og for deres Børn, blot der i k k e er taget Forbehold.

Og bliver de kendte under dette Navn, kan det være dem ganske ligegyldigt, om de maa skrive Navnet med Bindestreg eller ej — saadan rent ortografiske Fixfæxerier burde Lovgivningen eller Bevillingsmyndighederne overhovedet ingen Opmærksomhed skænke, saa lidt som der bør lægges Vægt paa, om en Mand staver sit Navn med k eller c, med i eller j, eller skriver det med lutter smaa Bogstaver, med gotiske ditto, eller med Krølle over eller under. Publikum vil — og med Rette — kræve, at for Eks. Hjorth Nielsens Navn

i en Vejviser findes under Hjorth Nielsen, ikke under Nielsen, ganske ligegyldigt om der ogsaa findes Folk, der hedder Hjorth-Nielsen. Det modsatte er alt for upraktisk.

Der er her, forekommer det mig, kun 2 Veje at gaa, enten maa man ganske forbyde privat Dannelse af saadanne dobbelte Efternavne, eller man maa lade Folk danne og bruge dem som Skik er, blot ikke anerkende dem som Slægtsnavne i den Forstand at de kan beskyttes.

Den første Vej lader sig imidlertid næppe gaa, thi ligefrem forbyde Folk at bruge deres fulde Navn kan man dog vanskeligt, og Praksis skal saa nok altid vise sig at være stærkere end nogen Lov.

Er en Mand blevet kendt under Navnet Ove Thomsen, P. G. C. Jensen eller lignende, saa indgaar For- og Efternavn, henholdsvis Forbogsstaver og Efternavn, paa tilsvarende Maade som de ovenomtalte dobbelte Efternavne, en saa fast Forbindelse, at de i almindelig Bevidsthed fremtræder som ny Efternavne. Og i Overensstemmelse hermed er der da ogsaa blevet bevilget Slægtsnavne som Troels-Lund, Troels-Smith o. s. v.

Men her er man i endnu højere Grad end ved de dobbelte Efternavn ude for den ovenberørte Vanskelighed. Lige saa lidt man har haft noget imod, at en Mand bliver kendt under Navnet Johannes V. Jensen, kan man med Rimelighed indvende noget imod, at en anden kalder sig R. Troels Lund, særlig hvis hans første Fornavn er et ildeklingende Navn, og han vil under alle Omstændigheder blive kendt under dette Navn, saafremt han fortsætter et af en Far Troels Lund grundlagt Firma. Og isaafald vil det igen være upraktisk at forlange af Folk, at de skal huske, at Troels-Lund'erne opføres under T., men Troels-Lund'erne under L.

Lad endda gaa her, hvor den rigtige Troels Troels-Lund's Navn og Værk er saa bekendt, at man maaske kan huske denne Adskillelse en Tid lang, adskilligt værre er det, naar en Kaptajn Troels Smith faar Bevilling paa Navnet Troels-Smith, og endnu en Del værre vilde det være om der blev givet Bevilling paa Navne som Troels-Nielsen.

Langt bedre kunde det forsvares at bevilge Navne som Troelslund og Troelsmith, navnlig naar der som i sidstnævnte Tilfælde ved Sammensmeltningen kan falde et eller flere Bogstaver bort, thi en saadan Sammensmeltning vil ikke være af udelukkende ortografisk Natur, den vil sikkert meget hurtigt medføre den Ændring i Udtalen, at Eftertrykket kommer til at ligge paa første Stavelse.

Ønsker man en fornuftig Udvikling af Navnesagen, og det vil utvivlsomt sige, ønsker, at Befolkningen her, som i de fleste andre europæiske Lande faar faste kun paa Mandssiden arvelige Slægtsnavne, og man ikke paa en Gang vil paabyde Indførelsen af saadanne, saa forekommer det mig rimeligst om man vedblivende lader Folk kalde sig som det passer dem, saalænge de holder sig til de dem lovligt ved Daaben eller paa anden Maade erhvervede Navne.

Men at man paa den anden Side gør hvad der kan gøres for at faa Befolkningen til at antage faste Slægtsnavne, først og fremmest ved at give den nem og billig Adgang til Erhvervelse af saadanne og derefter ved ikke alene at yde de saaledes erhvervede Navne Beskyttelse, men ogsaa ved at lade være med at beskytte Dobbeltnavne hvis ene Del er et -sen Navn eller et utvivlsomt Fornavn.

Ellers opnaar man sikkert blot at øge det Navnekaos, som skabtes

ved den utvivlsomt mere velmente Forordning af 1828, end dens Virkninger har vist sig heldige.

Skal man ud af det, maa det ind i den almindelige Bevidsthed, at -sen Navne er misbrugte Patronymika, og lige saa lidt egnede til Slægtsnavne som almindeligt forekommende Fornavne.

Og det naaes næppe, naar saadanne Navne gennem en særlig Lov kan opnaa Beskyttelse som Slægtsnavne, blot de indgaar som Led i et Dobbeltnavn.

Det er ikke alene konsekvent at fastholde at de lige saa lidt er egnet til Slægtsnavne i det ene Tilfælde som i det andet, det medfører tillige, at man derved ikke krænker den Ret, enhver naturligt maa synes at have til at kalde sig med de Navne Vedkommende lovligt bærer, man maa blot hævde, at vil Familier som Kofoed-Hansen og tilsvarende opnaa Retsbeskyttelse for deres Familienavn, saa maa de lige saa vel som Hansen'erne og Nielsen'erne antage et virkeligt Slægtsnavn, der kan beskyttes.

Det vilde som før nævnt være ønskeligt, om disse Forhold kunde blive drøftet ved et Møde, som maaske kunde give Stødet til en forbedret Praksis i det for Befolkningen i Virkeligheden uhyre vigtige Navnespørgsmaal.

Ved samme Lejlighed kunde man saa belyse det af Arkivar Thiset særligt fremdragne Spørgsmaal om Slægtsnavnes Overføring gennem Kvinder lidt nærmere, da man sikkert kun gennem en saa alsidig og fyldig Viden som muligt om disse Forhold kan naa til en Udjævning af de principale Uoverensstemmelser, som er kommet frem ved Diskussionen.

At den i Europa mest udbredte Skik er, at Slægtsnavnet fast følger Mandslinien kan der let naas til Enighed om, sandsynligvis ogsaa om, at det under de eksisterende Samfundsforhold er det mest praktiske. Den er under alle Omstændigheder her i Landet lovfæstet som Regel gennem Forordningen af 1828, og var allerede da almindelig Skik i hele Overklassen, medens Størsteparten af Bybefolkningen og Landbefolkningen klarede sig uden egentligt Slægtsnavn, men med hyppigt vekslende Kendingsnavne.

At den allerede langt tidligere var Regel indenfor Adelen er ogsaa sikkert, selv om der jævnligt findes enkelte Undtagelser, og de fleste vil vel gerne være enig med Arkivar Thiset i at alle Navneoverførelser gennem Kvinder er en Uskik.

Men dermed er ikke sagt, at denne »Uskik« har været »Undtagelsen aldrig Reglen«; jeg tror tværtimod man ved en nærmere Betragtning maa komme til det Resultat, at saadanne Overførelser baade i Danmark og i Norge i meget lange Tider har været saa udbredt en Skik, at Forordningen af 1828 for en stor Del maa opfattes som rettet mod denne Skik.

Det er rimeligvis ogsaa Reminiscenser fra disse Skikke, der har gjort Dobbeltnavne og Betragtninger som de af Direktør Hauch-Fausbøll fremsatte saa almindelige som de er. Det er jo fra mange andre Omraader godt kendt, at Skikke og Overleveringer holder sig meget længere end de Forestillinger de oprindeligt var knyttet til.

Uden at komme nærmere ind paa de til forskellige Tider herskende Opkaldelsesregler, særlig Spørgsmaalet om, naar man begyndte at opkalde endnu levende Personer, og uden at gøre nogetsomhelst Forsøg paa Fuldstændighed, skal jeg i det følgende nævne enkelte Eksempler paa hvor efter Nutidsbegreber mærkelige Forhold der ofte fremkom under Anvendelsen af de almindelig kendte Regler, at først og fremmest opkaldtes eventuel afdød Ægtefælle, derefter begge Sæt Bedsteforeldre.

Særlig mærkelig forekommer maaske Overføringen af Efternavn, men at en Række Børn, naar Faderen intet Slægtsnavn førte, tidligere som Regel antog Moderens, er saa almindeligt, at der næppe findes et eneste ældre Slægtsnavn, som ikke adskillige Gange er arvet ned i Kvindeliniær, og saa ofte omtalt, at jeg ikke behøver at nævne Eksempler.

Ret almindelig kendt er det vist ogsaa, at et Slægtsnavn gennem Opkaldelse af afdød Ægtefælle kan overføres til Personer, der end ikke er i Blodslægtskab med Navnets oprindelige Bærere. Jeg kan for Eks. nævne det allerede i dette Tidsskrifts 4de Bind omtalte Tilfælde med Familien R o s t r u p.

Et andet udmærket Eksempel frembyder den store kendte Familie P l u m, hvis Stamfader, Professor juris Claus Plum (1585—1649) var ældste Søn af Købmand, Byfoged i København og senere kongelig Herold (d. v. s. Gesandt) Peder Frandsen (c. 1545—1608), der c. 1583 ægtede Katrine Sibe (c. 1545—1613), Enke efter kongelig Hofskrædder Claus Plum, død c. 1581.

Den Slags Overføringer er i det Hele taget ikke sjældne, særlig hyppigt træffes de i Præsteslægterne, da det jo var meget almindeligt, at en nyansat Præst maatte ægte Forgængeren Enke. Deres første Søn blev da opkaldt efter Forgængeren, hvis Slægtsnavn derved ofte førtes videre, navnlig naar Faderen ikke selv førte noget.

Men selv i de Tilfælde, hvor Faderen førte Slægtsnavn, sejrede i mange Tilfælde dog den afdøde Ægtefælles, eller Moderens, oftest kun for den særligt opkaldte Søns Vedkommende, men ogsaa tit for alle Børnenes eller en Del af Børnenes Vedkommende.

Clemen Weidemann (c. 1623—c. 1684) i Nibe havde med Marie Paludan (c. 1628—1700) blandt andet 2 Børn opkaldt efter hendes Forældre Dr. med. Læge og Kannik i Viborg Lukas Paludan (c. 1582—1638) og Maren Popp, samt 1 efter sidstnævntes Får Købmand i Aalborg Povl Popp, død 1630. Denne Søn Povl og Datteren Maren træffes flere Gange i Tingbøgerne for Nibe, kaldet Povl Popp og Maren Popp, uden at der kan være Tvivl om deres Identitet, ja i et Skøde af 1 IX. 1695 tinglæst for Viborg Landsting 18 IX. 1695 nævnes i Teksten som Vidne P o v l P o p i Nibe, skønt han underskriver sig P o v e l V e j d e m a n n e g. h.

I dette Tilfælde endte det dog med, at Navnet Weidemann sejrede, og fuldstændig Overgang til nyt Slægtsnavn fra et gammelt træffes i den Slags Tilfælde som Regel ogsaa først nogle Generationer længere ned i Tiden. At Navnet Popp i nærværende Tilfælde brugtes en Del, maa sikkert skyldes dets Nemhed, thi den efter Morfaderen opkaldte Søn Lukas ses aldrig at være kaldet Paludan, kun Lukas Weidemann (c. 1654—1693).

Derimod havde sidstnævnte en Datter Marie, død 1753, gift c. 1717 med Jørgen Kristensen Aggersborg, og af deres 5 Børn kaldte de 4 sig A g g e r s - b o r g, men Sønnen Lukas, egentlig L u k a s W e i d e m a n n Jørgensen Aggersborg (c. 1720—1768), og de 5 Døtre, han efterlod sig, kaldte sig altid W e i d e m a n n.

Ovennævnte P o u l P o p p C l e m e n s e n W e i d e m a n n havde ogsaa en Datter Marie (c. 1698—1776). Hun var gift med Morten Hansen Kirkegaard, død c. 1742, der som Regel forekommer uden Slægtsnavn, og af deres 8 overlevende Børn kaldte de 5 sig K i r k e g a a r d, de 3 W e i d e m a n n, deriblandt ikke alene en Søn Poul og en Datter Marie Kristine, men ogsaa en Søn Morten.

Saadan kunde man blive ved længe, men det anførte er forhaabentlig tilstrækkeligt til at give et lille Begreb om, hvor hyppigt Slægtsnavne vekslede

i ældre Tid, ikke fordi Moderens var finere, men blot fordi almindelig Skik krævede hendes Slægt opkaldt ligesaavel som Faderens.

Endnu ejendommeligere er dog de Forhold der kan fremkomme, naar 2 eller flere Brødre faar samme Fornavn.

Dette, der er ganske stridende mod Nutids Skik og forresten saa godt som aldrig træffes paa Øerne, har imidlertid været staaende Skik i store Dele af Jylland, og er vistnok ikke helt forsvundet endnu.

Mange vil vistnok fra Johannes V. Jensens Himmerlandshistorier 3die Samling huske den smukke Skildring han der har givet af sin Farfar Jens Jensen Væver, død 1882, og at det om denne fortælles, at han efterlod sig 3 Sønner; Jens Jensen, Hans Jensen og Jens Jensen, men »Sammenhængen med min Bedstefaders ringe Opfindsomhed i Retning af at give sine Drengene Navn har jeg aldrig rigtig kunnet faa opklaret. Han lader til at have hængt med særlig Troskab ved det almindeligste Navn i Danmark. Det har til Dato været nødvendigt for at skelne imellem dem at kalde den ene »Store Jens«, den anden »Bitte Jens«.

Saadan noget sker imidlertid ikke af manglende »Opfindsomhed«, det skal Præst og Naboer nok sørge for, og Tilfældet er da ogsaa saa langt fra at være enestaaende, at man kan være aldeles vis paa, at der, selv om Motiveringingen synes glemt, har fundet en fuldkommen regelbunden Opkaldelse Sted.

Maaske efter begge Bedsteførelde, thi naar disse havde samme Fornavn var det i store Dele af Jylland ikke som paa Øerne tilstrækkeligt at opkalde dem begge i et Barn, de skulde hver have sit. Men hvis Aldersordenen er rigtig, og ikke flere Sønner er døde som smaa, er det dog i nærværende Tilfælde sandsynligst, at Store Jens er opkaldt efter en tidligere Mand til Moderen, Hans efter hendes Far og Bitte Jens efter Farfaderen.

Det ses let, at der i Tilfælde, hvor begge Bedstefædre har samme Fornavn og Konen tillige Enke efter en Mand af dette Navn, er Mulighed for 3 ensbenævnte Sønner, og paa tilsvarende Maade kan 3 Døtre faa samme Navn, men Reglerne maa være mere omfattende, ogsaa fjernere Slægtninge eller Forfædre maa have kunnet gøre Krav paa at blive opkaldt, da man jævnligt træffer endnu flere parvis ensbenævnte Sødskende end Bedsteføreldenes og eventuelt tidligere afdøde Ægtefællers Navne tillader.

Jeg skal i det følgende nævne enkelte Eksempler, der forøvrigt let kunde suppleres med mange flere, paa saadanne ensbenævnte Sødskendepar.

I Rostocks Universitetsmatrikel finder man April 1589 indskrevet:

Nicolaus Laurenti Barfodius } fratres Dani.
 Nicolaus Laurenti Barfodius }

men her er det kun tilsyneladende der er Tale om 2 ensbenævnte Brødre, den ene hed Niels, den anden Claus, den første blev Præst i Nebel 1592, den anden i Sneum 1593.

Paa samme Maade kan man træffe immatrikuleret 2 Brødre Johannes der paa Dansk fører de forskellige Navne Hans og Jens, men Oversættelserne til Latin er i begge Tilfælde fuldstændig korrekte. Først langt senere fandt man paa at gøre Adskillelse paa Latin gennem Anvendelse af Navnene Claudius og Janus.

Det kan i Forbigaaende bemærkes, at medens man roligt kan oversætte disse sidste Navne ved henholdsvis Claus og Jens, man kan ikke, som det saa ofte ses, fra et latinsk Nicolaus eller Johannes (og Joannes) slutte til et dansk Niels, henholdsvis Hans, der kan ligesaagodt være

Tale om en Clavs eller Jens, og dette at forstaa saaledes, at et *Nicolaus Nicolai* for Eks. ikke alene kan betyde *Niels Nielsen* og *Clavs Clavsen*, men ogsaa *Niels Clavsen* og *Clavs Nielsen*.

Af og til træffer man dog immatrikuleret virkelig ensbenævnte Brødre. Det morsomste Tilfælde jeg kan nævne, er de 2 Brødre, der fra Viborg Skole blev immatrikuleret i København 3 VIII. 1660:

Christianus Petri Agerholmius, natu major.

Christianus Petri Agerholmius, natu minor.

De var ifølge *Wibergs Præstehistorie* Tvillinger, begge født 3 XII. 1637 i *Agerholm Præstegaard* for V. og Ø. Vandet Sogne i Thy, blev begge Kandidater 23 IV. 1662 og begge ordinerede til Sognepræster i samme Herred 15 I. 1673, den ene til *Hundstrup* og *Østerild*, den anden til V. og Ø. Vandet.

Man kan jo ikke sige andet end, at det er et Held de i den Grad fulgte hinanden i tykt og tyndt; det vilde ellers have været lidt vanskeligt at afgøre, om det var den først immatrikulerede der blev Præst først eller sidst.

De er tydeligvis opkaldt efter Farfar og Morfar, idet de var Sønner af *Peter Kristensen Øland*, Præst i V. og Ø. Vandet, og *Sidse Kristensdatter*.

Endnu almindeligere forekommer dog saadanne Dobbeltnavne i Bondebefolkningen, jeg kan f. Eks. henvise til de mange Tilfælde der forekommer i *Klitgaard*: »Kjærulfske Studier«, og skal her nøjes med at anføre et enkelt særlig sammensat Tilfælde.

Peder Mikkelsen (1715—1797), der var Fæster af en Gaard kaldet *Fauerholt* i *Fjelsted By Sindal Sogn* ved *Hjørring*, og som 1748 blev gift med *Mette Jensdatter* fik følgende Børn døbt i *Sindal*; *Sidse* i 1749, *Mikkell* i 1751, *Maren* i 1753, *Jens* i 1755, *Kristen* i 1756, *Povl* i 1758, *Mette* i 1764, *Kristen* Nr. 2 i 1765, *Anne* i 1769, *Maren* Nr. 2 i 1771 og *Peder* i 1775.

Blandt de begravede kan man ingen af disse Børn finde før 1776, og man studser derfor lidt ved *Kristen* Nr. 2 og den foregaaende *Mette*, og spørger, om ikke *Peder Mikkelsen* i Aarene 1758—1763 skulde være bleven gift igen med en *Kristensdatter*. Jo ganske rigtigt, 1763 6 I. begravet *Mette Jensdatter* (1720—1763) og 13 XI. 1763 bliver han gift med *Karen Kristensdatter* (1734—1790).

Nu viser en nærmere Undersøgelse, at *Peder Mikkelsen* er Søn af *Mikkell Kristensen* (c. 1684—1743) og *Maren Pedersdatter*, død c. 1720, at *Mette Jensdatter* er Datter af *Jens Nielsen* (c. 1671—1760) og *Margrethe Thomasdatter* (c. 1680—1755), og *Karen Kristensdatter* af *Kristen Jensen* (c. 1702—1770) og *Anne Nielsdatter* (c. 1701—1759).

Herefter maa Børnene være opkaldt paa følgende Maade: *Sidse* maa være opkaldt enten efter en tidligere ukendt Hustru til *Peder Mikkelsen*, eller da Mormoderen *Margrethe Thomasdatter* er i Live maaske efter sidstnævntes Mor, men dette Spørgsmaal kan ikke, som man kunde vente det, løses ved Hjælp af Folketællingen 1787, idet *Peder Mikkelsen* og *Karen Kristensdatter* mærkeligt nok ikke kan findes.

Iste Søn *Mikkell* er opkaldt efter Farfar, 2den Datter *Maren* efter Farmor, 2den Søn *Jens* efter Morfar, 3die Søn *Kristen* efter Farfars Far. Hvem 4de Søn og sidste Barn af dette Ægteskab er opkaldt efter ved jeg ikke, det er ikke efter nogen af Oldefædrene.

Iste Datter i næste Ægteskab bliver saa opkaldt efter den afdøde Hustru *Mette*, Iste Søn *Kristen* Nr. 2 efter Morfar, 2den Datter *Anne* efter Mormor. Den næste Datter *Maren* Nr. 2 er vistnok opkaldt efter Faderens Pleje- og Stifmor, Farfaderens 3die Hustru, der ligesom den første hed *Maren*

og endelig er den sidste Søn P e d e r sikkert opkaldt efter Farmors Far, den samme som Faderen i sin Tid blev opkaldt efter.

Men ogsaa i Borgerslægterne forekommer Dobbeltnavne hyppigt, jeg skal imidlertid ikke trætte med at anføre flere Eksempler, blot nøjes med at anføre et Par Tilfælde, hvor de sædvanlige Opkaldelsesregler ikke er tilstrækkelige til at forklare Forholdene.

Feldbereder i Aalborg Urban Jakobsen (Gedsmann), død 1653 gift c. 1617 med Maren Jørgensdatter, død 1645 havde følgende Børn; Jakob, den senere Borgmester som skød sig selv, Johanne, Anne Nr. 1, Jørgen, Maren Nr. 1, Anders, Maren Nr. 2 og Anne Nr. 2. Begge Døtre Anne og begge Døtre Maren blev gift, og begge Sæt kan selvsagt ikke forklares ud fra deres iøvrigt ukendte Bedstemøders Navne.

Paa normal Maade kan man heller ikke forklare Forholdene i Familien Harbo i Ringkøbing, hvor der omkring 1700 levede 3 Fuldblødre Kristen Kristensen Harbo d. ældre, død 1709, Kristen Kristensen Harbo d. yngre, død 1712 og Peder Kristensen Harbo, død 1732.

Førstnævnte, hvis Hustrus Navn ikke kendes, efterlod sig foruden nogle Døtre, kun de 2 Sønner: Kristen Harbo d. ældre, født 1688, lever 1713 i København, og Kristen Harbo d. yngre, født 1691, død 1732 i Ringkøbing. Den mellemste, der var Overformynder, døde som sagt 1712, men uden at efterlade sig Børn, og den yngste, der var Skomager havde med sin Hustru Kirsten Larsdatter Kiøldal følgende Sønner: Kristen Harbo d. ældre, født 1706, Kristen Harbo d. yngre, født 1709 og Jens Harbo, født 1710. Om deres senere Skæbne ved jeg kun, at en Søn døde i 1711, og at mindst 1 Søn Kristen levede i 1731. Sidstnævnte blev vistnok senere Vice-Raadmand i Helsingør og døde 1751.

Det er sandsynligt, at en eller anden Gang har 2 Brødre faaet Navnet Kristen efter ensbenævnte Bedstefædre, og at en saadan Dobbeltopkaldelse derefter er blevet Tradition i Familien, men »Tradition« vil sikkert kun sige, at disse Brødre paa ganske bestemt Maade har kunnet gøre Krav paa Opkaldelse.

Og endnu mere brogede er Forholdene ved de gennem Skifter i Nibe 1 XI. 1747 og 11 I. 1762 sikrede 5 Fuldblødre: Niels Corneliusen Roed i Nibe, Niels Corneliusen Roed i det nærliggende Klitgaard, Niels Corneliusen Hvid i Nibe, Kristen Corneliusen Roed i Nibe, og Kristen Corneliusen Hurtigkarl sammesteds, til hvis Afstamning jeg dog kender saa lidt, at jeg ikke kan give nogen Forklaring paa denne Overfod af ens Navne.

Disse Dobbeltopkaldelser kan synes meget besværlige, men ret beret er de det ikke i højere Grad, end naar man nu i samme Familie har 2 Døtre Anna Marie og Anna Lise, og det er under alle Omstændigheder nu efter deres Død langt lettere at holde alle disse ensbenævnte Sødskenepar ude fra hinanden, end for Eks. de talrige Claus Plum'er, man træffer blandt ovennævnte Professor Claus Plums Efterkommere. Det ligger naturligvis for en stor Del i, at deres egen Samtid selv var interesseret i at holde dem ude fra hinanden.

Johannes V. Jensens 2 Farbrødre kaldes henholdsvis Store Jens og Bitte Jens, Harboerne i Ringkøbing benævnes systematisk d. ældre og d. yngre, Urban Jakobsens Døtre kaldes første og anden Anne, første og anden Maren, og de mange forskellige Efternavne Cornelius Nielsen Roed's 3+2 ensbenævnte Sønner fører letter i høj Grad Adskillelsen.

Jeg skal sluttelig anføre hvordan de 3 Jens Strætt'er, som levede i Nibe i 1700aarene, holdtes adskilt i daglig Tale.

Den ældste Jens Knudsen Strætt (1724—1781) var Søn af Knud Jensen Strætt, død 1741, og kaldes som Regel derfor blot Jens Knudsen, de 2 næste var begge Sønner af Knud Jensen Strætts Broder Otte Jensen Strætt, død 1754 og dennes Hustru Anne Jensdatter Kok. Den ældste af dem var opkaldt efter Farfaderen Jens Knudsen Strætt, og fører derfor korrekt Navnet Jens Knudsen Ottesen Strætt (1738—1797), men kaldes som Regel blot Jens Strætt. Den yngste var opkaldt efter Morfaderen, og burde altsaa korrekt være kaldet Jens Kok Ottesen Strætt (1740—1799), men kaldes oftere Jens Ottesen Strætt, og Jens Ottesen Kok Strætt, hyppigst dog blot Jens Ottesen.

Man kan mene om disse Skikke og Sædvaner hvad man vil, er man opmærksom paa dem, er de Forhold de har affødt, ikke vanskeligere at udrede end alle andre, navnlig ikke naar der er bevaret Skifter. Og saa maa ingen klage, Kilderne er jo hyppigt saa mangelfulde og manglende, at man ikke kan komme videre.

Man kan derfor ikke rigtig deltage i Arkivar Thisets Beklagelse af det fremdragne Tilfælde med hin fynske Landsdommer, der 1387 kaldes Otto Tydynghehuze dictus Skynkel og 1423 Otto Skinkel, naar Tidehuus kalder, naar Vaabnet som meddelt kendes, og enhver Tvivl om Vedkommende paa fædrene Side er en Tidinghus eller Skinkel dermed er udelukket.

Saa meget mindre, som man af selve de her anførte Benævnelser, uden at det modsatte helt tør benægtes, skuide mene, at han var en Tidinghus, thi det siger den latinske Bemærkning, og den danske skai saavidt jeg kan se snarest, kan ihvertfald lige saa let som modsat, tolkes paa denne Maade (den Tidehus man kalder Otte Skinkel).

Det forbavtede mig derfor ikke i Adelsaarbogen for 1916 at se det virkelig forholdt sig saadan, men til Gengæld, at jeg skulde finde Grunden til denne Navnevekslen i et udmærket og typiskt Eksempel paa en dobbelt Opkaldelse.

Første Gang han forekommer, nemlig i 1385, er det sammen med en ensbenævnt Broder: Ottoni et Ottoni fratribus Tedinghuze et Skinkel, og jeg kan vanskelig i Overensstemmelse med de ovennævnte talrige Eksempler tro andet, end at de maa være opkaldt efter hver sin Bedstefader, og til Adskillelse kaldet med Vedkommendes Slægtsnavn.

Faderen Marqvard Tidinghus nævnes 1385—1397. Hans ukendte Far, der antages at være Søn af en ældre Marqvard Tidinghus, nævnt 1313, maa være født kort efter 1300 og have heddet Otto Tidinghus, hvilket yderligere bestyrkes ved at Sønnen Albert Tidinghus, nævnt 1378, ogsaa havde en Søn Otto Tidinghus, Kantor i Haderslev, nævnt 1397—1414.

Moderen kan derimod ikke som anført maa ske være Datter af den i Aarene 1382—1390 nævnte Hr. Borqvart Skinkel, thi da hendes Sønner modtager Pant i 1385, maa hun allerseneset være født i 1345, hvilket isaafald vilde medføre at Borqvart Skinkels Far Otto Skinkel, der nævnes 1357—1398 senest kan være født 1295. Det er imidlertid ganske umuligt, og det kan derfor betragtes som givet, at hun er Datter af sidstnævnte Otto Skinkel. Det passer med Aarstallene og forklarer fuldt ud Sønnernes ens Fornavne og veksellende Slægtsnavn.

Der kan næppe være Tvivl om, at man ogsaa i andre Tilfælde ved Hjælp af Opkaldelsesreglerne kan skaffe Vished i ellers tvivlsomme Spørgsmaal. Baade i ældre Tid, hvor Kilderne flyder saa sparsomt, at ethvert Vink er værdifuldt,

og i yngre, hvor man, naar der ikke kan skaffes Skifter, som Regel mangler afgørende Bevis for, at en et eller andet Sted døbt Person er identisk med en senere forekommende Person af samme Navn, ofte er der maaske Tale om en Fætter eller en endnu fjærrere Slægtning.

Længst kan man naa, naar man kender samtlige Børns Navne og den Orden de er født i, men da de som smaa døde jo oftest er ukendte, er det særlig fra Dobbelt- og Efternavnsopkaldelserne, at man faar værdifulde Oplysninger, saaledes at disse for Nutidsbegreber saa mærkelige Forhold langt snarere maa kaldes v e j l e d e n d e end vildledende.

Alligevel kan jeg udmærket godt gaa med til at finde Reglerne uheldige, men kun i den Forstand, at de ikke mere er værd at følge.

Ensartede Regler er nemlig et Gode af høj Værd, og historisk maa man erkende, at den Navngivning, der holder sig til et fast fædrene Slægtsnavn og vilkaarligt skiftende Fornavne, har sejret over det meste Europa. Og utvivlsomt med Rette, som den mest praktiske af de mange Skikke der har været anvendt, blot man muliggør, at de altfor hyppigt brugte Slægtsnavne nogenlunde let kan ombyttes med ny.

Et i Danmark anset Slægtsnavn som Lehmann er i Berlin for Eks. lige saa stor en Plage som Navnene Hansen og Nielsen herhjemme, og ogsaa her findes der lignende udbredte Navne, for Eks. Schmidt og Møller, som kun højst uegentligt kan kaldes Slægtsnavne.

Derimod kan man vanskeligt tillægge faste Slægtsnavne synderlig Betydning af Hensyn til en Udvikling af Familiefølelsen. Denne omfatter i Almindelighed kun ret nære Slægtninge, men tager intet Hensyn til om de er paa Fars eller Mors Side, og har i det hele taget ikke noget med Navnet at gøre. Følelsen af at høre til en historisk kendt Slægt er nemlig kun de allerfærreste beskaaret, og ret beset maa det hævdes, at alle Slægter er lige gamle, det er kun Kendskabet til dem der kan standse kortere eller længere tilbage i Tiden.

Men denne Navngivning kan, hvad der er mere værd, lettere end de fleste andre give enhver dygtig Slægt den Følelse af Samhør med Nutid og Fremtid, som mere end noget andet betinger Overblik, og derigennem Evne til at udfolde Dygtighed, hvad enten det nu er paa Samfundets Top eller indenfor et begrænset Omraade.

Slægter af Postbude og Jærnbanomænd, hvor Gerningen er Tradition, er samfundsmæssig set lige saa ønskelige og betydningsfulde som de fra gammel Tid kendte Bonde- og Haandværkerslægter, Præste- og Officersslægter o. s. v.

Derfor maa det Arbejde, der Verden over, og maaske ganske særligt i de smaa nord- og vesteuropæiske Nationer, er udført for at udrede de almindelige Befolkningsklassers Slægtsammenhæng anses for at være af ikke ringe Værdi.

Kun gennem den nøjagtigste og fuldstændigste Udredning af saa mange enkelte Familiers Forhold som muligt kan man vente med Tiden at faa et saa fyldigt Materiale, at man kan naa længere ind til de store Spørgsmaal for Nationernes Liv som betegnes Arvelighed og Folkeforædling, end man ifølge Sagens Natur kan ved Hjælp af den almindelige Folketællingsstatistik.

Op man behøver ikke for det skematiske at glemme det levende. Tværtimod, jo mere Omhu man anvender paa at faa Skelettet i Orden, des fyldigere vil alt det der gør Billedet levende ogsaa strømme ind.

Det ser man bedst ved Anvendelsen af Tingbøgerne. Naturligvis gives der ikke de Aktstykker, som ikke lejlighedsvis giver Bidrag af særlig levende Art, men som Helhed er Tingbøgerne den rigeste, desværre ogsaa den vanskeligst anvendelige, af de Kilder vi har til slægtshistorisk Viden.

Ganske vist, om det bedste i Livet bærer de sjældent direkte Vidnesbyrd, men selv om de er rene Guldgruber for dem der interesserer sig for Skældsordenes Lyrik, intet er dog fejlagtigere end at tro de udelukkende handler om Livets Vrangside.

Tinget var ikke alene det Sted, hvor Trætterne afgjordes, men ogsaa det Sted, hvor alt af Interesse for Befolkningens ydre Liv kom frem, der vedtog man alle Fællesaftaler, der læstes Skøder og Arveafkald, der sluttedes alle Forlig, afgjordes alle Gældssager, der drøftedes ny Skatteligninger, der læstes Syn paa Bygninger, og Skader opgjordes, der optegnedes hvad gamle Folk huskede om Markskel, om Ulykker i Krigens Tid, og meget andet.

Og læst mellem Linierne faar man i høj Grad fat i det man helst vil vide Besked om, de ydre Kaar for Befolkningens daglige Liv, og den Brydning som til enhver Tid findes mellem den enkeltes Trang til Selvhævdelse og Samfundets Krav om Fællesvirke, og som netop i Tingbøgerne kommer særligt levende frem, da det først efter 1700 blev saa almindeligt at lade møde ved Prokurator, at den ældre Tids mere personlige Præg tog kendeligt af. Ellers var Reglen at man mødte selv, og da yderligere baade Dommer og Skriver til omtrent samme Tid var en Mand fra Egnen, uden særlig Uddannelse, saa kan man vanskeligt finde en friskere sprudlende Kilde til Sprogets Udvikling, eller bedre Bidrag til Viden om Dagliglivets Forløb.

Spørgsmaal og Svar.

I. Spørgsmaal.

Gennem Personalhistorisk Tidsskrift vilde jeg gerne have oplyst, hvem Niels Herrested, Rabenæs, Norge, var, han levede 1718, og hvem var Ditlef Bugge, der ca. 1737 levede i Norge.

Mag. art. A. Axelsen.

1) Frederiche Christiane Lübing (Lüberg?) blev født i Kjøbenhavn $\frac{5}{2}$ 1816 (døbt i Trinitatis Kirke $\frac{23}{2}$ s. A.); som Forældre nævnes Købmand i Lolland, Friderich Adolph Lübing (Lüberg?), og Hustru, Sophie Magdalene Stendrup, i Myntergaden Nr. 51; $\frac{19}{8}$ 1817 boer Forældrene i Regnegade (Vaccinationsattest), men ud over dette vides intet om dem. Forældrene menes dog at være døde, medens Datteren var Barn — Faderen nævnes udtrykkelig som død ved hendes Konfirmation $\frac{18}{4}$ 1830 —, og baade ved denne Lejlighed og ved hendes Giftermaal $\frac{17}{11}$ 1843 (begge Dele i Frelsers Sogn, Christianshavn) med Skibskaptajn Georg Carl Weberg (født $\frac{4}{9}$ 1814, død $\frac{30}{1}$ 1878) er hun Plejedatter af Murmester, Kaptajn Meldahl, Overgaden n. Vandet Nr. 169. Hun døde $\frac{30}{4}$ 1892 i Kjøbenhavn.

2) $\frac{3}{10}$ 1773 konfirmeres i Frelsers Kirke, Chrhn., Nicolai Poulsen Weberg, som ved Folketællingen 1787 boer Strandgade 43 sst., angives at være 34 Aar gl. og ($\frac{28}{11}$ 1779, Frelsers Kirke) gift med Karen Hieronymidatter (1787: 37 Aar gl.; gift 1ste Gang sst. $\frac{3}{1}$ 1775 med Johan Adam Flo-

rell), død $19/8$ 1833, 81 (!) Aar gl. Han var Sejlmagersvend og døde 1815 »i Surabay i Ostindien«.

Nicolai Poulsen Weberg var, i Følge en Forloverattest, Søn af Skibstømermand ved Holmen, Poul Andersen Weberg (Hvedberg), og Margrethe Nicolaysdatter, der 1779 og 1787 boer Strandgade 43 A, Chrhn., og er 1787 henholdsvis 60 og 67 Aar gamle, og han angives at være kommet til Kjøbenhavn med Forældrene i sit 7de Aar (d. v. s. ca. 1760) fra »Telemarken ovenfor Skien i Norge«; en Broder til ham er rimeligvis Anders Poulsen Weberg, der konfirmeres i Frelsers Kirke $2/10$ 1774 og $19/7$, 1783 sst. troloves med Anne Dorthe Pedersdatter; Trolovelsen ophævedes ved Kancelliets Skrivelse til Biskoppen af $6/10$ 1787.

Saafrømt noget af Samfundets Medlemmer maatte ligge inde med Oplysninger eller Kildehenvisninger vedrørende Forældre, Fødsels- og Dødsdag og -Aar, Fødested og Livsforhold m. v. for ovennævnte Friderich Adolph Lübing (Lüberg), Sophie Magdalene Stendrup, Nicolai Poulsen Weberg, Anders Poulsen Weberg, Karen Hieronymidatter, Poul Andersen Weberg (Hvedberg) og Margrethe Nicolaysdatter, vil saadanne Oplysninger blive modtagne med Taknemmelighed af

Cand. polyt. *Oscar Weberg*,
Forhaabningsholms Allé 28, Kbhvn. V.

I Personalhistorisk Tidsskrift for 1908, s. 263 nævnes, at Anne Albertsdatter Altewelt — datter av sogneprest til Ringsted Albert Jørgensen Altewelt, død 1657 og Karen Nielsdatter Hiersing, død 1640 eller 41 — efter morens død kom i huset hos sin morbroder Laus Villadsen, prest i Højetaastrup. Hvorledes kan Laus Villadsen være bror til Karen Nielsdatter Hiersing? Endvidere hvem var Karen Nielsdatters forældre?

Kan der paavises nogen forbindelse mellem ovennævnte Karen Nielsdatter Hiersing og Niels Andersen Hiersing, Fountainemester i Kjøbenhavn ca. 1650. Denne hadde vistnok 1 datter gift med stempelpapirforvalter i Kjøbenhavn Niels Christophersen.

Mulige oplysninger bedes godhedsfuldt indsendt til

Fuldmægtig *E. Krum-Hjersing*
Solligaten 1. Kristiania.

Fortegnelse over den danske og norske Stamtavle- Litteratur i Aaret 1915.

II. Norge.

- Aavitsland, A., Slægtregister for Evje Hovedsogn og tilstødende gaarde Vegusdal. Kr.sand 1914.
- Berg, L., Tjølling. En Bygdebeskrivelse. Kra. 1915.
- Berge, N. E. og Enok Berge. Bergeslægten fra 1681 til 1915. Sandnes 1915.
- Bergwitz, Joh. K. Onso-herred 1814—1914. Kra. 1915.
- Bidrag til Agders Historie II. Kr.sand 1915.
- Bjerke, Ole C. Vaaler og Svindals herred 1814—1914. Fred.stad. 1915.
- Bonnevie, F. Stamtavle over den falkenstenske gren af Familien Bonnevie i Norge 1715—1915. Chra. 1915.
- Brodahl, Joh. E. Litt om adesslegterne Staur, Schønnebøl og Munchegaard i Nordland. Særtryk af »Nordlandsposten«. (Bodø 1915).
- , — . Mo kirke i Ranen. Særtryk af do. (Bodø 1915).
- , — . Akvarelmaler H. J. F. Berg. Thjem. 1915.
- Bugge, Mogens Fraas. Stamtavle over Stavanger-Haugesund-familien Nyman. Kra. 1915.
- Collett, A. Familien Collett og Christianialiv i gamle Dage. Kra. 1915
- Falsen, Conrad. Slægten Falsen. Kra. 1915.
- Flatin, Tov. Kring ein Flesbergprest ved 1700-tale. Kongsberg 1915.
- Fortegnelse over Norske ingeniører 1915. Ved ingeniør Kr. Løken. Kra. 1915.
- Hansen, O. K. Hvaler herred 1814—1914. Fr.hald 1915.
- Holst, Hans Fridtjof. Slægtregister over en Holsteslægt (Helgeland-Holsterne). Manuskript. Kra. 1915.
- Hønefos. Byens historie. Kra. 1915.
- Igsi, M. Hobøl herred 1814—1914. Fr.hald 1914.
- Larsen, Jacob Edler Petersen. Familien Larsens's Stamtavle. Fortsat af Jacob Chr. Larsson 1876. Arendal 1915. Pat.
- Martens, Johan. Tillæg til stamtavle over slekten Martens i Bergen. Bergen 1915.
- Moe, Johan Schach. Møinichen. Stamtavle bygget paa Møinichenske Slægtebøger. Bergen 1914.
- Plünneke, C. og P. Velde. Glemminge og Kraakerøy herreder 1814—1914. Fred.stad 1915.
- Rehbinder, Barndoms og Ungdoms Erindringer. Kra. og Kbhvn. 1915.
- Skjelderup, Arthur. Slægthistoriske Meddelelser om Familierne Skjelderup og Clauson og om Grene af Familierne Holst, Holfeldt, Paludan, Osterhaus, Parsons og Phelp. Chra. 1915.
- Steffens, Haagen Krog. Norske Slægter 1915. Kra. 1915.
- Studenterne fra 1890. Kra. 1915.
- Svendsen, Blom. Fortegnelse over befolkningen i Bodin omk. 1750. Bodø 1915.
- Thunæs, J. M. M. Fortegnelse over norske udskiftningsfunktionærer. Kra. 1915.
- Werring, Oscar. Distriktslæge Martin Tuxen Werring og Hustru Anne Kirstine Elisabeth, f. Møllers Efterkommere. Kra. 1915.

Bog anmeldelser.

Stuhrslægten i Aalborg. Udarbejdet af Kommunalærer P. C. Knudsen. Udgivet af Fabrikant Im. Stuhr. Aalborg 1916.

Endnu for faa Aar siden var der næppe mange udenfor Aalborg, der kendte Navnet Stuhr, men nu er Navnet landskendt og der er Klang af Guld i Forbindelse med det. — Krigen har ogsaa bragt sit Gode og dertil hører noget som det, at den har skabt Muligheder for, at denne dygtige Slægt, der nu paa tredie Generation hører til Aalborg Bys bedste Sønner, — Stamfaderen kom ca. 1810 dertil fra Greifswald, hvor han var født i Aaret 1767, — har kunnet skabe en Virksomhed i det Stuhrske Skibsværft, der betyder saare meget for Byen.

Den lille Bog, som Kommunalærer P. C. Knudsen her har udarbejdet, er aabenbart skrevet med stor Kærlighed til Emnet, og han har da ogsaa faaet noget virkelig smukt ud deraf. Lad det end ikke være overvættets vanskeligt, at samle Oplysninger til Biografier, der først begynder med Aaret 1800, saa er det dog ikke hver Mand givet, at faa et saa harmonisk afrundet Stykke Kultur og Personalhistorie til at flyde i Pennen, som det, der her oprulles for os af Forfatteren.

P. H.

Dänisch-schweizerische Beziehungen in der Vergangenheit. Von Dr. C. Benziger. Bern 1916.

Denne schweiziske Tidsskriftartikel bør ikke forblive ubemærket herhjemme, saavist som det er af Interesse, og maa paaskønnes, at noget saa sporadisk, som Vexelvirkningen mellem de to Landes Folk, er bleven gjort til Genstand for en Behandling fra schweizisk Side; thi det er jo forholdsvis langt flere af den lille dygtige og driftige schweiziske Nation, der har søgt hertil og i Danmark vundet et andet Fædreland end omvendt. — Forfatteren har aabenbart med Grundighed studeret sit Emne saaledes, at meget lidt er undgaaet hans Opmærksomhed, han omtaler Reverdil, Mestral, Iselin, Slægterne Frølich, Cloetta og flere og nævner ogsaa med Elskværdighed alt det lidet, som kan betegnes som »danske Forbindelser med Schweiz«, — hvilket dog i Hovedsagen indskrænker sig til Reiser af Danske i det naturskønne Land, han omtaler f. Ex., at Politikeren, Lensgrev Holstein-Ledreborg, som bekendt i en Aarrække boede i frivilligt Exil i Freiburg.

Man savner dog blandt de bekendteste Schweizere, der har spillet en Rolle herhjemme, Kunstammerforvalterne Lorenz Spengler (Fader og Søn) og Familien Monod, af hvilken to Medlemmer (ligeledes Fader og Søn) bleve højtansete Prædikanter ved den herværende fransk-reformerte Kirke i København; at disse ikke er nævnt er saa meget mærkeligere, som Forfatteren dog nævner Slægten Puerari, til hvilken den ældre Monods Moder hørte.

Forfatteren ved ej heller, at Slægten Frølich allerede kom hertil Landet med Konferensraad, Nationalbankdirektør Lorenz Frølichs Fader (han omtaler kun dennes Neveu, Maleren Lorenz Frølich), og at denne, Agent J. J. Frølich, der var gift med en Spengler, indkaldtes af sin Morbroder, Baron Iselin. — Iøvrigt maa det være mig tilladt i denne Forbindelse at gøre op-

mærksom paa de talrige Malerier og Stik af de fleste af de i Artiklen nævnte Personer — der findes herhjemme — bl. a. et deligt Maleri af Baron Iselin, som Barn; Billeder, der sikkert er ukendte i deres Fædreland, Schweiz.

P. H.

Slægten Levin-Fredericia. Paa Foranledning af Veksellerer Martin J. Levin. Ved Joseph Fischer. Trykt som Manuskript. Kbh. 1916.

Martin J. Levin, der paa saa mange Omraader har givet Beviser paa, hvilken rundhaandet Mæcen han er, har igennem dette Værk, som vor flittige Historiker og Genealog, Bibliotekar Joseph Fischer har udarbejdet, beriget vor jødiske personalhistoriske Litteratur med et overordentligt tiltalende Arbejde.

Det er kun de ældste Led, der faar en udførligere biografisk Omtale — men til denne kun altfor korte biografiske Del slutter sig en fuldstændig Descendens Oversigt, ogsaa i Spindelinien, over Juveler Joseph Levins (f. 1734, † 1791) Descendens, forsynet med nøjagtige Datoer, Stedsangivelser o. s. v. der fra Form og Indholds Side synes hævet over al Kritik.

Vor genealogiske Forskning, der destoværre paa mange Omraader staar tilbage for vore Nabolandes, har gennem Joseph Fischers Arbejder, i Løbet af faa Aar, vundet en Position paa det lille Enklave — den jødiske Personalhistorie, — hvor intet Land kan gøre det Rangen stridig. — Det er forbavsende at se, hvor meget Fischer ogsaa her faar ud af de sparsomme Oplysninger om det attende Aarhundredes Jødeskikkelser, som Synagogens Ministerialbøger og Borgerskabsprotokollerne indeholde; han har en egen Evne til paa Trods heraf, at male disse Patriarkskikkelser levende, saa at vi faar et klart Indtryk af, hvorledes de har kæmpet for at naa frem, hvad de har lidt og dog naaet!

P. H.

Stamtavle over Slægterne, Cand. theol., Degn i Rerslev Andreas Andersøn Müller og Birgithe Sophie Wallunds samt Brygger og Borgermajor i København Jørgen Hansen Hjorth og Dorothea Marie Orsland's Descendenter. Omfattende Slægterne Ferslev, Hald, Møller, Barfod, Hjorth med Biografier og Billeder. Samlet og udarbejdet af Hans Andreas Møller, Købmand i Aalborg. Kbhvn. 1916.

Forfatteren, der ved sit tidligere Stamtavlearbejde om Slægterne Stampe og Thestrup aabenbart har faaet Blod paa Tanden, har her samlet et meget betydeligt Ahne- og Stamtavlemateriale om en hel Række gode Borgerslægter, som han ved Blodets Baand er knyttet til. Det er et betydeligt Arbejde, han har nedlagt i dette Værk, og det er aabenbart samlet med stor Omhu, Kendskab og Kærlighed til Emnet og til sin Slægt. — De tørre Data er isprængt med gode Oversigtstavler og fornøjelige Skildringer af kulturhistorisk Interesse om de ældre henfærende Generationer samt med en hel Række Billeder af Slægternes Medlemmer, som han følger ned igennem Spindeliniene til Nutiden o. s. v. — Om ikke Slægterne igennem Arkivundersøgelse kunde have været fulgt længere tilbage end Tilfældet er, maa staa hen, jeg vilde være tilbøjelig til at antage det; men Forfatteren har aabenbart villet begrænse sig til det overkommelige. Stoffet er ikke ganske regelmæssigt behandlet, og Forfatteren har ikke rigtig forstaaet at skille Klint fra Hvede; han bringer lidt for meget værdiløst Anekdotestof og betragter det som Historie; og det

skæmmer Bogen mere end nødvendigt, at han f. Ex. tiltrukken af nogle højformemme Navne, som han ad Spindelinievejen faar med i Stamtavlen, bruger en hel Side til at aftrykke et ironiserende Avisreferat (vist fra Politiken eller Extrabladet) af et mondænt Bryllup, der har fundet Sted i de allersidste Aar! — Den Slags bør Forfatteren, naar han ellers tager sin Opgave alvorligt, og ikke lader Bogen trykke som et rent privat Manuskript for Familien, forskaane Læseren for; i et Arbejde, som det foreliggende, hører det ikke hjemme.

P. H.

Vägledande Förteckning vid Person- och Släktforskning i Landsarkivet i Lund. Lund 1916. [Af Lauritz Weibull].

Værket indeholder paa 92 Sider en fuldstændig Fortegnelse over samtlige de til det i 1903 stiftede Landsarkiv i Lund afleverede Kirkebøger, Mandtal, Borgermatrikler etc. fra Skaane, Halland og Blekinge, — altsaa netop de for dansk-norsk Personforskning særlig betydningsfulde Dele af Sværrig, — med tilføjede Oplysninger om Kirkebogens Brand o. s. v. Det er et saare for tjenstfuldt og for enhver Arkivbesøgende nyttigt Værk, som her har set Lyset, og dets Udgivers Navn borger for dets Nøjagtighed og Fuldstændighed. — Det hører vistnok til »Løfteparagraferne« fra vor Arkivstyrelse at vi ogsaa skulle faa saadanne Fortegnelser; og vi tør jo haabe paa at dette Arbejdes Udgivelse bliver en Spore, og det selv et Mønster til Efterligning.

P. H.

Helge Hostrup: Jens Christian Hostrup. Hans Liv og Ger- ning. Kbhvn. 1916.

En fornøjelig Bog, en Bog, som bærer Sandhedspræget parret med en dyb sønlig Kærlighed, en Bog som ingen — mindst af alt Personalhistorikeren — vil fortryde at stifte Bekendtskab med. Den er visselig ikke nogen kritisk-etisk Vurdering af vor Studenterdigters Personlighed, men er en ægte »Hostrupsk« fornøjelig Skildring af et harmonisk Digter- og Præstelig, med dets store og smaa Glæder og Sorger, og et Anekdoteværk i god Forstand, om den Kreds af betydelige Mennesker, som hørte til Digterens Kreds. Den Hostrupske ægte danske Slægt, der nedstammer fra »Podemester Hostrup«, der omkring Aar 1700 gav sig af med at forædle Frugttræer paa Herregaardene, faar i Bogen en indgaaende Skildring og danner en værdifuld Ramme om Billedet af Digteren, malet netop som vi igennem hans Værker lærer ham at kende.

P. H.

Slægten Gottlob. Oplysninger samlet af Cand. polyt. J. Gottlob, Kbhvn. 1916.

Slægten stammer fra Organist Johan Gottlob Kirstan i Store Riise paa Ærø (f. 1690, † 1763) og har for en stor Del hjemme paa Ærø. Den lille foreliggende Stamtavle er et fittigt Samlerværk om en jævn Borgerslægt, et af de Arbejder, som er saare utaknemlige, fordi de saa vanskelig finder Paa-skønnelse selv i den nærmeste Kreds; men netop derfor fortjener det af fremhæves, hvad der her er præsteret. — Det er aabenbart ogsaa kun beskedne Midler Forfatteren har haft at raade over til Trykningen, ellers havde man vel ikke maattet savne det Register, uden hvilken Bogen for alle andre, end Familiens egne Medlemmer, bliver næsten værdiløs.

P. H.

Magister Ludvig Daae, Sognepræst til Lindaas og Hustru Drude Cathrine Haar. Utsnit af Manuskriptet til Stamtavle over den norske Familie Daae, Av Aagaat Daae, Trondhjem 1917.

Dette lille i kun 300 Exemplarer trykte Skrift om et norsk Præstepars Liv fra det attende Aarhundrede, der i en meget lang Aarrække boede i det afsides Lindaas, er som Titelen angiver et Udsnit af et endnu ufuldenet Arbejde »Stamtavle over den norske Familie Daae« af den gennem en hel Række interessante Artikler af Tidsskriftets Læsere vel kendte Forfatterinde. Hun har ladet det trykke som en Hædersgave til Slægtens Ældste, den d. 21. Februar 1917 fødte Pastorinde Drude Cathrine Haar Lampe, født Daae, og det har derfor paa Omslaget Datoerne 21. Februar 1817—21. Februar 1917, men desuden bærer det et Paatryk, der lyder saaledes: »Dette laa færdig i trykken, da sørgedudet kom: »Fru Lampe døde i Kristiania 24. Januar 1917«. Nu kan jeg kun sende dette tryk til slegt og venner in memoriam«. Det er et smukt Udtryk for Veneration, som Frøken Daae gennem dette lille Skrift har villet bringe den højtbedagede Ætling af en god gammel Embedsmandsslægt. Hvorfor er denne Art Hædersgaver ikke almindeligere end Tilfældet er; hvor vilde de dog kunne bidrage til at styrke Slægtsfølelsen! P. H.

Haandbog over den ikke naturaliserede Adel. Af Th. Hauch-Fausbøll. Udgivet af Forbundet af ikke naturaliserede Adelslægter i Danmark. Kbhvn. 1917.

For faa Aar siden udgav en svensk Løjtnant, Hr. Tage Erhard von Gerber, en »Nordisk Adelskalendar«, omfattende de i de nordiske Lande levende fremmede Adelslægter, der ikke tilhørte de respektive Landes egen Adel, et Værk der blev modtaget med en usædvanlig haard, men fuldkommen berettiget Kritik (jvfr. f. Eks. Personalhistorisk Tidsskrift XIV, 66 ff. og XV, 121 ff., Stockholms Dagblad for 10. og 20. April 1912 o. a. St.). Adskillige af de protesterende Udtalelser, som affødt af Hr. Gerbers Haandbog, kunde med fuld Føje gentages i Anledning af Fremkomsten af Hr. Hauch-Fausbølls.

Naar den sidstnævnte Forfatter i sit Forord omtaler de urigtige Familietraditioner, hvis vigtigste Moment saa ofte er uhjemlede Paastande om udenlandsk adelig Herkomst, kunde man med Rette vente, at de i den ny Haandbog behandlede Slægter havde været Genstand for en ganske anden Kritik, før de optoges, end Tilfældet er. At Forbundet af ikke naturaliseret Adel har godkendt disse Slægters Adelskab, er uden Betydning, da denne Forening, hvis Formaal er højt problematisk, ikke besidder nogensomhelst Autoritet.

En Del af de optagne »Slægter« omfatter ganske faa Personer, hvis Ophold i Danmark indtil videre maa betragtes som periodisk. Dette gælder to Medlemmer, deraf kun et mandligt, af den svenske Slægt von Düben, et Medlem (med en fem Aar gammel Søn) af den bayerske friherrelige Slægt von Lotzbeck, tre Medlemmer — deraf kun et mandligt — af den svenske Slægt Pählman, Medlemmer af den friherrelige Slægt Ripperda, af hvilken kun én ung, i Paris født Mand, bor her, samt én finsk-svensk Friherre Wallen (med en lille Søn), hvis Forhold til Landet neppe tør betragtes som grundfæstet. Disse »Slægter« kan kun med et yderst kunstigt Ræsonnement henregnes til

fremmed Adel i Danmark. Helt udenfor Rammen falder de enkelte Medlemmer af den gode danske Slægt *Dahlerup*, hvis østerrigske Friherretter har ligget til Grund for Optagelsen i Haandbogen — de to eneste Friherre bor endda i Amerika — samt siamesisk Viceadmiral *Richelieu*. De Forestillinger, der i Europa bl. a. knytter Begrebet Adel til et paa kristeligt Grundlag hvilende Ridderskab, burde være saa hævdvundne, at man intet Hensyn tog til orientalske Potentaters Adelsbreve.

Alle Læserne kender de ypperlige Stamtavler over fremmede Adelslægter i Danmark, som Tidsskriftet i Aarenes Løb har bragt. Forfatterne af disse Genealogier, Dr. phil. *Louis Bobé*, Oberst *Harbou* og Hofjægermester *Schøller*, hvis ansete Navne er den bedste Borgen for Indholdet, har her beriget vor slægtshistoriske Litteratur paa en saa fuldtud tilfredsstillende Maade, at man med Rette er blevet forvænt paa dette særlige Omraade. I Stedet for at tage de tre Herrer's Arbejder som Mønster, har Hr. *Hauch-Fausbøll* nu udgivet en Række Præsenstavler over Familier, overfor hvilke man atter og atter kræver Beviser. Er de her levende Familier *von Kohl*, *von Haaffner*, *Brown*, *von der Hude* og *von Rosen* virkelig af fremmed adelig Oprindelse? Hvor erfarer man noget om de Led, som skal bevise dette, men som forgesves søges i de kortfattede Indledninger til hver Slægt?

Slægten *Richelieus* Oprindelse er udførligt behandlet her i Tidsskriftet (3. R. III, 302 ff., s. R. V, 92 f. og 111 ff.). Der er vel ingen dansk-norsk Genealog, som ikke er klar over, at enhver Forbindelse mangler mellem denne Slægt og den franske Adelsæt *du Plessis*. Ikke desto mindre tilføjer Hr. *Hauch-Fausbøll*, efter at have omtalt, at de danske *Richelieus*'s Stamfader prætenderede at tilhøre den franske Slægt, at der ikke »hidtil har kunnet føres Bevis herfor«, Ord der absolut lader ane, at en Forbindelse mellem de to Slægter dog maaske kunde tænkes. Med hvilke Ord skal en saadan Form for personhistorisk Forfatterskab karakteriseres?

At den ny Haandbog synes ret overfladisk udarbejdet, Oplysningerne om Slægten *von Eggers* kunde saaledes med Lethed være blevne ført à jour blot ved et Blik i sidste Aargang af *Freiherrliches Taschenbuch*, er ret ligegyldigt.

Bogen bringer Gengivelser af enkelte af de behandlede Slægters Vaaben, andre Vaaben er kun beskrevne, imidlertid paa en saadan Maade, at man ikke ved, om man skal le eller græde. Det fortælles, at Slægten *d'Auchamps*'s Skjold er »prydet« med en »Hjelmkrone«. Om første Felt siges: »deri er Guldaks«, en i Sandhed heraldisk Vending; ifølge Beskrivelsen af tredje Felt »løber« der i dette en blaa Strøm paa skraa fra højre mod venstre; Afbildningen viser imidlertid, at denne Strøm gaar skraat fra venstre, i fjerde Felt omtales ogsaa en adelig Krone som »Hjelmkrone«. At Skjoldet er forsynet med en Rand forbigaaes helt. I Slægten *Dahlerup*'s Vaaben ses en »aaaben« rød Rose »underlagt med tre som et Antoniuskors stillede Blade«, i Slægten *Hammershaime*'s Vaabens første Felt »to fra Midten over hinanden løbende blaa Kugler«, paa Hjelmten findes en »stor« blaa Kugle. I første og fjerde Felt af det *Kohl'ske* Vaaben træffer vi en Mandsskikkelse »uden Fødder«, Afbildningen viser en halv Mand, til Gengæld glæder man sig rigtignok over, at han har brunt, »studset« Haar og Skæg; Hjelmprudens »tilbageflyvende Baand« ses desværre ikke paa Tegningen. I Slægten *Maulé*'s Vaaben træffes en »indre« Skjoldrand, den *von Prangen'ske* Paafugl staar »paa Grønsvær«, i Slægten *Schmidt-Phiseldeck's* Skjold findes ifølge Beskrivelsen en Bjelke, Afbildningen viser imidlertid en Sparre, *von Posternes* Løve har »truende« Klør o. s. v. o. s. v. Der er neppe et eneste af de med »gyldne«

og »sølverne« Tinkurer belagte Vaaben, som er korrekt beskrevne, enkelte Beskrivelser er endda uforstaaelige.

For disse Forsyndelser, der unægtelig skæmmer Haandbogen, kunde Hr. H a u c h - F a u s b ø l l let faa Tilgivelse. Dette kan dog ikke blive Tilfældet, hvad hans Stilling til Traditionernes Bevislighed angaar, navnlig ikke med Hensyn til den ovennævnte Udtalelse i den Richelieu'ske Sag. Det er ikke Forbundet af fremmede Adelsslægter, men de ansete Mænd, der sidder som Medlemmer af D a n s k G e n e a l o g i s k I n s t i t u t og som saadanne i den offentlige Bevidsthed er en Art Garanter for Hr. H a u c h - F a u s b ø l l s Virksomhed, der nu har Ordet. Dansk Slægtshistorie skulde nødtigt komme ind paa Spor, som hidtil ikke har været fulgt af N o g e n her hjemme. Herimod bør der øjeblikkelig og energisk protesteres.

Poul Bredo Grandjean.

Meddelelser.

Cand. jur. K a i U l d a l l er for Tiden beskæftiget med at udarbejde et personalhistorisk Register over Adresseavisens ældre Aargange, og han har til det kgl. Bibliotek til almindelig offentlig Afbenyttelse allerede skænket Registrene for Aargangene 1763, 1778 og 1787.

Enhver, der har beskæftiget sig med Personalhistorie, vil vide, hvilken — paa Grund af Registermangelen død — Skat vi har i Adresseavisens Meddelelser fra det 18de Aarhundrede, og Hr. Uldalls Hensigt at udarbejde et fuldstændigt Register fra Adresseavisens Begyndelse 1759 til Aaret 1800, kan derfor kun mødes med den største Paaskønnelse.

Ingeniør Oscar Weberg gør i Anledning af, at der hverken i Danmark eller Norge findes trykte Ahnetavleformularer og det f. T. er vanskeligt at faa de herhjemme en Del benyttede tyske Ahnetavleformularer, opmærksom paa, at der findes en svensk bogtrykt Formular til 64 Ahner, udarbejdet af J. Wretman, der kan faas for 40 Øre pr. Stk. hos C. E. Fritzes Hofboghandel i Stockholm.

**Samfundet for
dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie.**

Under Protektorat af
Hendes Majestæt Enkedronning Louise af Danmark.

Medlemsbidraget er 6 Kr. aarlig.

Samfundet har siden dets Stiftelse i 1879 udgivet:

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

1. Række, Bind I—III (1880—82) ved *F. Krarup*.
1. — , — IV—VI (1883—85) ved *G. L. Wad*.
2. — , — I—IV (1886—89) ved *G. L. Wad*.
2. — , — V—VI (1890—91) ved *H. W. Harbou*.
3. — , — I—III (1892—94) ved *H. W. Harbou*.
3. — , — IV—VI (1895—97) ved *G. L. Grove*.
4. — , — I—II (1898—99) ved *C. E. A. Schøller*.
4. — , — III—VI (1900—03) ved *G. L. Grove*.
5. — , — I—VI (1904—09) ved *G. L. Grove*.
6. — , — I (1910) ved *G. L. Grove og Paul Hennings*.
6. — , — II—VI (1911—15) ved *Paul Hennings*.
7. — , — I (1916) ved *Paul Hennings*.

Aargangen 1880 er udsolgt. Prisen for Aargangene 1881—1903 er nedsat til 3 Kr. for hvert Bind, og Prisen for hver afsluttet Række af Tidsskriftet til 10 Kr. p. Række (6 Bind).

Boglædeprisen for enkelte Bind er 9 Kr. — Enkelte Hæfter sælges ikke.

Foruden det aarlige Navneregister i Tidsskriftet findes i Aargangen 1892 Indholdsfortegnelse for 1.—2. Række (1880—91), i Aargangen 1904 Indholdsfortegnelse for 3.—4. Række (1892—1903) og i Aargangen 1916 Indholdsfortegnelse for 5.—6. Række (1904—1915).

I Kommission hos Bog- & Papirhandler Charles
J. Formann vil i den nærmeste Tid udkomme

Stamtavle over Slægten Forman

(Formann)

---

udarbejdet af Bibliotekar Anton Mohr Wiesener
i Bergen, og Overpostkontrolør Vilh. H. Finsen i
Kjøbenhavn, henholdsvis for den norske og den
danske Slægts Vedkommende. Bogen vil foruden
det egentlige Slægtregister omfatte historiske
Oplysninger, Familieoptegnelser og Breve ved-
rørende den ældre norske Slægt, Portrætter m. v.
Værket er 10 16-sidige Ark og koster 5 Kr. pr. Ekspl.

Medlemmer af Samfundet, der ønske at komme i Besiddelse af:

KRISTIAN CARØE:

Den danske Lægestand

Supplementsbind vedr. Perioden 1838—1901
København 1904.

Den danske Lægestand 1786—1838 -

København 1905.

Den danske Lægestand 1738—1785

København 1906.

Den danske Lægestand 1479—1788

København 1909.

kunne ved Forfatterens Velvillie, saa langt Oplaget strækker, gratis,
men ekskl. Forsendelsesomkostninger, erholde Eksemplarer ved Hen-
vendelse til

A/S J. H. Schultz Forlagsboghandel,
Havnegade 15. København K.
